

Små børns møde med
kunst og kultur

Rapport

om KULT-projektet 2016-18
- et nationalt udviklingsprojekt støttet af

Bennyé D. Austring, KULT-projektleder

RAPPORT vedr. Kulturministeriets projektudbud ”Kompetenceudvikling – supplerende læringsforløb og aktiviteter” (KULT-projektet 2016-18)

FORFATTER: Cand. Mag. Bennyé D. Austring, projektleder v. PH Absalon og leder af KULT-projektet

FOTOS: Alle fotos er godkendt og stillet til rådighed af KULT-projektets partnere og deltagere
Forsidefoto: Børn fra Børnehuset Kingo på besøg på Vendsyssel Kunstmuseum

DESIGN: Center for Innovativ Udvikling (CIU). KULT-logo: Felicia Bech Lillelund, UCN Hjørring

© 2018. Alle rettigheder tilhører Slots- og Kulturstyrelsen

ISBN: 978-87-92717-59-7

Indhold

Resumé	4
Resultaterne	4
KULT-projektet	5
Udbredelse	6
Projektets fire faser	8
Undersøgelsesfasen	8
Udbredelsesfasen	10
Forankringsfasen	16
Formidlingsfasen	19
Erfaringer og resultater	21
Udfordringer	21
Økonomiske udfordringer	21
Strukturelle udfordringer	22
Resultater og leverancer	22
Sommerfuglemodellen	22
Oversigt over projektets leverancer	24
Teoretisk baggrund	25
Anvendte metoder og videndelingstiltag	26
Undersøgelsesmetoder	26
Arbejdsmetoder	26
Evalueringsmetoder	27
Vurdering af evalueringsformerne	27
Vokseninterviews	27
Børneinterviews	27
Videndelingstiltag	29
Fremadrettede tiltag	31
Region Syddanmark	31
Region Nordjylland	31
Region Sjælland	33
Viborg	34
Kulturpolitisk perspektivering	35
Anbefalinger	37
Send flere penge!	37
Samarbejde og videndeling	37
Konklusion?	39
Litteratur og links	40
Bilagsoversigt	41

Resumé

En Rambøll / EVA-undersøgelse fra 2015 viste bl.a., at 62 % af alle dagtilbud ikke råder over pædagogisk personale med formelle kompetencer i at formidle kunst og kultur til børn, og at kun 32 % møder en kunstner i dagtilbuddet. Undersøgelsen bekræftede derved behovet for Kulturministeriets "Strategi for små børns møde med børn og kultur" (2014), som KULT-projektet er en realisering af.

Projektets partnere, PH Absalon, UC Lillebælt Nordjylland og Kulturprinsen har tidligt i forløbet udviklet "Sommerfuglemodellen", som skulle blive det bærende didaktiske koncept for både projektets gratis kompetence-udviklingskurser i 4 byer og for de 38 deltagende dagtilbuds efterfølgende arbejde med egne børn. Sommerfuglemodellen placerer børnenes kunst- eller kulturoplevelse i centrum som kroppen på en sommerfugl, og vingerne illustrerer de pædagogiske aktiviteter, primært af æstetisk art, som dagtilbuds-personalt iværksætter for på forhånd at skabe 'magi' og spore børnene ind på oplevelsen og for efterfølgende at fastholde, uddybe og supplere oplevelsen for de o. 850 børn fra 9 kommuner, der har deltaget på landsplan. Qua partnerskabets sammensætning og geografiske placering er projektet i høj grad kommet børn og pædagoger til gode på landet og i mindre bysamfund, hvor tilbud fra kunstinstitutioner, museer mm. er færre og mere spredte end i storbyerne.

Centralt i arbejdet har stået partnerskabets intention om, at kulturformidlingen skal tilpasses målgruppens fysisk aktive, sansende, legende og følelsesmæssigt engagerede tilgang til verden. Projektarbejdet har ud over kurser med efterfølgende sparring fra kunstnere og 'teaching artists' direkte i børnehaver og vuggestuer omfattet formulering af et nyt modul til Pædagoguddannelsen med fokus på kulturformidling ved brug af æstetiske læreprocesser, en skitse til et nyt nationalt videnscenter med samme fokus, produktion af en e-bog med erfaringer fra og praktiske ideer til pædagogisk arbejde, en landskonference om kunst-, kultur- og kulturarvsformidling for og med små børn og en række andre formidlingstiltag, herunder videndelingssmøder på de deltagende professionshøjskoler, debatarrangementer, oplæg for kommuner og faglige organisationer samt partnernes individuelle KULT-inspirerede publicering i bøger og tidsskrifter.

Resultaterne

Udbredelsen har været stor, idet projektet har involveret over 1.000 pædagoger, børn, ledere, kunstnere, museumsformidlere, undervisere, pædagogstuderende og kommunale interessenter landet over. Evalueringerne fra de deltagende dagtilbud er langt overvejende positive. Kurserne og sparringen har skabt ny viden og kunnen i dagtilbud, og Sommerfuglemodellen er blevet modtaget med stor interesse og benyttes allerede bredt også uden for projektets rammer. Kompetenceudviklingen er desuden allerede integreret i Pædagoguddannelsen, dels via underviseres og studerendes aktive deltagelse i projektet, dels ved at KULT-erfaringerne og Sommerfuglemodellen nu indgår i en række undervisningsforløb både på grunduddannelsen, det tværprofessionelle område, i det valgfrie kompetenceområde og i specialiseringen vedr. dagtilbuds- og skole- fritidspædagogik. Yderligere er de første KULT-baserede EVU-kurser udbudt fra efteråret 2018.

Det nye modulforslag til Pædagoguddannelsens valgfrie kompetenceområder er introduceret til alle landets professionshøjskoler, men ses i foråret 2018 endnu ikke realiseret. Det samme gælder det skitserede videnscenter. Til gengæld blev formidlingskonferencen "Små børns møde med kunst og kultur i Roskilde i maj 2018 en stor succes med deltagelse af 210 pædagoger, undervisere, forskere, studerende, kunstnere, museumsformidlere og kommunale ledere. Projektets gratis e-bog "Det blev en sommerfugl!" blev frigivet ved denne lejlighed af kulturminister Mette Bock. Endelig er de deltagende dagtilbud og kunst- og kunstinstitutioner ved projektets afslutning i stort omfang organiseret i netværk, der fremover kan være ramme om nye samarbejder og synergi til glæde og gavn for vores små medborgere.

KULT-projektet

Små børns adgang til kunst og kultur er først og fremmest udfordret af økonomi (65 %), af for få personaleressourcer (52 %) og af store geografiske afstande (44 %), et problem, der både refererer til personaleressourcerne og økonomien. Procentsatserne, der stammer fra besvarelser fra 70 kommunale forvaltninger, fremgår af en stor kortlægning foretaget i 2014, som Rambøll lavede sammen med EVA på foranledning af Kulturministeriet (Rambøll/EVA s. 27).

Og selv om Pædagoguddannelsen indtil sommeren 2014 omfattede Drama, Musik og Billedkunst i faglisten, viser kortlægningen, at 62 % af alle dagtilbud ikke råder over pædagogisk personale med formelle kompetencer i at formidle kunst og kultur til børn eller til selv at igangsætte aktiviteter inden for en række kunst- og kulturformer (ibid. s. 19). I stedet formidles de æstetiske oplevelser oftest til børnene af pædagogisk personale med "særlige, selv lærte kompetencer" (s. 12).

Blandt andet disse tal lå til grund for Kulturministeriets udbud "Kompetenceudvikling – supplerende læring og aktiviteter", primært målrettet pædagoger, et initiativ, der kan tolkes som et korrektiv til Pædagoguddannelsen, som fra efteråret 2014 ikke længere inkluderer Drama, Musik og Billedkunst som fag. At udbuddet skete i samarbejde med Ministeriet for Forskning, Innovation og Videregående Uddannelse, som det hed i 2016, kunne antyde, at også Pædagoguddannelsens eget ministerium var bekymret sig for forholdene på det æstetiske fagområde.

Kortlægningen viste ligeledes, at selv om 62 % af institutionslederne er helt eller delvist enige i, at arbejdet med kunst og kultur i dagtilbuddet er noget, som personalet generelt interesserer sig for (s.19), så anfører 71 % af dem, "at der inden for de sidste tre år ikke er nogen blandt det pædagogiske personale, som har gennemført kompetenceudvikling med fokus på at formidle kunst og kultur til børn og igangsætte aktiviteter med kunst og kultur" (s. 19). Diplomuddannelsen i Kunst- og kulturformidling for børn og unge, der udbydes i Odsherred, Haderslev, Horsens og Holstebro, blev kun benyttet af 2 pædagoger fra de adspurgte 318 dagtilbud, mens slet ingen af dem benyttede Syddansk Universitets kandidatuddannelse "Kultur og formidling" (Tabel 4, s. 10 i bilaget "Tabelrapport 1. Survey blandt dagtilbud").

Det illustrerer, at de kompetencer på området, man som studerende ikke får erhvervet på Pædagoguddannelsen, stort set er umulige at erhverve efterfølgende.

Det fremgår også, at når børnene møder kunst og kultur, sker det i 75 % af tilfældene i samarbejde med det lokale børnebibliotek, mens 25 % samarbejder med kunst- og kulturhistoriske museer og kun i alt 6 % med danse- og billedskoler (s. 20).

Endelig viser undersøgelsen, at 52 % af dagtilbuddene "ikke gjorde brug af eller hentede inspiration hos hverken lokale, regionale eller landsdækkende netværk og fora i løbet af 2014" (s.21).

KULT-projektet, bemandet af professionshøjskolerne Absalon (ledelse), UCL og UCN, vandt i 2016 udbuddet "Kompetenceudvikling – supplerende læring og aktiviteter" og skulle nu rette op på disse skævheder. Et fællestræk ved de projektvindende uddannelsesudbydere er, at de hører til blandt landets 'små' professionshøjskoler, hvis opland i stort omfang er uden for de store, kulturelt velforsynede byer. Også Kulturprinsen i Viborg var partner i Undersøgelsesfasen, hvor selve arbejdskonceptet blev udviklet.

Projektbudgettet var på halvanden million kroner. Dertil ydede Nationalt Videnscenter for Historie- og Kulturarvsformidling (HistorieLab) i Jelling medfinansiering af projektmedarbejdere fra UCL i Jelling og

Odense og finansiering af et mindre følgeforskningsprojekt til KULT om børnenes udbytte og om problemer og potentialer i samarbejdet mellem pædagoger, kunstnere og museumsformidlere.

Også de øvrige partnere bidrog med medfinansiering, typisk i form af ekstra medarbejdertimer.

Partnerskabets medarbejderstab fremgår af **Bilag 1: Projektets deltagere**.

KULT-projektets formål:

- Kvalitativ og kvantitativ optimering af små børns møder med kunst, kultur og kulturarv

Projektets leverancer:

- Kompetenceudvikling af pædagogisk personale med størst mulig udbredelse på landsbasis
- Etablering af lokale netværk mellem dagtilbud, museer, kunstnere og andre interessenter
- Formulering af et nyt kulturformidlingsmodul og anden implementering af kulturformidling som aspekt i Pædagoguddannelsen
- Skitsering af et nyt videnscenter for kunst- og kulturformidling og æstetiske læreprocesser
- Produktion og udgivelse af en e-bog med erfaringer fra projektforsløbet og inspiration til pædagoger og studerende
- Afholdelse af en national formidlingskonference
- Produktion af en samlet projektrapport

Pga. folketingsvalg og ministerskifte fik KULT-partnerskabet først svar på sin ansøgning i foråret 2016 og påbegyndte arbejdet samme efterår. Herfra tog det fart, og projektet gennemløb en række faser i det samlede forløb på to år. Faserne beskrives og uddybes i afsnittet **De fire faser** nedenfor.

Udbredelse

Over 1.000 personer i 4 regioner har været med til at udvikle og realisere KULT-projektet: Børn, ledere og pædagogisk personale i dagtilbud, kunstnere, museumsformidlere, kunst- og kulturinstitutioner, UC-undervisere og kommunale og statslige interessenter (se detaljerne i **Bilag 1: Projektets deltagere**):

- 9 kommuner: Hjørring, Thisted, Nørresundby, Viborg, Jelling, Odense, Kalundborg, Holbæk, Roskilde
- 38 medvirkende dagtilbud
- 850 dagtilbudsbørn
- 34 ensembler, teatre, kulturinstitutioner m.v.
- 16 kunstnere (solister)
- 16 kommunale og statslige partnere og interessenter
- 30 andre sparrings- og samarbejdspartnere
- 17 medarbejdere v. Absalon, UCL, UCN og Kulturprinsen

Antallet af deltagende pædagoger og børn refererer udelukkende til dem, der deltog direkte i første bølge af aktiviteterne. Den afsmittende virkning på deltagerinstitutionernes andre pædagoger, børn på andre stuer og på andre dagtilbud og kulturinstitutioner i kommunen er ikke medregnet her, men den var betydelig.

I Odense indgik KULT eksempelvis som del af et større samarbejdsprojekt mellem kommunens dagtilbud og indskoling, hvor indskolingens løbende lod sig inspirere af KULT-deltagerne. En pædagog fra Bh. Elverhøj fortæller i et evalueringsinterview stolt om rollen som KULT-pionér:

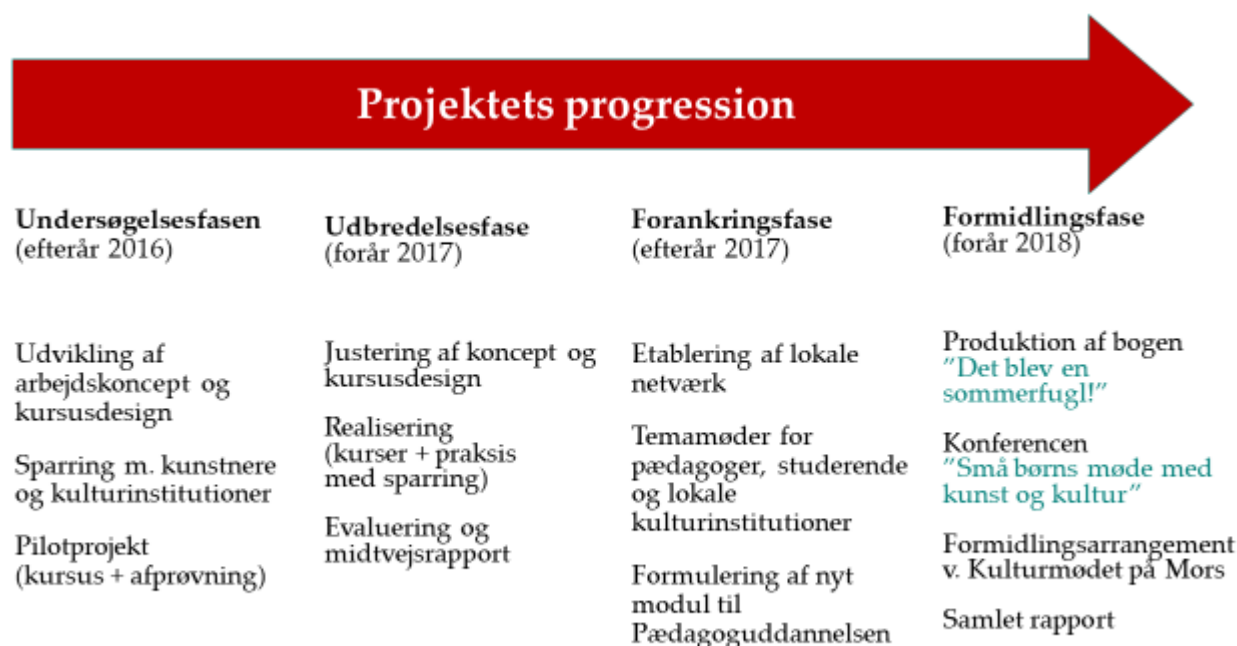
”Vi har været meget tilfredse! Det var så eftertragtet et projekt, så alle kunne ikke være med. Det var godt med skoleprojektet indover. Vi afleverer til 18 skoler!!! (...) Det var godt at blive bekræftet i at vi går og laver nogle gode ting” (Odense).

Udbredelsen var også markant større i Hjørring, idet KULT indgik i en collage af kulturprojekter sammen med UCN, Hjørring Kommune og flere af byens kulturinstitutioner, der inspirerede hinanden på kryds og tværs. Læs mere om dette og om andre former for udbredelse i afsnittet **Fremadrettede tiltag**.

KULT-projektet vigtigste udgangspunkter var Kulturministeriets ”Strategi for små børns møde med kunst og kultur” (2014) og Rambølls og EVAs ”Kortlægning. Børns møde med kunst og kultur” (2015).

Projektets fire faser

Undersøgelsesfasen

I Undersøgelsesfasen udviklede projektets udviklingsteam et udkast til det kursus- og formidlingskoncept, "Sommerfuglemodellen", der skulle blive motoren i projektforløbet. For at kvalificere konceptet, benyttede KULT et eksternt sparringsteam bestående af udvalgte kunstnere og personer fra kunst- og kulturinstitutioner landet over, der repræsenterede eksisterende viden og erfaringer inden for kulturformidling i forhold til børn. Det blev et frugtbart samarbejde, hvilket bl.a. illustreres ved, at en deltager i sparringsteamet, forfatteren Inge Duelund Nielsen, senere indgik aktivt i projektet både som kursusunderviser, forfatter af inspirationsmateriale og conferenceoplægsholder.

Et andet forberedende tiltag var en mindre forundersøgelse, der omfattede 11 kunstnere, professionelle museumsformidlere og pædagoger. Undersøgelsen gav en indikation af samarbejdsrelationen mellem parterne (**Bilag 2: Forundersøgelsen**):

"Når vi inddrager alle de – nødvendigvis – forskellige mål, roller, gensidige kritikpunkter og bud på måder at samarbejde på til gavn for børnene, kan vi konkludere, at i det mindste følgende pejlepunkter anses som frugtbare af alle parter i samarbejdet:

Pædagogen skal være pædagog, ikke kulturarvsformidler eller kunstner. Hun skal på forhånd forberede børnene på, hvad der skal ske, dog uden at tage luften ud af oplevelsen. Under besøget i teatret, på udstillingen osv. bør hun være positivt deltagende og medlevende, men samtidigt have øje for, om børn har brug for støtte. Bagefter kan pædagogen bygge oven på oplevelsen ved at lave relaterede aktiviteter i institutionen.

Kunstneren og kulturformidleren har ansvaret i oplevelsesfasen og skal skabe en interessant og relevant oplevelse i børnehøjde ud fra egne særlige kompetencer og håndværksmæssige

kunnen og viden. Vedkommende skal kende og agere ud fra børnenes udviklingsniveau, herunder især deres koncentrationsevne, fysisk aktive tilgang til verden og sproglige formåen.

Alle parter ønsker ligestilling, og alle påpeger det gavnlige i at snakke sammen på forhånd før kunst- eller kulturarrangementet for at informere om indhold og drøfte rammer og afstemme de gensidige forventninger” (Austring: Forundersøgelsen, SLKS 2016).

Evalueringen af Udbredelsesfasen gav yderligere noget at tænke over for museumsformidlere, idet en nordjysk pædagog skrev flg.: ” Det betyder meget, at man som pædagog føler sig velkommen på kulturinstitutionerne. De [museumsformidlerne] skal ikke være sådan nogen politibetjente. Det må vi godt gå i dialog med den verden om”.

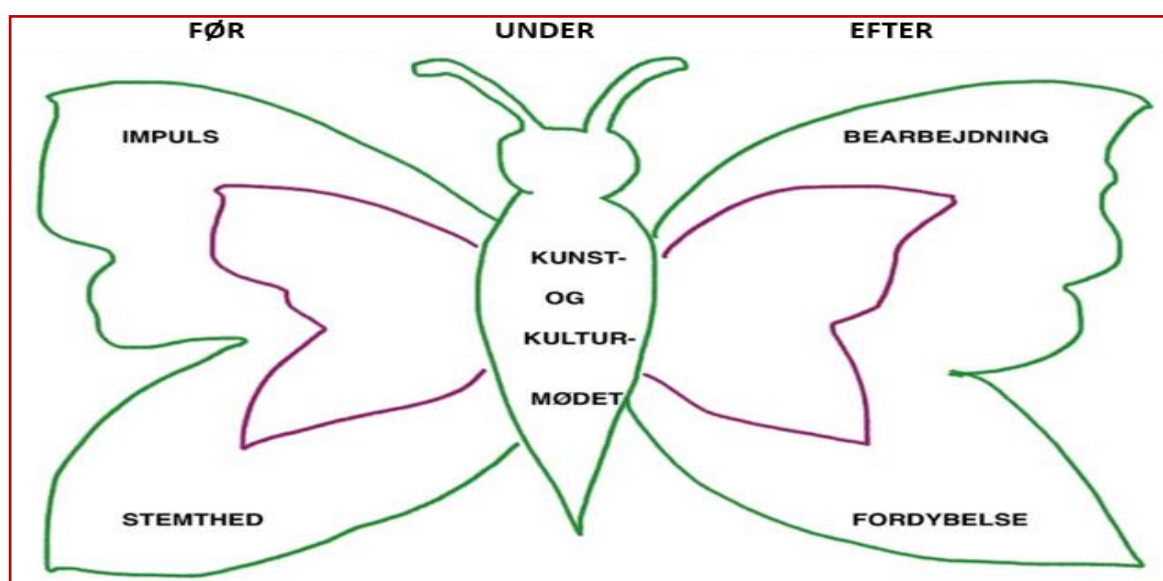
Disse indikationer tog partnerskabet med sig med henblik på især de regionale netværksdannelse i tredje fase af projektet. Men først skulle det udviklede kursuskoncept stå sin prøve i praksis. Det skete 27. oktober 2016 hos UCL i Jelling, hvor 25 pædagoger fra dagtilbud i 8 af de deltagende kommuner deltog.

Konceptet bestod i en kort introduktion til projektets mål og et kort teorioplæg om æstetiske læreprocesser.

Herefter fulgte af to runder af praksisorienterede workshops centreret om et kunstnerisk indslag, duoen ”Trut og Lut”, der viste eksempler på deres musikalske optræden for børn.

Pædagogerne havde allerede ved tilmelding til pilotkurset valgt de 2 workshops, de hver især kunne deltage i. Det intensive kursus sluttede med planlægning af de konkrete ideer og tiltag, pædagogerne nu skulle hjem og realisere. Denne planlægning foregik institutionsvist med workshopholderne som deltagere. Som yderligere støtte fik pædagogerne en samling korte, instruktive artikler inden for temaerne

- kulturarvsformidling
- billedkunst
- teater / drama
- fortælling / litteratur
- musik

Sommerfuglemodellen i sin grundform

Kursuskonceptet blev designet, så det illustrerer den didaktiske arbejdsmodel, ”Sommerfuglemodellen”, som pædagogerne nu skulle hjem at afprøve i praksis. Vingerne er pædagogens arbejdsområde, mens sommerfuglens krop er kunstnerens eller museumsformidlerens. Læs mere om modellen i afsnittet **Resultater og leverancer** nedenfor samt i artiklen ”Det blev en sommerfugl!” i e-bogen af samme navn, side 8-11.

Alle kurser sluttede af med en præcisering af rammer og evalueringsformer:

Næste skridt (uge 44-46): Afprøvning i praksis + evaluering

Afprøvning i praksis:

- Forud for aktiviteterne er der mulighed for sparring fra KULT-partnerne. Omfang og tidspunkter aftales direkte med den aktuelle sparringspartner.
- Det pædagogiske personale afprøver et forløb med forberedelse, en K&K-oplevelse og en efterfølgende bearbejdnings/fordybelsesproces med brug af redskaber fra dette kursus.

Evalueringsdesign:

- 2. Personalet dokumenterer aktiviteterne v.h.j.a. billeder, noter, indtalte lydfiler o.l. efter eget valg
- 3. En KULT-partner laver et interview med repræsentanter fra personalet ud fra en fælles spørgeguide.

Kursusforløbet, artiklerne og Sommerfuglemodellen, der senere er blevet en slags symbol for hele KULT-projektet, blev videreudviklet i den følgende fase af projektet, Udbredelsesfasen.

Udbredelsesfasen

Det travle forløb i efteråret 2016 fra projektorganisering til afprøvning af metoder og teknikker i de 7 pilotinstitutioner blev afløst af en ligeså arbejdsintensiv udbredelsesfase i foråret 2017, hvor konceptet skulle justeres med henblik på 4 nye regionale kurser i hhv. Jelling (igen), Hjørring, Odense og Roskilde.

I overensstemmelse med projektplanen var Kulturprinsen og dermed institutionerne i Viborg fra denne fase ikke længere del af KULT. Selv om der blev foretaget KULT-inspirerede aktiviteter i 5 dagtilbud i kommunen, foregik de nu lokalt i Kulturprinsens eget regi. Samarbejdet blev imidlertid genoptaget sidst i forløbet, hvor Kulturprinsen efter fælles overenskomst indgik i Formidlingsfasen.

I stedet blev Odense Kommune nu del af projektet med deltagelse af 4 daginstitutioner.

Evalueringen af pilotprojektet var tænkt som et korrektiv til de oprindelige kursusformer og tiltag, der nu i stor skala skulle udbredes via de fire regionale kompetenceudviklingskurser for pædagogisk personale. Til projektpartnerenes overraskelse var tilbagemeldingerne imidlertid nærmest udelukkende positive. Her er nogle citater fra evalueringerne (**Bilag 3: Evaluering af Undersøgelsesfasen**):

”Kunstmuseet har jeg aldrig tænkt før. Det er lidt snobbet tænkte jeg før. Det kommer helt bag på mig, at man kan tage børn med derind. For mig er det kun et sted for høje herrer. (...) Jeg har som sagt aldrig tænkt kunstmuseet som en del af den pædagogiske værktøjskasse. Altså alle de snakke man kunne få om et billede eller en skulptur. Det var vildt. Det er nyttig viden at der er et værksted på kunstmuseet, hvor børn må arbejde. Det vidste jeg slet ikke. Faktisk har hverken [navn på kollega] eller jeg været på kunstmuseet før. Det er helt vildt, men nu er VKM [Vendsyssel Kunstmuseum] blevet levende for os, og vi fandt ud af at det ikke kun er for de fine herrer” (Hjørring).

”Og før havde det nok været sådan at så havde vi været nede og se teateret og så havde vi brugt en dag på det. Og sådan er det tit når vi skal noget. Men nu har jeg brugt en hel uge på det faktisk 10 dage. Og jeg kunne sagtens have brugt en hel uge mere. For der var så meget vi kunne lave. Og børnene var jo også helt vilde med det. Og jeg tror at det er meget bedre på den måde. Jeg tror at oplevelsen bliver større. (...) Ja så bliver hele oplevelsen forlænget og også meget mere intens. Så jeg tror nu at man skal gøre det meget mere” (Roskilde).

”Mere af det! Super fedt! Det var kreativt, man havde selv fingrene i det. Det var sådan enkelt, hvor du med det samme kunne se, at det kan vores børn og vi selv finde ud af. Dejligt at møde dygtige og engagerede mennesker og få inspiration og idéer. Det var godt med bredden på kursus – både musik, hånddukker, male. Ja, det var lidt bredere denne gang – mere end i Jelling (pilotprojektet), der var flere workshops” (Holbæk).

”Vi har brugt det med at stemme rummet og brevet om indbydelse. Det er helt sikkert noget vi vil fortsætte med at gøre. Det med at bruge en dukke blev vi meget inspireret af. Om eftermiddagen viste Hanne Kusk, hvordan hun lod børnene bruge iPad'en og lod dem lave deres egen portfolio. Vi skulle kigge efter runde genstande og jeg kan slet ikke holde op med at se efter runde genstande i naturen nu” (Thisted).

[Forældrene var] ”Meget positive og de fortæller om, hvad børnene fortæller hjemme. Nogle laver også det mad vi har lavet sammen og forklarer forældrene om vikingetiden” (Nørresundby).

”De [forældrene] har været spændte på deres børns vegne og har snakket med børnene om oplevelserne hjemme. Enkelte har efterfølgende været på besøg på Give Egnens museum” (Jelling).

”Det har været meget fint. Godt også at høre, hvad man gør godt. Dejligt, at der ikke er krav om en masse skriftligt og at det ikke er en masse teori, men sparring på det helt konkrete vi arbejder med. Dejligt med et netværk, hvor man kunne give hinanden sparring institutionerne imellem” (Roskilde).

”Er blevet bekræftet i, at vi skal have et musikrum i det nye hus. Som leder er jeg blevet bekræftet i, at det skal være et fællesrum for hele institutionen. Musikken skal fylde i hverdagen” (Viborg).

Én af de ting, der blev justeret fremadrettet var den sparring, der blev tilbudt det pædagogiske personale i forhold til eget arbejde i institutionen efter kurset. Det var nu ikke længere et tilbud, men en integreret del af pakken. Det skyldtes den erfaring, at nogle dagtilbud pga. af andre planlagte aktiviteter ikke havde mulighed for at afprøve de metoder og teknikker, de lærte på kurset, med det samme. En anden usikkerhedsfaktor var placeringen af kunst- eller kulturoplevelsen, som det pædagogiske arbejde skulle centrere sig omkring. Der

kunne i begge tilfælde gå noget tid, før KULT-aktiviteterne kunne løbe ad stablen. Risikoen for at glemme dele af det lærte blev nu søgt imødegået dels via aftalt sparring i selve institutionen og dels via det reviderede og udvidede inspirationsmateriale, der fulgte med deltagelse i projektet. En anden ny hjælpeforanstaltning var en registrant, som pædagogerne selv kunne bruge til at fastholde delmål og tegn hos børnene på, at målene indfries. Registranten (**Bilag 4: Registrant**) var et tilbud til institutionerne, og det blev især brugt på Sjælland.

Nyt var endelig kravet om, at institutionerne skulle relatere deres aktiviteter til de seks lovbestemte læreplanstemaer i dagtilbud. Dette blev indføjet i evalueringsskemaet, men desværre benyttede nogle institutioner fortsat det oprindelige evalueringsskema. Billedet af hvilke temaer, der optræder ud over "Kulturelle udtryksformer og værdier" er imidlertid, at "Sproglig udvikling" nævnes hyppigst, men at alle 6 læreplanstemaer er i spil.

De 4 regionale kurser blev afholdt i foråret 2017 med deltagelse af mere end 100 pædagoger og ledere. Dertil kom et mindre antal kunstnere og museumsansatte samt nogle pædagogstuderende og UC-undervisere. Kurserne var primært bemandet af de lokale partnere og kunstnere, men programmerne var bygget ens op med før- og efter-workshops knyttet til en kunst- eller kulturoplevelse. Her er eksempelvis programmet fra kurset i Roskilde d. 23. marts 2017 (se alle kursusprogrammer i **Bilag 5: Kursusprogrammer**):

8.15 – 8.30	Kaffe/te og morgenbrød		
8.30 – 9.15	Fælles opstart: Projektets baggrund. Bennyé D. Austring, projektleder, og Merete Sørensen, regional koordinator		
9.15 – 10.45	A: Fortælling og museumsbesøg. Før og efter kulturoplevelsen. Inge Duelund Nielsen, forfatter	B: Dukkespil og dramaleg. Før og efter kulturoplevelsen. Merete Sørensen, Ph.d. i drama og æstetiske læreprocesser	C: Kreativt værksted for de 2-4 årige. Anna Zieler, kulturformidler Marie Abel Hesse, pædagogisk antropolog. Børnemuseet Muserum, Roskilde
10.45 – 11.00	Kaffe/te-pause		
11.00 – 12.30	D: Billedkunst for de 3-6 årige. Før og efter kulturoplevelsen. Hanne Hauer, lektor og billedkunstner Mette Rold, lektor og billedkunstner	E: Rytmik og teater med børn. Før og efter kulturoplevelsen. Bodil Ørberg, musiker, dramatiker og lektor v. Högskolan i Kristianstad, SE	F: Musik. Før og efter kulturoplevelsen. Thomas Thorsen, musiker og adjunkt
12.30 – 13.10	Frokost		
13.10 – 14.40	"Børnekulissen" fra Aarhus, opfører "En flyvende fortælling" og laver bag efter workshop. Mariane Siem, skuespiller		
14.30 – 14.45	Kaffe/te-pause		
14.45 – 15.00	Fælles opsamling. Merete Sørensen		
15.00 – 15.30	Planlægningsmøder i grupper og aftaler om sparring. Merete Sørensen, Thomas Thorsen og Hanne Hauer		

I Roskilde var det kunstneriske indslag teater, i Odense billedkunst og improvisation, i Jelling mundtlig fortælling og museumslege og i Hjørring dukkeføring og billedkunst.

Tilbuddet om sparring i institutionen blev flittigt benyttet, de fleste steder med deltagelse af en kunstner eller kunst- eller kulturarvskyndig projektmedarbejder, men også i form af møder på den lokale professionshøjskole med deltagelse af flere dagtilbud, som her kunne udveksle erfaringer og ideer.

Kursusforløbet viste sig endnu en gang at tilfredsstille deltagerne, idet evalueringerne også denne gang var altovervejende positive.

Der blev i evalueringen af udbredelsesfasen stillet 16 spørgsmål:

1. Hvordan vurderer I brugbarheden af kurset?
2. Hvad var kunst- og kulturoplevelsen (sted, indhold) i jeres aktuelle aktivitetsforløb?
3. Hvad har I lavet med børnene før, under og efter kunst- og kulturoplevelsen?
4. Hvilken sammenhæng var der mellem før-, under- og efteraktiviteterne?
5. Hvilke ideer, metoder eller teknikker fra kursusmaterialet har I benyttet?
6. Hvilke af dem var gode at bruge, og hvilke var ikke?
7. Hvilke ideer, metoder eller teknikker har I valgt selv at erstatte eller supplere materialet med?
8. Savnede I noget i materialet i forhold til det aktuelle forløb (teori, metoder, andet)?
9. Hvordan reagerede børnene på aktiviteter og oplevelser i de tre faser (evt. gode fortællinger)?
10. Hvor viste børnene mest og mindst engagement og deltagelse?
11. Hvordan har forældre eller andre kommenteret aktivitetsforløbet?
12. Hvordan vurderer I den sparring, I fik i forløbet?
13. Hvilke ideer har I til kommende aktiviteter med kunst- og kulturoplevelser?
14. Hvilke lærerplanstemaer vil I mene, at I har inddraget i dette projekt?
15. Hvilke lokale/regionale kunstnere og kunst- og kulturinstitutioner kan I pege på som mulige samarbejdspartnere fremover?
16. Evt. andre kommentarer?

I **Bilag 6: Evaluering af Udbredelsesfasen**, ses det, at enkelte evalueringsspørgsmål varierer en smule lokalt. Evalueringer foretaget af KULT i Jelling har desuden et lidt andet format end de øvrige fra Odense, Nordjylland og Sjælland.

Til forskel fra evalueringen af Undersøgelsesfases (pilotprojektet) rummer denne fases evalueringer enkelte eksempler på kritik. Det afspejler formodentlig det forhold, at antallet af deltagende dagtilbud er vokset fra 7 til 32. Alligevel er det altoverskyggende indtryk glæde og tilfredshed hele vejen rundt – her illustreret af udsagn fra Hjørring ("Hvordan vurderes brugbarheden af kurset i Hjørring?"):

- Rigtig, rigtig godt. Meget brugbart. Det er første gang jeg har deltaget i et kursus, hvor jeg efterfølgende kunne bruge så meget. Vi har brugt alt, hvad vi arbejder med/oplevede. Det at inddrage kulturen er også ret nyt.
- Vi har bare fået sommerfuglemodellen ind i hovedet. Det gode er, at den er så enkel, at man kan huske den.
- Vi havde pædagogisk dag i lørdags med æstetiske læreprocesser som omdrejningspunkt. Dagen var for alle pædagoger i hele kommunen, og der var det ret tydeligt, at der var stor forskel på dem, der havde deltaget i KULT, og dem der ikke havde. De talte simpelthen et andet sprog (leder)
- "På dagen var det: ja, men er det ikke det vi gør?" - Det var fint og sjovt, men det er først efterfølgende at det rigtig går op for mig, hvor meget vi fik ud af det. Jeg havde ikke kunne tænke mig til, at det betyder så meget, at forberede børnene til de kulturoplevelser. Det er helt anderledes nu, når vi tager i teater. Det har bare så stor en effekt, når man sætter en stemningen. Det bliver ligesom en rød tråd i hele forløbet, hvis vi gør det.

- Det gode er, at de workshops vi har været til ikke har været på alt for højt niveau. Det oplever vi nemlig tit, og når man så kommer hjem og skal gøre det med børnene, så kan de slet ikke, men det her... det giver så meget mening”.

Af evalueringens andre spørgsmål fremgår det bl.a., at KULT-materialet, som blev udleveret på kurserne rummede meget inspirerende materiale, som alle institutionerne har brugt i et eller andet omfang. Også den teoretiske ramme med Sommerfuglemodellen blev modtaget meget positivt.

Det var næsten udelukkende kommunerne, der finansierede kunst- og kulturoplevelserne. Valget af disse hang tæt sammen med, hvad der aktuelt var af lokale arrangementer. Til alt held gav det en god bredde: I Roskilde kunne institutionerne vælge imellem en danseforestilling på Teater Aaben Dans eller et besøg på Museet for Samtidskunst. I Kalundborg fik alle institutioner en koncertoplevelse med duoen Sille & Palle i Musisk Skoles koncertsal. I Holbæk fik institutionerne dels en billedkunstner ud i institutionen, dels et besøg på en lokal kunstudstilling. I Odense besøgte alle institutionerne kulturhuset Fyrtøjet, hvor de legede og fik fortalt Den Standhaftige Tinsoldat. De fik også inspiration fra en billedkunstner. I Jelling har alle tre institutioner samarbejdet med Kulturmuseet i Vejle og to af dem også med Give-Egnens Museum. I Nordjylland var der mange forskellige tilbud til børnene, bl.a. teaterstykkerne Nattergalen og Karius og Baktus, opera, klassisk koncert, besøg på kunstmuseum og flere arkitektoniske oplevelser.

Børn fra Eventyrhuset og Raklev Børnehave til koncert med Sille & Palle i Kalundborg

En enkelt institution i Odense har nævnt, at det kan være svært at arbejde med Sommerfuglemodellens højre vinge (efterbearbejdning), men generelt har alle institutioner i projektet lavet masser af interessante aktiviteter både før og efter kunst- og kulturoplevelsen i et spænd fra danseforløb over dukkespil og musiklege og fortælling til samlinger, hvor pædagogerne har talt med børnene om oplevelsen. En enkelt institution i Nordjylland foretrak en model med flere faseopdelinger, men langt de fleste pædagoger pointerede, at det netop var Sommerfuglemodellens enkelthed, som var dens styrke, bl.a. fordi de så nemt kunne huske den. Den ses som en enkel måde at strukturere et forløb på, der betoner vigtigheden af både for- og efterbearbejdning, hvilket mange institutioner ikke er vant til.

Stort set alle institutionerne har forsøgt at skabe en rød tråd i før-under og efter-forløbet. Mange har arbejdet med et gennemgående tema, f.eks. fortælling, sommerfugle, eventyr eller musik. Den røde tråd er også skabt flere steder gennem det at have dokumentation (fotos, tegninger, sommerfuglemodellen, artefakter) hængende på væggen i hele processen fra start til slut. Pædagogerne har undervejs i forløbet hele tiden haft fokus på temaet og på at udvikle ideer og forløb ud fra det.

Pædagogerne har brugt kurserne som et stort tag selv-bord, og projektets ideer og metoder har i nogle tilfælde yderligere aktualiseret allerede opnåede æstetiske kompetencer hos især erfarne pædagoger, der måske bare ikke har brugt dem længe.

KULT-projektets grundlæggende fokus på praksis var tydeligt afspejlet i institutionernes eget arbejde med kunst og æstetiske udtryksformer, der dels fangede børnene, dels gav mulighed for at "gøre" og ikke bare at "snakke" og have fantasien og kroppen med i det hele. Særligt det at arbejde med stemninger, forventninger og dukkespil blev fremhævet som gode redskaber.

I alle projekter har børnene været meget glade for og optaget af forløbene. De var alle inspireret af kunst- og kulturoplevelserne, men det bedste var ifølge både pædagoger og børn de æstetiske aktiviteter, som børnene selv var en aktiv del af (uddrag af et børneinterview fra Odense).:

Interviewer: Er der noget med, at I har set dukketeater på film?

Pige og dreng: nej!

Pige: Nej, vi lavet det selv.

Interviewer: Lavede i selv dukketeater?

Pige: ja sådan at vi selv klædte os ud.

Pædagog: ja, nede på Fyrtøjet, ik' o? Men vi har da set en film her!

Pige og dreng bekræfter: mmm

Interviewer: Men du kan huske det der med at klæde dig ud?

Pige: mmm

Interviewer: Var det sjovt?

Pige: Ja!

Interviewer: Malede du dig også i ansigtet?

Pige: Nej, Jeg fik sminke på!

Dreng: Det gjorde jeg ikke, for jeg gad ikke at have sminke på. Jeg kan ikke lide at være pige (der grines), jeg kan kun lide at være en tiger!

"Børnene var rigtig meget med i det hele – både nede på teateret og så det vi selv lavede. Men vuggestuebørnene var allermest optagede af det med at de skulle se de store børns

forestilling. Og også selv vise deres spil for de store. Det har været så godt. Og de har lige siden leget Bukke Bruse sådan herinde på stuen”.

”Men det allerbedste det var deres egen udstilling – den var de rigtig, rigtig glad for. De tog selv deres forældre og de andre børn med ind og se den. Ikke bare én gang, men mange gange. Og de var så stolte” (To uddrag af evalueringsinterviews fra Roskilde).

Nogle pædagoger anførte, at de ingen feedback havde fået på forløbene fra forældrene, men de, der havde fået feedback, berettede til gengæld om udelukkende meget positive tilbagemeldinger.

Hvad angår sparring, var en enkelt institution utilfreds pga. en uklar aftale med den kunstner, der var deres sparringspartner, men det var en enkeltstående undtagelse. Alle andre institutioner, også dem der benyttede samme kunstner, var endog meget tilfredse.

Pædagogerne mente i alle forløb med børnene, at de takket være de anvendte metoder og med afsæt i læreplanstemaet 'Kulturelle udtryksformer og værdier' havde nået rundt om alle 6 læreplanstemaer, måske dog i lidt mindre grad temaet 'Naturen og naturfænomener'. De har typisk arbejdet med pædagogiske temaer som krop, motorik, alsidig udvikling, social udvikling, bevægelse, fortælling, tegning, musik, dans og sprog, hvor de har sat ord og begreber på handlinger.

Hvad angår ideer til fremadrettede tiltag efter KULT-forløbet, var der mange forslag. Institutionerne har mærket effekten af at møde ny inspiration, og de er blevet sultne efter mere.

Midt i arbejdet med udbredelsesfasen aflagde projektet rapport om Undersøgellesfasen til Slots- og Kulturstyrelsen (SLKS) i form af en midtvejsevaluering, der straks blev godkendt af styrelsen. Alt var således klar til næste fase.

Forankringsfasen

I praksis foregik der i efteråret 2017 stadig Udbredelsesfaseaktiviteter i flere af de deltagende dagtilbud, men nu primært som '2. bølge'-aktiviteter, som falder uden for empiriindsamlingen. Selve kompetenceløftet, udviklingen af metoder og teknikker og optimeringen af idékataloget til institutionerne var stort set gennemført og lå klart til at blive sammenfattet i bogformat, idet en hovedleverance til SLKS var en brugervenlig, instruktiv e-bog, baseret på kurser, sparring, evaluering og andre erfaringer i projektets første to faser.

Når denne fase imidlertid kaldes Forankringsfasen, skyldes det intentionen om at fastholde og udbygge de samarbejdsrelationer mellem dagtilbud, kunstnere og museer, som allerede var blevet etableret i forløbet. Det primære værktøj til dette var en række tema- eller videndelingsmøder, arrangeret af KULTs regionale koordinatore rundt om i de deltagende kommuner, hvor pædagogisk personale i dagtilbud, kunstnere, kulturinstitutioner, UC-medarbejdere, pædagogstuderende og nogle gange også kommunale interessenter deltog i dialog og videndeling.

Nedenstående oversigt over arrangementer i efteråret 2017 er suppleret med to tilsvarende arrangementer i foråret 2018 (Jf. **Bilag 7: Samlet arrangementsoversigt**). Beskrivelserne er hentet fra projektets hjemmeside:

- **Videndelings- og netværksmøde hos PH Absalon i Roskilde 4.10.2017:** Regional KULT-koordinator Merete Sørensen og pædagoger fra Kalundborg, Holbæk og Roskilde deler erfaringer og ideer fra

projektet, og koreograf fra egnsteatret Aaben Dans, Thomas Eisenhardt, holder oplæg om "Krop, kreativitet og dans". [Program](#) for arrangementet.

- **Videndelings- og netværksmøde hos UCN i Hjørring 24.10.2017:** UCN holder tirsdag d. 24. oktober 2017 temadag for 11 daginstitutioner fra Hjørring og Nørresundby, der medvirker i KULT-projektet. Det foregår hos UCN i Hjørring i Festsalen fra kl. 13-16. Værter er Felicia Bech Lillelund (UCN Hjørring) og Sandy Elbek (UCN Aalborg). Temaerne er æstetiske læreprocesser, gensidig videndeling, formidling til forældre og fastholdelse af projektet og netværket. [Program](#).
- **Videndelings- og netværksmøde hos UCL i Odense 24.10.2017:** Lene Gutzon Münster er vært ved et seminar for de deltagende KULT-daginstitutioner i Odense tirsdag d. 24. oktober 2017 fra kl. 12.30 til 15.30 hos UCL i Odense, Niels Bohrs Allé 1, lokale C250. KULT-projektleder Bennyé Austring, billedkunstner Ingrid Duch og lektor Mette Nørregaard Christensen deltager også. Temaerne er bl.a. æstetiske læreprocesser, drøftelse af projekterfaringer, fortsat samarbejde med hinanden og de lokale kunst- og kulturinstitutioner. [Program](#).
- **Videndelings- og netværksmøde hos UCN i Thisted 25.10.2017:** Hanne Kusk (UCN Thisted) afholder temaaften med Sjørring Børnehus onsdag d. 25. oktober fra kl. 17 til 20 i UCN's kantine, Lerpyttevej 43, Thisted. Temaerne er sommerfuglemodellen (workshop), de lokale muligheder for kunst- og kulturoplevelser og det fortsatte netværksamarbejde. [Program](#).
- **BUPL-temamøde om KULT-projektet i Hillerød 31.10.2017:** BUPL Nordsjælland afholder d. 31.10.2017 temamøde i FrederiksborgCentret, hvor projektleder Bennyé Austring fortæller om og debatterer kunst, kultur, læreplaner, æstetiske lærerprocesser m.m. på baggrund af det igangværende KULT-projekt. [Program](#).
- **Netværks- og videndelingsarrangement hos Kulturmuseet Spinderihallerne i Vejle d. 20.11.2017:** Lektorerne Mette Nørregaard Christensen og Lars Kjær Larsen fra HistorieLab og UCN Jelling er værter v. KULT-projektets netværksmøde i Vejle mandag d. 20. november 2017. Deltagere er repræsentanter fra tre daginstitutioner, Give-Egnens Museum, Vejlebibliotekerne og Kulturmuseet Spinderihallerne samt studerende fra Pædagoguddannelsen i Jelling. Temaet er videndeling, feedback og rammesætning af det fortsatte samarbejde. [Program](#).
- **Temadag hos PH Absalon i Roskilde d. 15.2.2018:** KULT-projektet samler pædagoger, pædagogstuderende, kunstnere og repræsentanter for Roskildes kulturinstitutioner og dagtilbudsadministration til fælles temadag torsdag eftermiddag d. 15.2.18. Det foregår på Professionshøjskolen Absalons campus i Tre Kroner fra 12.30-16 i Auditoriet. Vært er projektleder Bennyé D. Austring og regional KULT-koordinator og Ph.d. Merete Sørensen, som byder på et program, der både rummer videndeling af hidtidige projekterfaringer, en inspirationsworkshop og en teaterforestilling med Børnekulissen fra Aarhus. [Program](#).
- **Videndelingsarrangement i Jelling for pædagogstuderende og pædagoger d. 27. juni 2018:** Der afholdes et KULT-arrangement hos UCL i Jelling med fokus på videreførelse af projektets erfaringer og metoder. Oplægsholderne er fra HistorieLab, Kulturprinsen i Viborg, Vejle-bibliotekerne, Kulturmuseum Spinderihallerne og "Årets dagtilbud 2017", Bh. Grangård i Jelling. [Program](#).

Minella Andersen, pædagog i daginstitutionen Grangård, Jelling, fortæller om arbejdet med stemthed.

I efteråret 2017 forberedtes desuden en række af KULT-projektets øvrige leverancer til SLKS:

Én af dem var et initiativ til at etablere et nyt undervisningsmodul i kulturformidling på Pædagoguddannelsen. Allerede 14. december 2016 holdt KULT-projektlederen sammen med repræsentanter fra Slots- og Kulturstyrelsen møde med den daværende Styrelse for Videregående Uddannelse (SVU), hvor projektets første skitse til det nye modul blev fremlagt og drøftet. Den præcise formulering af videns og kompetencemål fremgår af **Bilag 8: Forslag til nyt modul til Pædagoguddannelsen**, men her er hovedpunkterne:

PÆDAGOGEN SOM KULTURFORMIDLER

Et nyt nationalt modul, der giver den studerende teoretisk, metodisk og praktisk viden om

- æstetiske læreprocesser og didaktik for og med børn og unge
- formidling af kunst, kultur, kulturarv og kulturelle værdier
- kulturel socialisering og inklusion
- pædagogens rolle og funktioner i tværsektoralt arbejde
- netværksdannelse og samarbejde mellem dagtilbud, skoler, museer og kunst- og kulturinstitutioner

SVU udtrykte interesse og sympati for initiativet, men understregede, at der ikke kunne blive tale om et evt. nyt nationalt modul, før Pædagoguddannelsen igen skulle revideres. Man anbefalede i stedet, at KULT i første omgang drøftede mulighederne med Professionshøjskolernes Uddannelsesledernetværk (PU), som kunne beslutte at afprøve et sådant modul uden en bekendtgørelsesændring.

Det var baggrunden for, at projektleder og to partnerrepræsentanter fra hhv. UCL og UCN d. 1. november 2017 fremlagde en videreudvikling af idéen til drøftelse i PU formuleret i to versioner, dels en fælles, national udgave, dels en udgave, der kunne anvendes lokalt og tilpasses lokale underviserkapaciteter inden for æstetiske læreprocesser og kunst. De to versioner er i bilag 7 benævnt Plan A og Plan B. Det var sidstnævnte version, der appellerede mest til lederne, men da oplægget fra KULT havde status af information, blev der på mødet ikke truffet nogen beslutninger om at indføre modulet. Flere professionshøjskoler har dog siden bedt om modulformuleringerne.

Dette resultat fremlagde projektlederen efterfølgende for SLKS og det, der nu hed Styrelsen for Forskning og Uddannelse (SFU), der lovede at overveje ideen ved næste revision af Pædagoguddannelsen.

Leverancen 'Skitse til nyt nationalt videnscenter for Kulturformidling og æstetiske læreprocesser' (**Bilag 9: Skitse til nyt videnscenter**) blev dels drøftet internt i PH Absalon, dels med SLKS og dels i forbindelse med etablering af et nyt samarbejdsprojekt mellem Historielab, UCL og Absalon. Mange kunne se potentialet i et sådant nationalt videnscenter, men ingen så umiddelbart muligheder for at finansiere det, hvorved centret ikke har ladet sig realisere inden for projektperioden.

I efteråret 2017 begyndte forberedelserne til den afsluttende konference i efteråret i Roskilde, hvor titlen "Små børns møde med kunst og kultur" blev fastlagt, og hvor kulturministeren takkede ja til at deltage.

E-bogens overordnede struktur blev skitseret af en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra alle tre professionshøjskoler, og de første artikelkladder så dagens lys hen mod årsskiftet.

Formidlingsfasen

Sidste led i KULT-projektet var Formidlingsfasen, der fokuserede på alle de allerede nævnte leverancer samt konferencen, e-bogen og denne rapport.

E-bogen "Det blev en sommerfugl!" (74 sider), som kan downloades gratis fra Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside (<https://slks.dk/boern/smaa-boern/kompetenceudvikling>), blev forfattet af en række regionale KULT-projektmedarbejdere på basis af deres samarbejde med de deltagende dagtilbud, kunstnere og kulturinstitutioner. Der er også en enkelt kunstner på forfatterlisten, og Kulturprinsen genindtrådte i projektet både på forfattersiden og som oplægsholder på den afsluttende konference. De 12 forfattere i alt 25 artikler blev redigeret af projektlederen, og bogen blev designet med grafisk assistance fra PH. Absalon.

Artiklerne, der primært er henvendt til pædagoger, er opdelt i 5 hovedafsnit:

1. Teoretisk og metodisk afsæt
2. Fortællinger fra praksis
3. Idékatalog
4. Samarbejde på tværs
5. Oversigter

Den komplette artikel- og forfatteroversigt findes som **Bilag 10: E-bogens indhold og forfattere**.

En papirversion af e-bogen blev uddelt gratis på konferencen ”Små børns møde med kunst og kultur”, der fandt sted på PH Absalons campus i Tre Kroner med 210 engagerede deltagere dvs. fuldt hus. Kulturminister Mette Bock blev forhindret i at deltage på dagen, men sendte i stedet en videohilsen til deltagerne, i hvilken hun frigav e-bogen.

Konferencen var dels arrangeret med henblik på KULT-projektets formidling af resultater og erfaringer, dels som temakonference omkring dagtilbud, kunst, kulturarv og pædagogik, hvilket listen af keynote-oplæg illustrerer:

- *Æstetik som lyst og læring i børnehaven* v. Ph.d. Merete Sørensen, Professionshøjskolen Absalon
- *Kulturarvsformidling - fra børnehave til verdensarv* v. MA Lars Kjær Larsen, HistorieLab/UCL
- *Dannelse i dagtilbud* v. Forsknings- og Udviklingschef, Ph.d. Andreas Rasch-Christensen, VIAUC
- *Kreativitet - en væsentlig fremtidskompetence* v. Cand. Scient. Soc. Carolina Magdalene Maier, medlem af Folketingets Kulturudvalg

Det forhold, at konferencen var fuldt booket 2 måneder før afviklingen og genererede en ret lang venteliste, tyder på, at der er et voksende fokus på behov for viden om kulturarbejde med de yngste medborgere. Det var også indtrykket fra de 6 parallelle sessions, hvor debatten bølgede lystigt i relation til de tilbudte temaer:

- *Teater, musik og dans som pædagogisk redskab* v. lektorerne Merete Sørensen og Thomas Thorsen, PHA, og pædagog Gry Bach Kristoffersen, Børnehuset Lyngbakken, Roskilde
- *Børn med pensler – det autentiske møde med billedkunst* v. lektor og billedkunstner Felicia Bech Lillelund og lektor Sandy Elbæk, UCN
- *Animation og digitale medier i daginstitutionen* v. Ulla Voss Gjesing, leder af Kulturprinsen i Viborg, og Rikke Møller, leder af Børnehuset Søndergaard, Viborg
- *Bøger har brug for børn - har børn brug for bøger?* v. forfatterne Inge Duelund Nielsen og Mette Hegnhøj samt lektor Hanne Kusk, UCN
- *Er de æstetiske læreprocesser lidt i vejen i Pædagoguddannelsen?* v. uddannelseslederne Trine Ankerstjerne, PHA, og Henning Holt Christensen, UCN, og lektorerne Karen Stine Egelund og Bennyé D. Austring, PHA
- *Tidsrejsen – kulturhistorie for de små* v. lektorerne Lars Kjær Larsen og Mette Nørregaard Christensen, UCL/HistorieLab, museumsinspektør Lisbeth Aagaard Lykke, VejleMuseerne, og Lone Hagensen, leder af daginstitutionen Grangård, Jelling: ”Årets Dagtilbud 2017”.

Det fulde konferenceprogram, der også inkluderede et kunstnerisk indslag, fremgår af **Bilag 11: Program for konferencen ”Små børns møde med kunst og kultur”** og på konferencens hjemmeside, hvor oplægsholderne introduceres, og hvor deres præsentationer kan downloades i 2018:

<https://phabsalon.dk/det-sker/konferencer/konference-smaa-boerns-moede-med-kunst-og-kultur>.

Erfaringer og resultater

Udfordringer

Som alle projekter mødte også KULT udfordringer undervejs i forløbet. Disse udfordringer kan opdeles i to kategorier, de økonomiske og de strukturelle.

Økonomiske udfordringer

En iøjnefaldende udfordring var, at KULT-projektet som landets aktuelt største kulturprojekt på dagtilbudsområdet på den ene side var drevet af høje ambitioner med tilhørende mange leverancer til Slots- og Kulturstyrelsen, men som på den anden side var sparsomt finansieret med en pulje på 1.5 million kroner til to års landsdækkende projektvirksomhed. Forsøg på at skaffe medfinansiering hos de tre deltagende professionshøjskoler lykkedes, men kun i mindre omfang.

KULT-projektet forsøgte undervejs at fastholde Kulturprinsen som partner ud over Undersøgelsesfasen og at skaffe nogle af de deltagende dagtilbud bedre økonomisk råderum. Det skete via en ansøgning til Kulturministeriets ”Pulje til nye partnerskaber mellem dagtilbud og kulturinstitutioner” med ansøgningsfrist i januar 2017. Projektmidlerne blev søgt af Kulturprinsen og projektet omfattede en række institutioner, der allerede var del af KULT, herunder de Viborg-institutioner, der ved årsskiftet var gledet ud af projektet sammen med Kulturprinsen. Havde Kulturprinsen fået del i puljemidlerne, ville de kunne genindtræde i KULT, samtidigt med at arbejdet med en række dagtilbud i KULT ville kunne intensiveres. Desværre blev ansøgningen ikke imødekommet.

Den økonomiske smalhals i KULT bevirkede, at projektet ikke kunne sikre de deltagende dagtilbud den kunst- eller kulturoplevelse, der er det centrale omdrejningspunkt i projektet. KULT var kun i stand til at finansiere de kunstneriske indslag, der var del af kurserne, konferencen og viften af videndelings- og temamøder for de voksne deltagere. De deltagende kommuner måtte i stort omfang selv finansiere børnenes kunst- og kulturoplevelser. Dette forhold afstedkom problemer for nogle institutioners timing i arbejdet, idet de måtte tilpasse sig de kunst- og kulturtilbud, kommunerne eller museerne aktuelt kunne byde på. I et enkelt tilfælde i Kalundborg kommune blev tilbuddet sikret gennem tilskud fra både kommunen og KULT-projektet.

Deltagelse af pædagogisk personale på kurser, temadage og konferencen krævede som udgangspunkt vikardækning, hvilket altid er en økonomisk udfordring for kommunerne. Derfor efterlyste enkelte institutioner forgæves projektmidler til formålet fra KULT. Til gengæld var der tilfredshed med, at alle kurser, sparring, temadage og den afsluttende konference var gratis for institutionerne, og at KULT også dækkede transportudgifter og forplejning under kurserne og forplejning under konferencen.

Endelig viste økonomien sig som ventet at være en faktor også i netværksdannelsen, hvor intentionen var, at dagtilbud og kunst- og kulturinstitutionerne gerne skulle indgå i længerevarende samarbejde. Her var dagtilbud, der ikke havde egne budgetter til oplevelser, afhængige af enten kommunal støtte eller kunst- og kulturinstitutionernes velvilje. Hvad det sidste angår, var der rigtig stor samarbejdsvilje, men disse institutioner er – lige som de deltagende kunstnere – afhængige af indtægter. Netværk og partnerskaber overlever ikke længe uden et vist økonomisk fundament.

Strukturelle udfordringer

Som beskrevet i afsnittet **Undersøgelsesfasen**, afdækkede KULTs forundersøgelse et potentielt modsætningsforhold mellem pædagoger og kunstnere / professionelle museumsformidlere, en problematik, der blev undersøgt nærmere i et mindre parallelt følgeforskningsprojekt ledet af Sally Thorhauge for HistorieLab. Begge undersøgelser viste grundlæggende respekt og lyst til samarbejde mellem faggrupperne, men de udviste også begge en vis usikkerhed i forventningerne til hinandens rolle i samarbejdet:

”Det blev påpeget af flere, at det var svært at vide, hvad man selv kunne byde ind med til samarbejdet og ligeledes hvad man kunne forvente at partneren kunne bidrage med” (Følgeforskningsrapporten s. 9, 2018).

Det pædagogiske personales deltagelse i projekter som KULT rummer den grundlæggende udfordring, at hverdagen i institutionerne i forvejen er travl og præget af mange obligatoriske arbejdsopgaver. Det oplevede KULT som et problem allerede fra start, idet det viste sig overraskende vanskeligt at overtale kommuner til overhovedet at deltage i projektet trods udsigten til personalekompetenceudvikling via gratis kurser og sparring. På Sjælland sagde flg. kommuner nej tak: Odsherred, Holbæk, Lejre, Greve, Næstved, Guldborgsund, Storstrøm og Lolland. Afslaget var i alle tilfælde begrundet i arbejde med andre vigtige projekter eller opgaver.

Sådan var det også i Thisted, hvor det kun lykkedes at opnå deltagelse af to af kommunens 23 dagtilbud. Det lå uden for KULT-projektets rækkevidde at undersøge årsagerne til dette, men HistorieLabs følgeforskningsprojekt giver måske et fingerpeg:

”Her fremgik det af udsagn fra kulturarvsinstitutionerne det, at ”Hvis deltagelsen og samarbejdet kræver en masse papirarbejde af pædagogen, går arbejdstiden fra tiden med børnene. En travl hverdag i institutionen, måske med mangel på personale og meget små økonomiske midler kan være det, der får personalet til at afstå fra at deltage i spændende projekter. Små ressourcer, mangel på tid og mangel på hænder på museerne er ligeledes en trussel mod at kunne etablere samarbejder og projekter af denne karakter” (Thorhauge og Christensen, 2018, s. 11).

”KULT-projektet - følgeforskningens resultater og anbefalinger” kan læses her i sin helhed på HistorieLabs hjemmeside: http://historielab.dk/om-centret/projekter/kult/#wp_lightbox_prettyPhoto/0.

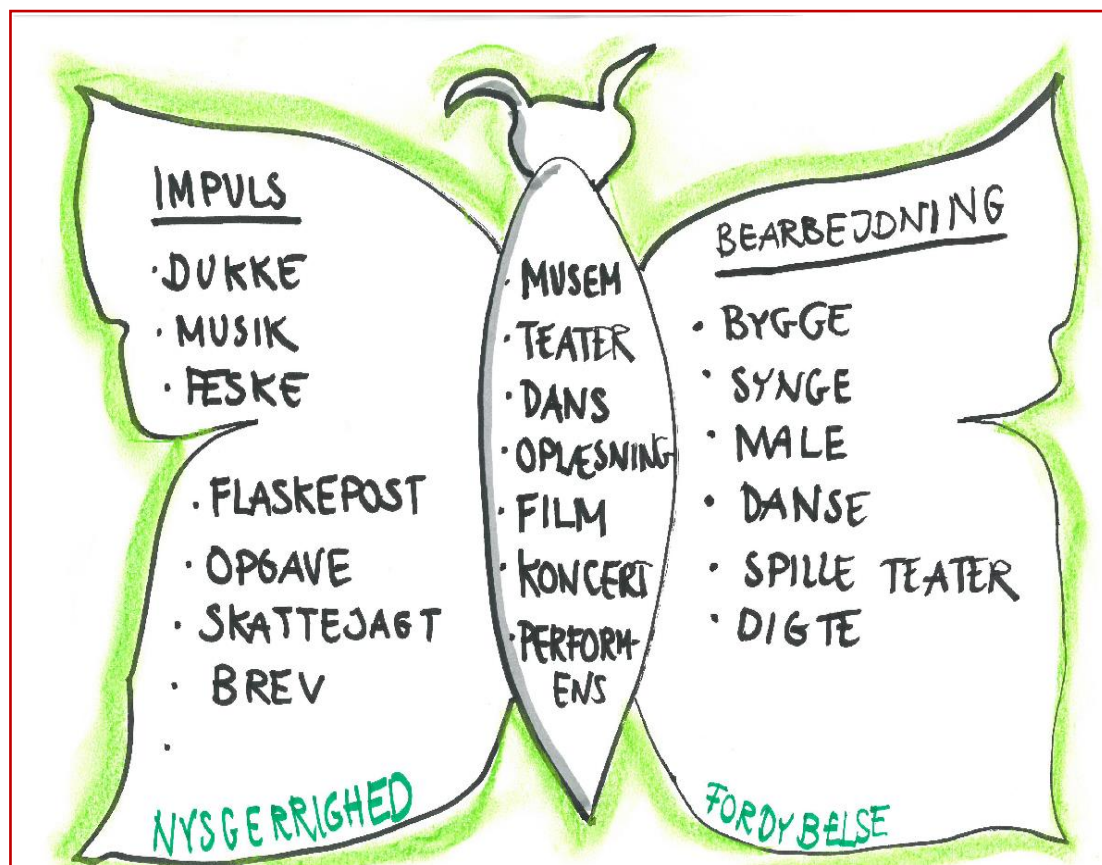
Resultater og leverancer

Sommerfuglemodellen

KULT-projektets helt primære opgave var kompetenceudvikling af pædagogisk personale inden for kunst- og kulturformidling og brug af æstetiske læreprocesser til gavn og glæde for de 1-6 årige børn i dagtilbud. Her tyder alle evalueringer på, at det lykkedes til fulde (jf. bilag 3 og 5). Medvirkende til det gode resultat var de meget praksisorienterede kurser med efterfølgende sparring, men i høj grad også det grundlæggende koncept, Sommerfuglemodellen, der blev udviklet af Felicia Bech Lillelund og Hanne Kusk, UCN, Lars Kjær Larsen, UCL, Ulla Voss Gjesing, Kulturprinsen, Merete Sørensen og Benny D. Austrig, PH Absalon, allerede tidligt i projektets opstartsfasen, og den viste sin værdi gennem hele projektperioden som ramme om pædagogens arbejde med kunst og kultur. Én af styrkerne ved modellen er dens enkelthed: Alle

kan huske den umiddelbart, og den er tilpas åben for daginstitutionernes egne ideer og tematikker. Fra Hjørring er her eksempelvis Børnehuset Multiversets version af modellen:

Sommerfuglemodellen og tænkningen bag den giver pædagogen en mere aktiv og ligeværdig rolle i samspillet mellem kulturens andre aktører, kunstneren og museumsformidleren, og også et større ansvar og handlerum for kulturformidling. Den betoner pædagogens behov for at kunne forberede sig, og endelig skaber modellen et tiltrængt øget fokus på og en styrkelse af læreplanstemaet "Kultur, æstetik og fællesskab", som det kom til at hedde efter dagtilbudslovens revision i foråret 2018.

Modellens struktur med forberedelse før og bearbejdning efter kunst- og kulturoplevelsen kan måske virke som en selvfølgelighed, men det er det ikke nødvendigvis i dagtilbudsregi, hvor basal pasning stadig er en grundlæggende leverance, og hvor en voksende mængde tid går til rammeaktiviteter som dokumentation, registrering og evaluering af temabestemt arbejde, mens tiden sammen med børnene tilsvarende reduceres.

Pædagoger i dagtilbud tildes ikke særlig tid til f.eks. forberedelse, kommunikation og netværksdannelse med kunst- og kulturinstitutioner, så det kræver stor fleksibilitet og godt samarbejde ledelse og personale imellem, når der skal ydes noget så ekstraordinært som deltagelse i KULT-projektet. Sommerfuglemodellen pointerer her behovet for pædagogers forberedelsestid.

Oversigt over projektets leverancer

Aftalen mellem SLKS og KULT-partnerne rummer en lang række leverancer. De blev alle opfyldt, og de vigtigste er oplistet her bilagsreferencer:

Undersøgsfasen (efterår 2016):

Leverancer:	Referencer:
Udvikling af didaktisk arbejdskoncept	Artiklen om Sommerfuglemodellen i e-bogen, side 9: https://slks.dk/boern/smaa-boern/kompetenceudvikling
Sparring fra kunstnere og kulturinstitutioner	Bilag 1: Deltagere i KULT-projektet
Forundersøgelsen	Bilag 2: Forundersøgelsen*
Oprettelse af projekthjemmesiderne <i>Kult-projektet, Nyheder, Deltagere og organisering, Mål og metoder, Baggrundsmateriale og Presseklip</i>	https://phabsalon.dk/forskning-og-udvikling/paedagogik/bevaegelse-kreativitet-og-aestetik-i-paedagogisk-arbejde/kult-projektet
Afholdelse af pilotkursus i Jelling	Bilag 4: Kursusprogrammer

Udbredelsesfasen (forår 2017):

Evaluering af undersøgelsesfasen	Bilag 3: Evaluering af Undersøgelsesfasen*
Registrant (hjælpekema)	Bilag 4: Registrant
Afholdelse af fire regionale kurser	Bilag 5: Kursusprogrammer
Evaluering af Udbredelsesfasen	Bilag 6: Evaluering af Udbredelsesfasen
Vurdering af evalueringsmetoderne	Bilag 12: Vurdering af evalueringsformer

Forankringsfasen (efterår 2017):

Etablering af lokale/regionale netværk	Bilag 14: Regionale netværk
Afholdelse af videndelings- og temadage	Bilag 7: Samlet arrangementsoversigt
Udvikling af nyt modul til Pædagoguddannelsen	Bilag 8: Forslag til nyt modul til Pædagoguddannelsen
Skitsering af nyt videnscenter	Bilag 9: Skitse til nyt videnscenter

Formidlingsfasen (forår 2018):

Produktion af e-bog og konferencemateriale	Bilag 10: E-bogens indhold og forfattere https://slks.dk/boern/smaa-boern/kompetenceudvikling
Afholdelse af national konference	Bilag 11: Program for konferencen "Små børns møde med kunst og kultur" https://phabsalon.dk/det-sker/konferencer/konference-smaa-boerns-moede-med-kunst-og-kultur
Efter- og videreuddannelseskurser	Bilag 13: KULT-baserede EVU-kurser
Implementering i Pædagoguddannelsen	Bilag 15: KULT i Pædagoguddannelsen
Afsluttende rapport	(Ibid.)
Afsluttende regnskab	(Separat rapport)
Samtalearr. på Kulturmødet på Mors	Bilag 16: KULT på KM18

* Oprindeligt inkluderet i Midtvejsrapporten, der blev afleveret til Slots- og Kulturstyrelsen i maj 2017

Teoretisk baggrund

En hovedhjørnesteen i KULT-projektet er brugen af æstetiske læreprocesser i pædagogens kulturformidlende arbejde med børn før og efter en kunst- eller kulturoplevelse. Formålet med æstetiske læreprocesser er bl.a. at stimulere barnets naturlige nysgerrighed, legelyst og behov for at mestre verden frem mod, hvad man i filosofien kalder 'det gode liv'.

En definition af æstetik (Austring & Sørensen, 2006):

Æstetik er sanselig, symbolsk form, der rummer en fortolkning af os selv og verden, og som kommunikerer fra, til og om følelser

Meget kort fortalt giver teater, drama, musik, dans, billedkunst, fortælling og alle kombinationer af kunstarterne barnet inspiration og 'sprog' til at udtrykke egne erfaringer og indtryk af verden – også selv om det ikke helt mestrer talesproget. Når barnets æstetiske udtryk møder omverden i kraft af forældre, pædagoger og andre børn, spejler barnet sig i den respons, det får, så vel som i hele den kultur, det inviteres ind i som aktiv deltager. Derved lærer barnet på én gang noget...

- om kunst og de æstetiske formsprog (viden materialer, teknikker, medier)
- om de konkrete temaer, det udtrykker sig omkring
- om sig selv og verden (identitetsdannelse)
- om den omgivende kultur
- at være kreativ, eksperimenterende og turde tage chancer
- at tænke abstrakt
- at indgå i kollektive, skabende processer
- at kommunikere på flere 'sprog' (remediering)
- at være vedholdende

– kort sagt viden, kvalifikationer og kompetencer, der gavner individets udvikling og læring som helhed. Det læringsmæssige aspekt i æstetiske læreprocesser skal således forstås ret bredt (Austring og Sørensen, 2006).

Der mangler stadig en del forskning på området, især med relation til daginstitutionsområdet, men vi var i KULT så heldige, at projektets regionale koordinator for Sjælland Merete C. Sørensen, netop selv har forsket i feltet. Hun påviser i sin Ph.d.-afhandling, at drama og andre æstetiske aktiviteter i dagtilbud kan skabe 1) social inklusion, 2) sociale kompetencer i at samarbejde, vente på tur, modtage kollektiv besked og fungere interaktivt i store grupper, 3) kommunikative kompetencer i at udtrykke sig med krop og stemme, skabe narrative sammenhænge, sætte ord på handling og metakommunikere og 4) æstetiske kompetencer, herunder fantasi og kreativitet, evne til at skabe, anerkende og fastholde æstetisk symbolik og fiktion, formsproglig kompetence indenfor drama og tegning samt improvisationsevne (Sørensen, 2015).

De mange æstetiske potentialer kan i højere grad realiseres, hvis barnet stimuleres i dagtilbuddet via bl.a. kunst- og kulturoplevelser, kombineret med pædagogiske før og efter-tiltag præget af æstetiske læreprocesser.

Da de små ikke har mulighed for at vurdere oplevelsernes relevans og selv transportere sig, spiller pædagogen også her en uhyre væsentlig rolle som hverdagens kulturformidler, hvilket bl.a. er udgangspunkt for flere initiativer i Kulturministeriets "Strategi for små børns møde med kunst og kultur" (2014).

Anvendte metoder og videndelingstiltag

Undersøgelsesmetoder

Indledningsvist i Undersøgelsesfasen orienterede udviklingsteamet sig i forskningsbaseret litteratur, der beskæftiger sig med små børns møde med kunst og kulturarv. Heri indgik blandt andet læsning af Rambølls og EVAs kortlægning "Børns møde med kunst og kultur i dagtilbud" (2015) og "Strategi for små børns møde med kunst og kultur" (2014), som KULT indgår i.

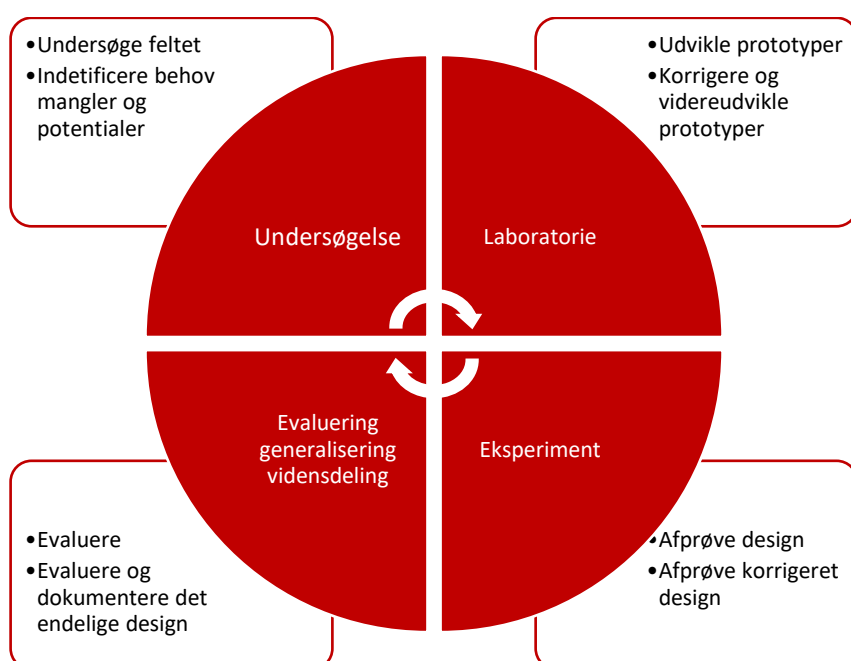
Ud over litteraturstudier indgik kvalitative interview med udvalgte pædagoger, kunstnere og museumsformidlere med henblik på at undersøge, hvad de hver for sig oplever som centralt i forbindelse med børns møde med kunst og kulturarv, hvilke problemer, der kan opstå, og hvilke best practice-eksempler på kulturmøder for og med dagtilbudsbørn, der kan inspirere dette projekt.

Denne fase bød bl.a. på et besøg på Esbjerg Kunstmuseum, hvor udstillingen "TranZart" indgik som inspirationsmateriale sammen med interviews af museumsinspektøren, museumsformidleren og to kunstnere, der gennemførte en sanselig performance for mindre børn i på museet.

Arbejdsmetoder

Projektet er et udviklingsprojekt, der i et vist omfang deler arbejdsmetode med aktionsforskning, idet forskeren, her altså KULT-partnerne, intentionelt præger resultaterne via aktiv tilstedeværelse og ageren i projektforløbet. Det foregik her i form af kursusvirksomhed for og løbende sparring af det deltagende pædagogiske personale. Samtidigt rummede forløbet et element af brugerdreven innovation, især i fasen efter kurserne, hvor pædagogerne selvstændigt planlagde og udførte institutionernes egne 'før-under-efter'-forløb og derved medudviklede på både projektets koncept og inspirationsmateriale.

Overordnet set var projektforløbet således cirkulært og gentagelsesbaseret (iterativt):

Evalueringsmetoder

Kurser, kursusmateriale, supervision/sparring, pædagogers og børns udbytte så vel som selve Sommerfuglemodellen som arbejdsmetode blev grundigt evalueret, både i Undersøgelser- og Udbredelsesfasen. Oprindeligt var tanken yderligere at udvikle et fælles evalueringsmateriale til deltagende kunstnere og kulturudbydere, men det viste sig ikke realistisk, bl.a. fordi deres tilknytning til projektet typisk var af kortere varighed. Til gengæld deltog enkelte af dem i en survey-undersøgelse, som led i HistorieLabs følgeforskningsprojekt.

Ud fra en intention om at opnå både bredde og dybde i empiriindsamlingen anvendtes flere evalueringsformer:

- Observationer foretaget af det pædagogiske personale til eget brug med støtte i registranten
- Strukturerede og semistrukturerede kvalitative interview med pædagoger og kulturudbydere og pædagoger
- Åbne kvalitative interviews med kunstnere og kommunale interessenter
- Dukke- og tegnestøttede børneinterviews

Ud over at benytte dem lagde KULT-partnerskabet allerede i projektansøgningen op til også at vurdere de anvendte evalueringsformers fordele og ulemper. Observationsmetoden, der er basis for al pædagogisk arbejde, er her ikke evalueret separat, men den ligger til grund for de interviewbaserede evalueringsformer.

Vurdering af de anvendte interviewbaserede evalueringsformer

I forbindelse med evaluering af Udbredelsesfasen arbejdede de regionale koordinatore med flere forskellige interviewformer. Dels med det strukturerede interview ud fra projektets fælles interviewskema, dels med semistrukturerede interview, hvor det fælles skema blev anvendt som interviewguide ved en mere åben samtale om projektets potentialer og udfordringer. Endelig arbejdedes der med helt åbne og ustrukturerede interviews, hvor de interviewede fortalte frit om deres oplevelse af deltagelsen i KULT-projektet. Langt de fleste afholdte KULT-interviews foregik imidlertid som strukturerede eller semistrukturerede interview.

Vokseninterviews

Alle interviewformer viste sig anvendelige i forhold til at indhente viden om det pædagogiske personales vurdering af KULT projektets effekt. Af hensyn til sammenskrivning og sammenligning viste den ustrukturerede interviewform sig imidlertid mindre anvendelig, også grundet interviewformens stedsspecifikke karakter. Omvendt viste den semistrukturerede interviewform, der rummer mulighed for at interviewer spørger uddybende, sig at have særlige kvaliteter i forhold til at indhente mere detaljeret viden om de enkelte deltageres oplevelser. Det semistrukturerede interview viste sig således i denne kontekst at være det mest anvendelige i forhold til ambitionen om både at indhente struktureret sammenlignelig viden og have mulighed for at gå i dybden med mere stedsspecifikke oplevelser.

Børneinterviews

For at indhente viden om børnenes oplevelse af deltagelse i KULT projektet har vi yderligere arbejdet med børneinterview i udvalgte institutioner i Roskilde og Odense.

I arbejdet med børneinterview benyttedes to supplerende metoder, der begge tog afsæt i en semistruktureret / ustruktureret fokusgruppeinterviewform, hvor interviewer på forhånd har udvalgt enkelte interview spørgsmål eller temaer, men derud over er helt frit stillet til at følge børnenes input i samtalen.

For at skabe en ligeværdig og æstetisk ramme om samtalen arbejdede vi dels med en interviewform, hvor samtalen tog sit udgangspunkt i tegninger, som børnene havde produceret som en del af KULT forløbene, dels en, hvor vi anvendte en hånddukke som medinterviewer for at gøre dialogen mere spændende for børnene.

Der var fordele og ulemper ved begge metoder. Tegnetoden kræver ingen æstetiske kompetencer fra intervieweren, men fungerer til gengæld bedst i små børnegrupper. Dukkemetoden virkede stærkt engagerende på børnene samtidig med, at den kan fungere i større grupper, hvor børnene kan supplere hinandens udtalelser. Metoden kræver dog visse specialkompetencer af intervieweren.

Én af styrkerne ved dukkemetoden er, at man ved at lade dukken indtage rollen som uvidende, giver børnene rollen som de vidende, der kan fortælle dukken, hvordan tingene hænger sammen. Her er et uddrag af et dukkestøttet interview fra Roskilde:

Dukke: Hvad lavede I?

Barn 1: Vi lavede teater.

Dukke: Hvad er teater?

Barn 1: Det er hvor man viser noget.

Barn 2: Og de andre kom og kigge på.

Dukke: Viser noget... øhm... viser man sine tæer?

Barn 1: Man viser brumbasser.

Barn 2: Ja, vi var brumbasser.

Barn 1: Og så flyver vi.

Dukke: Men kunne I sådan flyve ... sådan helt rigtig? (Forsøger at flyve – men kan ikke).

Barn 1: Nej sådan her... (Børnene viser, hvordan de flyver, og de synger en sang fra deres eget teaterstykke)

Dukke: Var det ikke mega mega svært?

Barn 1: Nej det var let.

Barn 2: Det var sjovt.

Interviewer: Vil I gerne lave det igen?

Barn 1: Ja i morgen - og så så mange gange (viser med 3 fingre).

Formålet med alle de benyttede evalueringsformer efter Udbredelsesfasen var at producere data til Forankrings- og Formidlingsfasen.

En vurdering af pædagogernes observationer undervejs indgår ikke som fokuspunkt i evalueringen, men danner naturligvis grundlag for den. Vurderingen af de interviewbaserede evalueringsformer er udfoldet i

Bilag 12: Vurdering af evalueringsformer.

Videndelingstiltag

Projektets formidling af sine resultater er foregået på flere måder, dog først og fremmest via de deltagende pædagogers praksis, der efterfølgende har inspireret andre pædagoger i samme institution og kommune.

De 5 kurser og 9 videndelings- og temaarrangementer har især bidraget til formidling af KULT-projektets bagvedliggende teori og metodik til de deltagende pædagoger, studerende, kunstnere og museumsfolk, men i anden omgang også til almindelige borgere i lokalområdet, der har kunnet læse om aktiviteterne i bl.a. pressemeddelelser og lokale aviser. Artiklerne er tilgængelige via projektets pressesite: <https://phabsalon.dk/forskning-og-udvikling/paedagogik/bevaegelse-kreativitet-og-aestetik-i-paedagogisk-arbejde/kult-projektet/presseklip>.

KULT har undervejs også deltaget i og været emne på en række møder med hhv. Styrelsen for Videregående Uddannelser, Slots- og Kulturstyrelsen, Styrelsen for Forskning og Uddannelse og Socialstyrelsen.

Projektet er yderligere blevet præsenteret og diskuteret på en række andre møder og konferencer:

- PLS-arrangementet "Æstetikken tilbage i pædagogikken" hos UCC i København d. 7. september 2017
- BUPL-temamøde om "Kulturformidling for og med små børn" d. 27. oktober 2017 i Hillerød
- Professionshøjskolernes Ledernetværksmøde d. 1. november 2017 i Aarhus
- Slots- og Kulturstyrelsens konference "Children, Art and Culture + Sustainability" i Silkeborg d. 16. november 2017 i paneldebatten "Art and Culture for 0-8 year olds in the Nordic Countries".
- Slots- og Kulturstyrelsens partnerskabskonference "Bliv klog på partnerskaber" d. 21. marts 2018.

Efter projektperiodens ophør fortsætter formidlingen, som det vil fremgå af afsnittet **Fremadrettede tiltag**.

Læs mere om alle de nævnte arrangementer på KULTs projekthjemmeside: <https://phabsalon.dk/forskning-og-udvikling/paedagogik/bevaegelse-kreativitet-og-aestetik-i-paedagogisk-arbejde/kult-projektet/nyheder>.

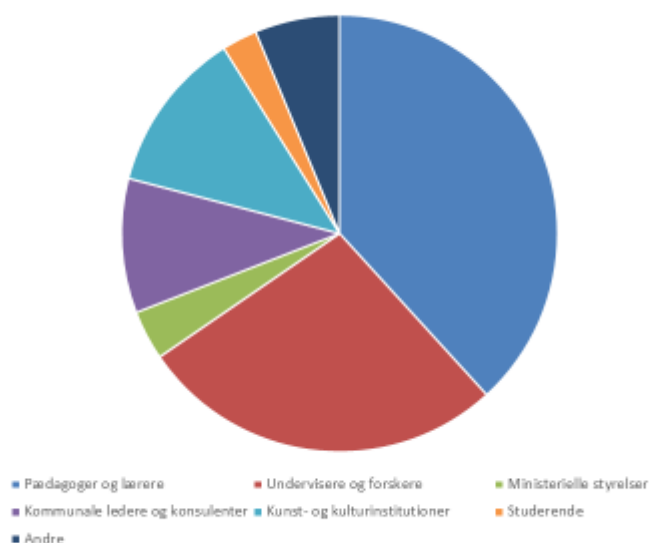
E-bogen "Det blev en sommerfugl!" (2018) har som målgruppe alle landets pædagoger, pædagogstuderende og professionelle formidlere.

Formidlingsmæssigt har bogen flere fordele: Den er gratis at downloade, nem at læse, rigt illustreret, praksisorienteret og opdelt i korte, overskuelige afsnit og tekster.

<https://slks.dk/boern/smaa-boern/kompetenceudvikling>

Også landskonferencen "Små børns møde med kunst og kultur" d. 17. maj 2018 i Tre Kroner bød på professionel formidling til 210 deltagere, hvis sammensætning var denne:

Konferencens deltagersammensætning

Kultur mødet på Mors 2018

Helt ekstraordinært fik projektet umiddelbart før sin afslutning mulighed for d. 24. august 2018 at formidle og diskutere erfaringer og resultater under Kultur mødet på Mors.

Her inviterede Benny D. Austring (Absalon), Felicia Bech Lillelund (UCN) og Lars Kjær Larsen (UCL/HistorieLab) til samtale om KULT-relaterede problemstillinger i dialog med kulturminister Mette Bock (LA) og professorerne Lene Tanggaard (Aalborg Universitet) og Anne Bamford (Education Commission and the International Research Agency, London) samt ca. 130 veloplagte tilhørere.

Titlen var (igen) "Små børns møde med kunst og kultur", og moderator var Ulla Voss Gjesing (Kulturprinsen).

Læs nærmere om arrangementets program og indhold i **Bilag 16: KULT på KM18**, hvor også Absalons nyhedsbrev om begivenheden er inkluderet.

SMÅ BØRNS MØDE MED KUNST OG KULTUR

Trods vigtigheden af tidlig indsats, brud på negativ social arv og behovet for kreative medborgere er det småt med kulturtilbud til de 1-5 årige. Paradoksalt nok, fordi de her er allermest videbegærlige og verdens-åbne. Panelet drøfter, hvad små børn får ud af at møde kunst og kultur, pædagogens rolle og muligheder for øget samarbejde mellem dagtilbud, kunstnere og museer.

Moderator: Ulla Voss Gjesing, Centerchef Kulturprinsen Viborg

Panel: Benny Düranc Austring, leder Kulturministeriets KULT-projekt. Anne Bamford, Professor The International Research Agency. Mette Bock, kulturminister. Lars Kjær Larsen, lektor UCL Jelling. Felicia Bech Lillelund, billedkunstner og lektor UCN. Merete Sørensen, ph.d. Professionshøjskolen Absalon. Lene Tanggaard, professor Kommunikation Aalborg Universitet

Tid: Fredag kl. 13.00-14:00

Sted: KulturPladsen, Værket Sal 2

Arrangør: KULT-projektet

Fremadrettede tiltag

Alle KULT-medarbejdere inkl. også leder og regionale koordinatore har havde undervejs i projektforsløbet mange andre opgaver ud over KULT, typisk undervisning, forskning, publicering og andre projekter. Nogle af disse andre aktiviteter fik derved præg af KULT-projektet og de anvendte metoder. Her er et par eksempler, der alle peger fremad:

Region Syddanmark

Medarbejderne i Jelling, Lars Kjær Larsen og Mette Nørregaard Christensen, er begge dels ansat som både undervisere ved Pædagoguddannelsen hos UCL-Jelling og som medarbejdere i HistorieLab. Flere gange undervejs i KULT-forsløbet havde de held med at kombinere deres to ansættelser og KULT-tænkningen, så tingene gik op i en højere enhed. Det skete bl.a. i et udviklingsprojekt for HistorieLab, "Verdensarv i børnehøjde", hvor de i 2017 udviklede et nyt forslob med inddragelse af en gruppe pædagogstuderende på Give-Egnens Museum på basis af KULTs Sommerfuglemodel (Give-Egnens Museum. Årsskrift 2017, s. 62-63).

Et andet tilsvarende projekt med deltagelse af de samme to medarbejdere og to dagtilbud i Jelling, der deltog i KULT, er "Tidsrejsen", et forslob udviklet i KULT-regi sammen med Vejle-Museerne, der nu og fremover tilbyder et Sommerfuglemodel-inspireret forslob for interesserede dagtilbud:

"Vejle Museerne har i forbindelse med det landsdækkende KULT-projekt under Slots- og Kulturstyrelsen udviklet et kulturhistorisk tilbud kaldet Tidsrejsen målrettet børn i alderen 3-6 år i dagtilbud. Rammen er lagt, så børnene gennem en kreativ og æstetisk proces kan lege sig til viden om, hvordan barndommen tog sig ud i Vejle i starten af 1900-tallet. Målet med forslobet er at give de 3-6-årige mulighed for at forstå sig selv, deres omverden og deres nutid i en kulturhistorisk scene fra en verden, der er meget anderledes end den, børnene kender i dag. Tidsrejsen er et forslob, der ikke bare skal være en enkeltstående museumsoplevelse, men skal inspirere og give ideer til, hvordan pædagoger og børn i dagtilbud kan gøre sig klar til oplevelsen før besøget og bearbejde oplevelsen efter besøget. Der arbejdes altså i et før-under-efter-perspektiv, inspireret af KULT-projektets didaktiske koncept "Sommerfuglemodellen" (Lykke og Sommer, 2017).

UCL Jelling og Børne & Unge-området v. Vejle Kommune har i juni 2018 indgået en 2-årig samarbejdsaftale om en række 'Læringsfællesskaber' målrettet kommunens 3-10 årige i skole og dagtilbud, bl.a. projektet "Dannelse i børnehøjde – kultur, kulturarv og historiebevidsthed som dannelsesbro mellem førskole og skole", hvori KULT-koordinator for Syddanmark Lars Kjær Larsen har en fremtrædende rolle. Samarbejdet lægger hovedvægten på kulturarvsområdet, men vil benytte ideer og metoder fra KULT.

Region Nordjylland

Midt i arbejdet med projektet bidrog den regionale KULT-koordinator i Nordjylland, Felicia Bech Lillelund, med idéer og aktiviteter til dagtilbudsbørn på besøg hos Vendsyssel Kunstmuseum og Vendsyssel Teater i form af to inspirerende foldere, som man her kan se et udsnit af:

SANS ET VÆRK

Involverende
kunstformidling
for børn

På
Vendsyssel Kunstmuseum

KULTURELT NETVÆRK FOR BØRN I HJØRRING KOMMUNE

Dette hæfte er blevet til, som en del af et netværksarbejde mellem:

Vendsyssel Kunstmuseum, Vendsyssel Teater,
Vendsyssel Historiske Museum, Hjørring Bibliotekerne og UCN - Hjørring,
pædagoguddannelsen.

Netværket er en del af "KULT", som er et nationalt udviklingsprojekt, der har til formål, at styrke daginstitutionernes møde med kunst og kultur både kvalitativt og kvantitativt.

Nedenstående sømmer tegner sig over de grundlæggende principper i KULT projektet:

<https://www.ucl.dk/forbarn-og-udvikling/gaerdagshjelp/forbarn-og-udvikling/udvikling-i-paedagogisk-arbejde-til-udvikling-i-udvikling>

Man starter med at give børnene en impuls, så de er en kulturoplevelse, som de efterfølgende kan bearbejde. Enten på museerne eller hjemme i institutionerne.

Forfatter: Felicia Beck Ulstrup i samarbejde med Vendsyssel Kunstmuseums
1. udgave, 1. udgave 2017
© UCN Hjørring
Layout: Felicia Beck Ulstrup
Tegninger: Felicia Beck Ulstrup
Foto: Felicia Beck Ulstrup

TILBUD TIL DAGINSTITUTIONERNE

VENDSYSSEL
TEATER

Banegårdspladsen 4
9800 Hjørring
Tlf. 98 92 47 11
teater@vendsyssel-teater.dk

VENDSYSSEL
TEATER

KULTURELT NETVÆRK FOR BØRN I HJØRRING KOMMUNE

Dette hæfte er blevet til, som en del af et netværksarbejde mellem:

Vendsyssel Teater, Vendsyssel Kunstmuseum,
Vendsyssel Historiske Museum, Hjørring Bibliotekerne og UCN - Hjørring,
pædagoguddannelsen, under ledelse af Felicia Beck Ulstrup.

Netværket er en del af "KULT", som er et nationalt udviklingsprojekt, der har til formål, at styrke daginstitutionernes møde med kunst og kultur både kvalitativt og kvantitativt.

Man kan læse mere om projektet på:

<https://www.ucl.dk/forbarn-og-udvikling/gaerdagshjelp/forbarn-og-udvikling/udvikling-i-paedagogisk-arbejde-til-udvikling-i-udvikling>

Eller ved at google: Absolut kult

KULTURFRIKADELLEN

Kulturfrikkadellen er for alle børnefamilier i Hjørring Kommune. Her er forskellige kulturelle tilbud, som familier kan gøre brug af. Det er som sådan ikke et tilbud til daginstitutioner, men man kan evt. bygge bro, mellem det børnene oplever hjemme og det der sker i børnehaven /vuggestuen.

www.facebook.com/kulturfrikkadellen/

Udvalget i samarbejde mellem Vendsyssel Teater og UCN - pædagoguddannelsen
Felicia Beck Ulstrup
1. udgave, 1. udgave 2017
© UCN Hjørring
Layout: Felicia Beck Ulstrup

Felicia Bech Lillelund har også undervejs forfattet KULT-baseret artikel til Tidsskriftet 0 – 14, "At gøre børn stemte til kunst og kultur" (Lillelund, 2018), hvor hun fokuserer på før-fasen, stemthedsfasen, hvor børnenes nysgerrighed og forventningshorisont er i centrum.

I Thisted har KULT-medarbejder Hanne Husk også været aktiv i Slots- og Kulturstyrelsens projekt "Hele vejen rundt om kunsten", der lige som KULT har fokus på kunst og kultur i daginstitutioner. Også dette projekt har involveret billedkunstnere, musikere, skuespillere, en forfatter og en scenograf på besøg i daginstitutionerne med kunstneriske forløb. Ved den afsluttende konference samles erfaringerne fra de to projekter, idet Bennyé Austring og Merete Sørensen fra KULT er inviteret af Thisted Kommune til at fortælle byens pædagoger om æstetiske læreprocesser. Desuden er Annette Vendelbo, leder af KULT-institutionen Sjørring Børnehus inviteret til at fortælle om stedets arbejde med Sommerfuglemodellen.

Hanne Kusk er sammen med børnebogsforfatteren Mette Hegnhøj, der deltog i en session på KULT-konferencen i maj 2018, forfatter til 2 artikler i tidsskriftet "Pædagogisk Extrakt" nr. 13, juni 2018: "Den generte bog og fantasipillen" og "Børnehaven ind i bogen". Artiklerne knytter sig til deres workshop på KULT-konferencen, "Bøger har brug for børn - har børn brug for bøger?".

Region Sjælland

I Region Sjælland har projektet inspireret regional KULT-koordinator Merete C. Sørensen til et nyt projekt, "Magien ind i dagtilbuddet. Pædagogen som kulturskaber og kulturformidler", der finansieret af BUPL realiseres i 2018-19 med hende selv som projektleder. Der er tale om et aktionsforskningsprojekt, hvori flere af KULT-institutionerne deltager. Målet er at udforske legende kreative måder som pædagogerne kan arbejde med den styrkede pædagogiske læreplan på i praksis.

Merete Sørensen har i 2017-2018 været projektleder på et forskningsprojekt omkring lærende partnerskaber mellem dagtilbud og kulturinstitutioner finansieret af HistorieLab og Professionshøjskolen Absalon. Hun er desuden i foråret 2018 indgået i et netværkssamarbejde mellem det kommende Rokilde Børnekulturcenter, de tidligere KULT-institutioner og Professionshøjskolen Absalon.

Endelig har Merete Sørensen været oplægsholder på Slots- og Kulturstyrelsens partnerskabskonference "Bliv klog på partnerskaber" i marts 2018. Hun har her blandt andet præsenteret Sommerfuglemodellen og KULT-projektets didaktiske metoder.

Merete Sørensen og Thomas Thorsen har sammen forsket i værdien af børn og unges møde med professionel kunst i 2017-2018 som en del af et større landsdækkende forskningsprojekt finansieret af Statens Kunstfond. I den forbindelse har de udgivet flere publikationer.

KULT-projektleder, Bennyé D. Austring skrev i projektforslaget artiklen "Æstetik og pædagogik i et samfundsperspektiv" (N.F. Hansen (2017): "Æstetikken tilbage i Pædagoguddannelsen", Dafolo).

I sommeren og efteråret 2018, stod han i spidsen for et nyt KULT-inspireret partnerskabsprojekt mellem Museet for Samtidskunst i Roskilde og et par af byens dagtilbud. Han formidler desuden KULT-erfaringerne på flere konferencer. Ud over den ovenfor nævnte konference i Thisted, drejer det sig bl.a. om inspirationsoplæg til Netværk for Børne- og Ungekultur (BUM) og til Lejre, Hillerød, Guldborgsund og Lolland Kommune.

Viborg

Endelig ansøger Kulturprinsen i samarbejde med DPU, Aarhus Universitet Nordea Fonden om et stort forsknings- og udviklingsprojekt, "Legekunst", der bygger direkte på KULT og de partnerskaber og netværk, KULT-projektet har bygget op. Projektet, der endnu er i ansøgningsfasen, forventes at starte i foråret 2019, hvis alt går vel. Partnerne er også her UCN, UCL og Absalon, suppleret med VIAUC og Københavns Professionshøjskole.

Som det fremgår, lever arven efter KULT-projektet, både tænkningen og den etablerede samarbejdsstruktur, videre i bedste velgående.

Børn fra Børnehuset Sct. Hans Gade på Museum for Samtidskunst i Roskilde

Kulturpolitisk perspektivering

Hvis KULT-projektet er svaret, hvad er så spørgsmålet? Projektet knytter sig til flere aktuelle kulturelle og samfundsmæssige problematikker, som kort ridses op i dette afsnit.

Projektudbuddet, der førte til KULT, fandt sted i Marianne Jelveds tid som kulturminister og flugtede ministeriets "Strategi for små børns møde med kunst og kultur" fra maj 2014, der sammen med tilsvarende strategier for skolebørns og unges møde med kunst og kultur og en række andre tiltag og støttepuljer ganske ambitiøst indskrev sig i den dagsorden, der siden årtusindeskiftet efterhånden har vundet gehør for, at tidlig, proaktiv indsats for børn fra 0-5 år dels kan bryde negativ social arv, dels i betydeligt omfang styrke børnenes forudsætninger og beredskab for læring og uddannelse på den lange bane.

Fortalere for denne dagsorden, der støttes bredt af forskere, fagfolk og altså også af fremsynede politikere, repræsenterer en bred vifte af underdagsordner, der spænder lige fra humanistisk baseret fremme af 'det gode liv', hvor individets trivsel er i centrum, til økonomibaseret fokus på konkurrencestaten, hvor børnene primært ses som en ressource for fremtidens erhvervsliv.

Hindringer for effektivering af en bred, tidlig indsats kan være, at den tidlige barndom enten ses som et ukrænkeligt familiedomæne eller som et policy- og læringsfrit område, hvor børn 'bare skal have lov at være børn' uden for megen voksenindblanding. Det kan også skyldes, at dagtilbudsområdet stadig ses som et politisk lavprestigeområde, som i modsætning til Folkeskolen ikke kan flytte ret mange stemmer ved valgene. Den lave prioritering udmønter sig bl.a. i, at småbørnsområdet er fordelt på flere, skiftende ministerier, og afspejles yderligere tydeligt i det faktum, at landets største uddannelse, Pædagoguddannelsen, der rummer 25 % af alle landets professionsbachelorstuderende, er den ringest finansierede af samtlige mellemlange videregående uddannelser, og i at vi som samfund accepterer, at kun ca. 60 % af de, der arbejder med vores børn i daginstitutionerne, er uddannede til det - en situation, der er helt enestående i europæisk sammenhæng.

Tilskyndelsen til at prioritere tidlig indsats for børn er efterhånden veletableret i mange sektorer, efter at først nobelpristageren James Heckman, senere herhjemme KL, Socialstyrelsen og flere tænketanke har peget på store samfundsmæssige gevinster ved at støtte børn og familier så tidligt som muligt, gevinster i forhold til at sikre børns sundhed, udvikling og læring og til at bryde den negative sociale arv. Vi mangler her stadig på manifest vis at knytte den eksisterende viden og forskning om kunstens livskvalitative, kreative og læringsmæssige potentialer til begrebet 'tidlig indsats', men KULT kan ses som et tilløb til det.

Selv nok så mange midler til Huskunstnerordningen, de turnerende børneteatre og andre kunstnere kan ikke sikre, at alle børn møder kunst i hverdagen. Derfor er pædagogerne vigtige som 'hverdagens kulturformidlere'. 97 % af alle danske børn går i børnehave, hvilket kan gøre landets dagtilbud til Danmarks største kulturhus – forudsat naturligvis, at det pædagogiske personale er klædt ordentligt på til opgaven. KULT-projektet kan - lidt polemisk - ses som et positivt korrektiv til Pædagoguddannelsen af 2014. Her blev den praktiske undervisning i kunstfagene afløst af et nyt syn på faglighederne, nu som pædagogiske 'dimensioner' af uddannelsen i stedet for som selvstændige fag. Det betyder, at alle undervisere på professionshøjskolerne i dag kan opleve sig selv undervise i æstetiske læreprocesser, ikke kun de kunst- og kulturfagligt uddannede kolleger, hvilket indebærer et markant domænetab. Samtidigt blev uddannelsen opdelt i moduler af typisk 6 ugers varighed, hvor den afsluttende uge er helliget eksamen. Det befordrer ikke fordybelse og giver sjældent mulighed til praktisk afprøvning af de underviste metoder.

Bor man som barn uden for de store byer, og har man ikke interesserede, ressourcestærke forældre, der selv introducerer én til kulturen, unddrages man allerede tidligt i livet væsentlige aspekter af tilværelsen, hvilket kan reducere livskvalitet og indkulturering. Det er derigennem, at kunst senere kan opleves som noget fremmedartet, måske endda som ekskluderende finkultur, og museumsbesøg som 'kedelig' formidling af noget umiddelbart uvedkommende. Børn skal have direkte medejerskab til kulturen som dåbsgave, de skal møde den jævnligt, lege sig frem til at lære historien og kunstens formsprog at kende og selv eksperimentere med medier og udtryk, så de både præges af og hen ad vejen selv bliver i stand til at præge kulturen. Det gælder også børn med anden etnisk baggrund end dansk, der i betydelig grad kan drage fordel af de kunstneriske formsprogs sanselige og helhedsorienterede kvaliteter i bl.a. integrationsmæssig kontekst.

Det er på denne baggrund, KULT-projektet arbejder. Det leverer naturligvis ikke i sig selv løsningen på manglende tidlig indsats, ulige adgang til kultur, kunst og historiebevidsthed samt manglende eller mangelfuld kunstrelateret praksis i Pædagoguddannelsen og i dagtilbud, men det byder på konkrete, praksisrettede ideer, der kan bidrage til at imødegå problemerne: Projektet søger at lade flest mulige børn møde mest mulig kunst og kulturarv i forløb, der udvider og uddyber den umiddelbare oplevelse mest muligt. Det søger dels at kvalificere dagens pædagogstuderende i uddannelsesforløbet, dels at udvikle og genaktivere uddannede pædagogers æstetikmetodiske repertoire i mødet med børn, kunstnere og (lokale) kunst- og kulturarvsinstitutioner, hvorved de bedre kan fungere som hverdagens kulturformidlere. Og det søger via sit fokus på barnets egen aktive fysiske og legende tilgang til verden at etablere gode kunstneriske og kulturelle oplevelser og aktiviteter både for, med og af børn.

Sammenlignet med andre kulturministerielle projekter har KULT den fordel, at produktet (metodik og inspirationsmateriale) kan anvendes eksemplarisk og forankres nationalt, både i kulturnetværk med kommunal deltagelse og i professionshøjskolernes uddannelsesstilbud (jf. **Bilag: 15: KULT i Pædagoguddannelsen**), hvorved kontinuitet og formidling sikres ud over projektperioden. Ikke mindst projektets brede, tværsektorale samarbejdsfokus er ambitiøst.

Det vil være ønskværdigt, at den type tidlig indsats på kunst- og kulturområdet, som er blevet praktiseret af Kulturministeriet i samarbejde med KULT-partnerne ikke bare dør projektdøden, men at den kobles til nye initiativer på dagtilbudsområdet i et væsentligt større omfang og format, end KULT har været økonomisk kalibreret til at levere. Modsat smalle indsatser, der rummer et stort element af social brandslukning, bør kulturpolitikken bredes ud og bidrage til, at alle danske børn uanset bopæl, etnisk oprindelse og social arv kan få lov at møde kunst, kultur og kulturarv kontinuerligt lige fra vuggestuen og op gennem hele deres opvækst – nysgerrigt, aktivt skabende og i en legende atmosfære, der er rammesat af professionelle voksne på tværs af siloer som pædagogik, læring, kunst og kulturhistorie og med børnenes livsglæde og helhedsorienterede dannelse som pejlemærke.

En god måde at realisere disse mål på er, at kommunerne i langt højere grad end tidligere engagerer sig på børne- og kulturområdet, dels via etablering af langsigtede lokale kulturstrategier, dels ved at de statslige kunst- og kulturpuljer og –projekter udbydes med lokal synergi mellem kunst-, kultur- og uddannelsesinstitutioner for øje og med kontinuitet på området som krav - også efter diverse projektløb. Derved opnår vi et vedvarende, bæredygtigt kulturliv som afløser af projektkulturens engagerede, men kortvarige fokus.

Læs om flere fremadrettede forslag i det følgende afsnit: **Anbefalinger**.

Anbefalinger

Send flere penge!

Som det fremgår ovenfor, lever KULT-tænkningen videre, både i dagtilbudsregi og i regi af Kulturprinsen og de tre deltagende professionshøjskoler. Men skal ideen om tidlig, proaktiv kulturel indsats for små børn realiseres i større skala, skal der naturligvis mange flere initiativer til og på flere niveauer. Den oplagte (men lidt nemme?) anbefaling henvendt til stat og kommuner er naturligvis "Send flere penge!". For når kun 32 % af dagtilbuddene iflg. Rambølls og EVAs allerede citerede kortlægning i 2014 fik besøg af en kunstner, og kun 57 % af alle dagtilbud havde økonomi og personaleressourcer til at tage hele børnegruppen med på besøg i en kulturinstitution (s. 11) er der god plads til forbedringer. Hvert enkelt barn i dagtilbud i Danmark, ikke mindst børn uden for storbyerne, bør som minimum tilbydes ét velorganiseret kulturmøde om året – men meget gerne flere.

Samarbejde og videndeling

Mange museer tilbyder formidling henvendt til skolebørn, men kun få tilbyder særlig tilpasset formidling til dagtilbudsbørn. De tiltag, der afprøves i disse år, især på mindre museer, er enkeltstående og lokale. Her ville man bl.a. med KULT-erfaringerne in mente forholdsvist nemt kunne skabe og optimere formidlingen til små børn i et samarbejde med professionshøjskolerne. Det var der i KULT-regi erfaringer med i både Jelling, Hjørring, Nørresundby, Thisted og Roskilde. Lykkes det at etablere længerevarende, ligeværdigt samarbejde mellem museer, kunstnere og dagtilbud, kan parterne ved at italesætte de indbyrdes forventninger og rollefordelingen enkelt og næsten omkostningsfrit sammen eksperimentere med forskellige formidlingsformer.

En udvikling af Skoletjenesternes tilbud, så de i langt højere grad også omfatter dagtilbudsområdet, ligger lige for, ligesom et samarbejde mellem Skoletjenesterne, HistorieLab og Kulturtjenesterne i Vordingborg, Guldborgsund og Lolland og professionshøjskolerne CFU-afdelinger (centre for undervisningsmidler) vil være en gevinst for alle parter. Også Åbent Dagtilbud i København vil her kunne yde værdifuld inspiration.

De kommunale kulturkonsulenterne, organiseret i Foreningen af Børne- og Ungekulturkonsulenter (FABUK), kunne spille en større rolle ved også udadrettet at bidrage med deres store erfaring med etablering og organisering af kulturtilbud til børn.

I nogle kommuner er der 'lavt hængende frugter' i form af muligheder for i højere grad at inddrage egnsteatre og kommunale kulturtilbud i det pædagogiske arbejde. Man kan her slå flere fluer med ét smæk: Inspirere børnenes leg og pædagogernes arbejdsmetoder, skabe nye jobs til kunstnere og sikre mere søgning til biblioteker og museer, der herigennem kan blive endnu mere centrale i byernes kulturliv.

Professionshøjskolerne kunne sammen eller hver for sig udbyde det nyudviklede KULT-modul eller indføre tilsvarende undervisningstiltag udvalgte steder i de pædagogstuderendes 3½ år lange studie, gerne med aktiv udnyttelse af praktikperioderne og samarbejds mulighederne i det regionale kunst- og kulturliv. De kunne også udvikle og udbyde fælles efter- og videreuddannelsesmoduler (EVU) i stil med Absalons (**Bilag 13: KULT-baserede EVU-kurser**).

Rambøll/EVA-kortlægningen viste, at kommunerne kun i 5 % af tilfældene samarbejder med professionshøjskolerne (Rambøll/EVA, 2015, figur 4-2, s. 24). Her ligger et stort udviklingspotentiale: Kommuner og professionshøjskoler kunne med stort udbytte for begge parter samarbejde om at føre KULT-inspireret kompetenceudvikling videre ud i de regionale dagtilbud og kunst- og kulturinstitutioner, der ikke har været berørt af projektet eller af Kulturministeriets strategi på området. Det kunne aktuelt ske som led i introduktionen af den styrkede pædagogiske læreplan for dagtilbudspersonale, men også som del af et fast, løbende udviklingssamarbejde.

Kommunerne kunne ansætte (børne)kulturkonsulenter, hvor man endnu ikke har nogen, og i langt højere grad end nu lave langsigtede kulturstrategier, der involverer både skoler, dagtilbud, klubber, foreninger, lokale kunst-, kultur- og uddannelsesinstitutioner og interessenter i civilsamfundet.

Ophævelse af den aktuelle opsplitning af børneområdet på flere - endda skiftende - ministerier er måske bare en drøm, men i så fald en smuk én af slagsen. Ind til drømmen går i opfyldelse har KULT flg. forslag:

Børne- og Socialministeriet kunne initiere nye både teori- og praksisrettede forsknings- og udviklingsprojekter til styrkelse af temaerne i den styrkede pædagogiske læreplan af 2018, herunder temaet "Kultur, æstetik og fællesskab".

Ministeriet for Forskning og Uddannelse kunne initiere ny forskning i effekten af de kunstbaserede, æstetiske fag og dermed bane vej for, at disse fag igen får deres naturlige plads og status af fag i Pædagoguddannelsen.

For at fastholde og udvikle resultaterne af Kulturministeriets løbende støtte til kunstprojekter som KULT, kunne man endelig ønske sig et SLKS-forankret videnscenter for kunst- og kulturformidling som skitseret i **Bilag 9: Skitse til nyt videnscenter**, gerne opdelt i forskellige alders- og indsatskategorier med tilhørende formidlingsportaler (lidt i stil med det tidligere 'Børnekulturens netværk'), men ikke mere opdelt, end at man kan trække resultater og viden ud på tværs af alle projekterne. Der er brug for, at national og international forskning på det kunstæstetiske felt får et sted, hvor ny viden fastholdes, udvikles og formidles. Det kræver naturligvis en grundlæggende accept af, at kunsten ikke udelukkende er 'sit eget formål', men i høj grad også er en væsentlig kultur- og identitetsskabende faktor for samfundsborgere i alle aldre.

Konklusion?

KULT-projektet er et udviklingsprojekt, ikke et forskningsprojekt. Det er derfor ikke muligt at påvise evidens på baggrund af de opnåede resultater og erfaringer. Projektet er nødvendigvis personbåret, resultaterne kontekstbestemte med mange variabler i spil. Men inden for rammerne af den beskrevne kulturpolitiske kontekst, teoriforståelsen, de valgte metoder og arbejdsformer, økonomien, deltagerne og KULT-partnerskabets sammensætning, kan det konstateres, at alle mål blev indfriet. Kunne man gentage Rambølls og EVAs kortlægning i de 9 deltagende kommuner i dag, ville tallene her givet se meget bedre ud.

Hundredevis af børn har i projektforsløbet – nogle for allerførste gang – oplevet kunst og kultur direkte, indrammet af inspirerende og uddybende pædagogiske aktiviteter, der på sigt kan gøre dem til både kulturbrugere og kulturskabere. Og som beskrevet er det i høj grad lykkedes via kurser og sparring at inspirere pædagogerne og supplere deres eksisterende viden og kunnen inden for kulturformidling med nye metoder, teknikker og ideer. Disse er blevet implementeret både via konferencen, e-bogen og de praksisorienterede kurser, der er blevet tilbudt. I forlængelse af disse kurser udbyder i første omgang Professionshøjskolen Absalon to EVU-kurser, således at nye pædagoger kan få glæde af Sommerfuglemodellen og projektets øvrige output.

Der blev etableret nye netværk og samarbejdsflader mellem dagtilbud, professionshøjskoler, museer kunst- og kulturinstitutioner og kommuner (jf. **Bilag 14: Regionale netværk**), og projektet har i artiklen "Netværksdannelse" (e-bogen, side 62-64) formidlet nogle generelle råd til institutioner, der fremadrettet ønsker at etablere partnerskaber. Også bogens praksisfortællinger kan styrke tværsektoralt samarbejde i kraft af de realiserede eksempler.

KULTs omfattende empiri er gjort gratis tilgængelig for både dagtilbud, pædagogstuderende, undervisere og andre interessenter via den publicerede e-bog, hvis idékatalog er en direkte videreudvikling af det kursusmateriale, der blev benyttet. Det nye kulturformidlingsmodul til uddannelsen vil også styrke både uddannelse og praksisfelt i det omfang, professionshøjskolernes ledelser vælger at benytte det. Erfaringerne nåede endvidere Pædagoguddannelsen via formidlingskonferencen i Roskilde i maj 2018, hvor godt 50 undervisere og forskere fra hele landet deltog, og via de involverede KULT-undervisere selv og deres kolleger. Som det fremgår af **Bilag 15: KULT i Pædagoguddannelsen**, er projektets erfaringer og metoder desuden allerede i 2018 godt implementeret i de kommende pædagogers studieforløb.

Målsætningen om at skabe rammer for, at børnene kan udvikle kreative kompetencer og forståelse for sig selv, hinanden og den verden, de er en del af, er opfyldt for så vidt, at disse rammer er etableret i de 38 deltagende dagtilbud. Resten er op til dagtilbudssektoren, forældrene, kommunerne og politikerne.

Nøglen til fremskridt på det småbørnskulturne felt er samlet set tidlig indsats, samarbejde, tværprofessionalisme, visionære forsknings- og udviklingssatsninger og en mærkbar højere prioritering af kunst, kultur og børn. Udfordringen er faglig silotænkning, som ikke befordrer synergi, og politisk konkurrencestatstænkning, der ser børn som kommende arbejdskraft mere end som børn.

KULT-projektet, der har involveret mere end 1.000 borgere i forskellige aldre, erhverv og egne af landet, er en meget stor kultursatsning for relativt få penge, reelt i underkanten af, hvad der skal til for at indfri så mange mål og ambitioner. At det alligevel lykkedes partnerskabet af honorere alle leverancekrav, skyldes de deltagende medarbejders store engagement, glæde, kreativitet og oplevelse af at gøre noget meningsfuldt.

Og engagement, glæde, kreativitet og meningsfuldhed er lige præcist det, beskæftigelse med kunst og kultur skaber for både børn og voksne. Så meget tør vi godt konkludere.

Litteratur og links:

Austring, B. D. (2017): *Æstetik og pædagogik i et samfundsperspektiv*. I N. F. Hansen: *Æstetikken tilbage i pædagogikken*. Dafolo

Austring, B. D. og Sørensen M. C. (2006): *Æstetik og læring – grundbog i æstetiske læreprocesser*. Hans Reitzel

Austring et al. (2018): *Det blev en sommerfugl!* Slots- og Kulturstyrelsen: <https://slks.dk/boern/smaa-boern/kompetenceudvikling>

Give-Egnens Museum. Årsskrift 2017

KULT-projektets sites hos af PH Absalon (2018):

Løbende projektinfo: <https://phabsalon.dk/forskning-og-udvikling/paedagogik/bevaegelse-kreativitet-og-aestetik-i-paedagogisk-arbejde/kult-projektet>

Konferenceinfo: <https://phabsalon.dk/det-sker/konferencer/konference-smaa-boerns-moede-med-kunst-og-kultur>

Kulturministeriet (2014): *Strategi for små børns møde med kunst og kultur*. KUM: https://slks.dk/fileadmin/user_upload/Fotos/KS/institutioner/kum_brochure_smaborn_klausuleret_3_.pdf

Kusk, H. og Hegnhøj, M. (2018): *Den generte bog og fantasipillen og Børnehaven ind i bogen*. I *Pædagogisk Extrakt* nr. 13, juni 2018, VIAUC

Lillelund, F. B. (2018): *At gøre børn stemte til kunst og kultur*. I tidsskriftet 0 – 14 nr. 1/2018

Lykke, L. A. og Sommer, M. F. (2017): *Med pædagogen på tidsrejse*. I tidsskriftet Radar. HistorieLab,6. november 2017: <http://historielab.dk/paedagogen-paa-tidsrejse>

Nielsen, L. V. og Storm, L. (2016): *Heckman under lup - hvad siger hans teori om tidlig investering i børns liv?* Center for Børneliv 21.11.2016: <http://www.centerforboerneliv.dk/artikler/item/105-heckman-under-lup>

Rambølls og EVA (2014): *Kortlægning. Børns møde med kunst og kultur i dagtilbud*. KUM 2015: https://slks.dk/fileadmin/user_upload/0_SLKS/Dokumenter/Boern_og_unge/Smaa_boern/Kortlaegning_-_dagtilbud.pdf

Sørensen, M. C. (2015): *Drama, æstetisk læring og udvikling af dramatisk legekompentence*. Ph.d.-afhandling. Århus Universitet, DPU

Thorhauge, S. og Christensen, M. N. (2018): *KULT-projektet - følgeforskningens resultater og anbefalinger*. HistorieLab 16.5.2018: http://historielab.dk/om-centret/projekter/kult/#wp_lightbox_prettyPhoto/0.

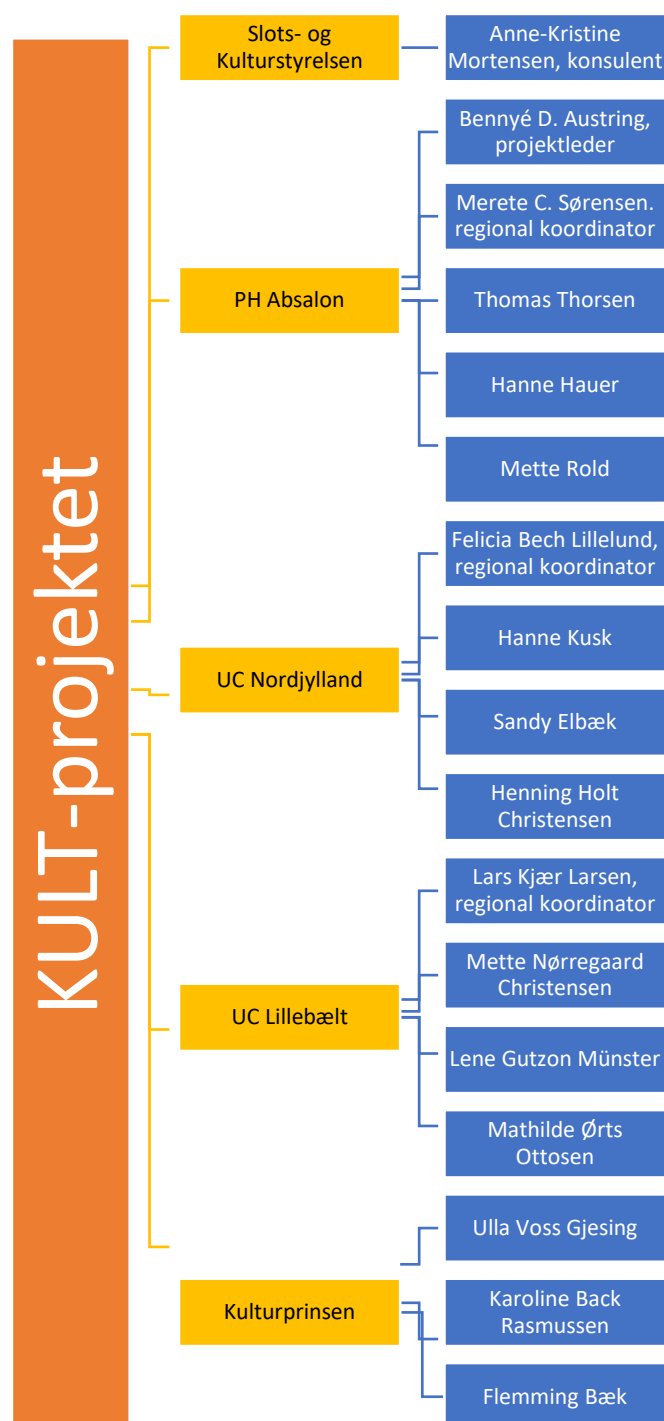
Bilagsoversigt

Bilag 1:	Projektets deltagere	42
Bilag 2:	Forundersøgelsen	45
Bilag 3:	Evaluering af Undersøgelsesfasen	58
Bilag 4:	Registrant	65
Bilag 5:	Kursusprogrammer	67
Bilag 6:	Evaluering af Udbredelsesfasen	72
Bilag 7:	Samlet arrangementsoversigt	81
Bilag 8:	Forslag til nyt modul til Pædagoguddannelsen	83
Bilag 9:	Skitse til nyt videnscenter	84
Bilag 10:	E-bogens indhold og forfattere	86
Bilag 11:	Program for konferencen "Små børns møde med kunst og kultur"	88
Bilag 12:	Vurdering af evalueringsformer	89
Bilag 13:	KULT-baserede EVU-kurser	92
Bilag 14:	Regionale netværk	94
Bilag 15:	KULT i Pædagoguddannelsen	98
Bilag 16:	KULT på KM18	101

BILAG 1: Projektets deltagere

Deltagerne var hhv. KULT-projektmedarbejdere, kommuner, dagtilbud og børn, ensembler, kunst og kulturinstitutioner, kunstnere (solister), kommunale og statslige partnere og interessenter samt andre sparrings- og samarbejdspartnere.

17 KULT-projektmedarbejdere:

9 kommuner:

Holbæk, Hjørring, Kalundborg, Odense, Roskilde, Thisted, Vejle, Viborg og Aalborg.

38 medvirkende dagtilbud, repræsenterende o. 850 dagtilbudsbørn:

Holbæk: Bh. Bispehøjen og Sdr. Børnehus

Hjørring: Bh. Albert, Bjørnen, Åge, Kingo, Ved Kilden, Horne, Lundergaard, Multiverset, Hyttefadet, Børnehuset i Tårs, Dyregården Ferdinand

Jelling (Vejle): Bh. Grangård, Mariehønen, Mælkebøtten

Kalundborg: Vuggestuen Toppen, Eventyrhuset og Raklev Børnehave

Odense: Den Blå Planet, Elverhøjen, Børnehuset Munkemosen, Ådalen og Børnecentret Trekanten

Nørresundby (Aalborg): Børnehuset Fuglsang

Roskilde: Bh. Solsikken, Freja, Spirebakken, Lyngbakken, Engblommevej Bh. og Sct. Hans Gade Børnehus

Thisted: Bh. Rolighed og Sjørring Børnehus

Viborg: Bh. Tumlulunden, Søndergård, Smørhullet, Overlund Børnecenter og Rødkærsbro Børnehus.

34 ensembler, teatre, kulturinstitutioner m.v.:

Børnekulissen (Aarhus), Det NY Kastet (Thisted), Duo'en Sille og Palle (København), Duo'en Trut & Lut (Viborg), Fyrtøjet (Odense), Filuren (Aarhus), Galleri Æglageret (Holbæk), Give-Egnens Museum, Hjørring Bibliotekerne, Kongernes Jelling, KUNSTEN (Aalborg), Kulturmuseet i Spinderihallerne (Vejle), Kulturtjenesten Thy, Kystfiskerimuseet (Løkken), Lindholm Høje Museet (Nørresundby), Museet for Samtidskunst (Roskilde), Randers Egnsteater, Roskilde Bibliotek, Sct. Cathrinæ Kirke (Hjørring), Teatret MY, Thisted Kirke, Thy Teater, Statens Museum for Kunst (København), Teatergruppen Batida (København), Teater Åben Dans (Roskilde), Orkestret på Den Musiske Skole (Hjørring), The Animation Workshop (Viborg), Thisted Museum, Trekanten (Aalborg), Vejle-Bibliotekerne, VejleMuseerne, Vendsyssel Historiske Museum, Vendsyssel Kunstmuseum (Hjørring), Vendsyssel Teater (Hjørring).

16 kunstnere (solister):

Mariane Siem, skuespiller og dramaturg v. Børnekulissen, Aarhus, Anne Moritza Eltard, musiker og komponist, København, Pia Mourier, skuespiller og eventkoordinator v. Vendsyssel Teater, Hjørring, Pia Plesner, skuespiller, Odense, Inge Duelund Nielsen, forfatter, Holbæk, Mette Hegnhøj Mortensen, forfatter, Thisted, Hanne Hauer, billedkunstner, København, Mette Rold, billedkunstner, Holbæk, Adrienne Agnew, scenograf og dukkemager, Vendsyssel, Maria Anker Jensen, danser, Hjørring, Vige Steincke, komponist og musiker, Aalborg, Jim Højberg, fortæller og forfatter, Vejle, Ingrid Duch, billedkunstner, Odense, Lina Franke Hedegaard, skuespiller og kunst- og kulturformidler, Hjørring, Vibeke Nørgaard Rønsbo, skulptør og billedkunstner, Odder, Thomas Eisenhardt, koreograf og kunstnerisk leder v. Åben Dans, Roskilde.

16 kommunale og statslige partnere og interessenter:

Helle Mitzi Christiansen, pædagogisk konsulent i Roskilde, Søren Vind, børnekulturkonsulent i Kalundborg, Musikudvalget for børn og unge, Viborg Kommune, Charlotte Vignæs, kulturkonsulent i Lejre, Sonja Eliassen, souschef v. Lejre Musikskole, Leif Jacobsen og Christine Lund Jakobsen, begge kulturkonsulenter i Hjørring, kulturkonsulent Karen Louise Erichsen, Thisted, pædagogisk konsulent i Kolding Kommune Mona Lisa Willads Petersen, fuldmægtig Silas Christensen og specialkonsulent Elise Bromann Bukhave, Styrelsen for Forskning og Uddannelse, fuldmægtig Lise Bendix Lanng, Børne- og Socialministeriet, kontorchef Ole Winther, konstitueret kontorchef Lotte Bjerre Kristoffersen, konsulent Sidsel Risted Staun og konsulent Anne-Kristine Mortensen, Slots- og Kulturstyrelsen.

30 andre sparrings- og samarbejdspartnere:

Michael Hansen, Statens Museum for Kunst, København, Lis Olsen, tidligere børnekulturkonsulent, Næstved, Kirsten Svensmark Møller, BMMK (Børns Møde Med Kunsten), Region Nordjylland, Mathilde W. B. de Kruiff, Museologisk pædagogik og didaktik, Professionshøjskolen København, Sissel Romme Christensen, scenograf og Huskunstner, København, Pernille Møller Taasinge, producent v. Åben Dans, Roskilde, Bettina Nielli Briand, billedkunstner, lektor v. DPU, Aarhus Universitet, Roskilde, Iben Bækkelund Jagd, Roskilde Museum, Helle Dysseholm, kulturformidler og projektleder v. Åben Dagtilbud, København, Inge Friis, Nørager Børnehave, Norddjurs, Kirsten Østergaard Rasmussen, Anholt Børnehave, Anni Nilsson, Bh. Frejas Have, Roskilde, Helle Ingerslev Kristensen, Herregårdsmuseet Gl. Estrup, Auning, Birgitte Ørum og Diana Boholm, Esbjerg Kunstmuseum, Pernille Welent Sørensen, Teatercentrum, København, Marie Laub von Lillienkjold, Vendsyssel Teater, Hjørring, Claus Carlsen, musiker, komponist og lydkunstner, Odde, Gertrud Exner, skuespiller, Fanø, Lisbet Aagaard Lykke, museumsinspektør v. Vejle Bys Museum, Peter Johan Yding Brunbech, HistorieLab, Mette Vibjerg Hansen, museumsinspektør v. Give-Egnens Museum, Phillip Danstrup. Museet for Samtidskunst, Roskilde, Maya Frimand Sommer, pædagogisk antropolog, Vejle, Martha Lagoni, dramaturg og lektor, UCL Jelling, Mette Vedel Kiilerich, museumsformidler v. Fyrtøjet, Odense, Anna Zieler, kulturformidler og Marie Abel Hesse, pædagogisk antropolog, Børnemuseet Muserum, Roskilde, Kira Sawman, Formidlings- og kunstpædagog v. KUNSTEN i Aalborg og Bodil Ørberg, musiker, dramatiker og lektor v. Högskolan Kristianstad.

Bilag 2: Forundersøgelsen

Forundersøgelsens formål er at supplere og komplettere erfaringerne fra projektets pilotfase. Hvor vi i pilotfasen fokuserer på konkrete pædagogiske tiltag, der kan optimere kunst- og kulturoplevelsen for børnene, bidrager denne forundersøgelse primært med kvalitative aspekter af samarbejdet mellem de tre mulige parter i formidlingen, pædagogen, den professionelle kultur(arvs)formidler og kunstneren.

Undersøgelsen bygger på spørgeskemabesvarelser eller interviews med 3 pædagoger, 4 museums- eller teateransatte kulturformidlere og 4 kunstnere, i alt 11 svar. Spørgsmålene til de tre parter er i princippet enslydende uanset dataindsamlingsmetode, men dog sprogligt tilpasset de aktuelle adressatkategorier:

Spørgsmål til pædagogen	...til kulturformidleren	...til kunstneren
Hvorfor lader du børnene møde kunst?	Hvorfor formidler du kultur(arv) til mindre børn?	Hvorfor arbejder du kunstnerisk med mindre børn?
Hvad var din rolle som pædagog i forløbet?	Hvad var pædagogens rolle i forløbet?	Hvad var pædagogens rolle i forløbet?
Hvad kan kunstneren eller kulturformidleren gøre for at optimere børnenes oplevelse og evt. deltagelse i forløbet?	Hvad kan pædagogen og institutionen gøre for at optimere børnenes oplevelse og evt. deltagelse i forløbet?	Hvad kan pædagogen og institutionen gøre for at optimere børnenes oplevelse og evt. deltagelse i forløbet?
Kan du give eksempler på kunstneres eller kulturformidlers deltagelse, indgriben eller adfærd, der har virket uhensigtsmæssig?	Kan du give eksempler på pædagogers deltagelse, indgriben eller adfærd, der har virket uhensigtsmæssig?	Kan du give eksempler på pædagogers deltagelse, indgriben eller adfærd, der har virket uhensigtsmæssig?
Hvad er kunstnerens styrke i mødet med målgruppen i forhold til din styrke som pædagog?	Hvad er din styrke som kulturformidler i mødet med børnene i forhold til pædagogens?	Hvad er din styrke som kunstner i mødet med børnene i forhold til pædagogens?
Hvordan kan pædagogen og kunstneren evt. supplere hinanden i projektet for at opnå den bedst mulige oplevelse for børnene?	Hvordan kan pædagogen og kulturformidleren evt. supplere hinanden i projektet for at opnå den bedst mulige oplevelse for børnene?	Hvordan kan pædagogen og kunstneren evt. supplere hinanden i projektet for at opnå den bedst mulige oplevelse for børnene?

Konklusion

Når vi inddrager alle de – nødvendigvis – forskellige mål, roller, gensidige kritikpunkter og bud på måder at samarbejde på til gavn for børnene, kan vi konkludere, at i det mindste følgende pejlepunkter anses som frugtbare af alle tre parter i samarbejdet:

Pædagogen skal være pædagog, ikke kulturarvsformidler eller kunstner. Hun skal på forhånd forberede børnene på, hvad der skal ske, dog uden at tage luften ud af oplevelsen. Under besøget i teatret, på udstillingen osv. bør hun være positivt deltagende og medlevende, men samtidigt have øje for, om børn har brug for støtte. Bagefter kan pædagogen bygge oven på oplevelsen ved at lave relaterede aktiviteter i institutionen.

Kunstneren og kulturformidleren har ansvaret i oplevelsesfasen og skal skabe en interessant og relevant oplevelse i børnehøjde ud fra deres særlige kompetencer og håndværksmæssige kunnen og viden. Vedkommende skal kende og agere ud fra børnenes udviklingsniveau, herunder især deres fysisk aktive tilgang til verden, koncentrationsevne og sproglige formåen.

Alle parter ønsker ligestilling, og alle påpeger det gavnlige i at snakke sammen på forhånd før kunst- eller kulturarrangementet for at informere om indhold og drøfte rammer og afstemme de gensidige forventninger.

Svarene

Deltagerne er lovet anonymitet. Empirien er indsamlet fra november 2016 til januar 2017. Svar fra spørgeskemaerne er overført direkte fra deltagerens mailsvar. Telefoninterviews er nedskrevet simultant, og F2F-interviews er lydoptaget og derefter nedskrevet ordret. Markeringerne (...) angiver, at ord eller sætninger er udeladt, typisk fordi de enten ikke er relevante eller ikke hørbare. [...] markerer forfatterens egne indskudte tekst til støtte for forståelsen.

1

Spørgsmål 1 til pædagogen: Hvorfor lader du børnene møde kunst og kulturarv?

- A. Kendskab til egne rødder og langtidsperspektivet er vigtigt i en nutid, hvor alt går meget hurtigt, og hvor iPads og fjernsyn præger hverdagen. Vi besøger Gl. Estrup Herregårdsmuseum og Den Gamle By i Århus, men kommer også i teatret to gange om året.
- B. For at de selv kan inspireres til at udfolde sig kunstnerisk.
- C. For at lade dem møde mangfoldighed og dermed give dem større viden som led i deres opvækst. For at stimulere børnenes fantasi og give dem nye oplevelser.

Spørgsmål 1 til kulturformidleren: Hvorfor formidler du kultur(arv) til mindre børn?

- D. For at tilføre demokratisk dannelse, bevidsthed om dem selv som historieskabte såvel som historieskabende individer. For at støtte dem i deres sociale identitetsdannelse og for at gøre dem til bevidste demokratiske medborgere i et historieskabt samfund fuld af historiebrug.
- E. Det er jo dér, det hele begynder... for at lægge et kim på en eller anden måde, at gøre dem nysgerrige på og åbne for, at det her er et univers også for dem. Og så er det måske også lige så meget for pædagogerne – i håbet om, at det forplanter sig..., der kan ligesom være nogle indsprøjtninger i det, de allerede gør, men på en eller anden måde gør det større eller mere nuanceret. Og så er det vanvittig meningsfuldt i forhold til elementer i læreplanstænkningen. Også i meget høj grad sprogligt..., man skal måske slå nogle andre sløjfer på hjernen for at få formuleret, hvad man oplever. Børn og voksne kan være på fælles ukendt grund, det kan være en nysgerrig

undersøgelse, man gør sammen. Vores grundlag er en receptionsorienteret semiotik, at vi sammen aflæser tegn, at et kunstværk ikke bare er én færdig ting, det er noget, vi strikker sammen i fællesskab, og man er medskabende i den der betydningsdannelse.

- F. Kunsten og børnene går jo ind og taler et sprog sammen, der er helt unikt. Der er et kæmpe potentiale inden for kunst, som giver nogle kæmpe oplevelser, også inden for alle lærerplanerne, både sanseligt og socialt... man står på lige for, og så er det med at finde de magiske sprækker, hvor man kan nå noget nyt fælles, fordi man kommer med hver sin erfaring. Og de er lige vigtige, fordi der er ikke noget her, der er rigtigt eller forkert. Det har stor betydning.
- G. Fordi børn er umiddelbare og herlige at arbejde med. De reagerer altid hensigtsmæssigt.

Spørgsmål 1 til kunstneren: Hvorfor arbejder du kunstnerisk med mindre børn?

- H. For at stimulere børnenes nysgerrighed og lyst til at undersøge ting. For at inspirere dem til nye lege.
- I. Det er vigtigt at arbejde med børn. I forhold til at arbejde med abstrakt kunst er det i hvert fald dejligt at arbejde med de små, fordi man slipper lige for den der barriere mellem, hvad der er normalt, hvad der er mærkeligt, og hvad der er langhåret, fordi referencerne er en lille smule løsere. På sjov vis forstår de alle mulige abstrakte sprog, som voksne kan have lidt sværere ved. Og det kan hjælpe voksne og større børn til at slappe mere af. Små børn kan faktisk godt åbne de her universer for de ældre.... Ældre mennesker kan forklare de små, hvordan tingene hænger sammen, men de små er faktisk ret gode til at sige prøv lige at slappe af og tag dette her fuldstændigt nøgternt for, hvad det er, og så glem hvad du egentlig kender af jazzmusik i forvejen, prøv lige at høre her – det er de super gode til..
- J. Man finder jo en hylde, hvor man synes tingene giver mening, og det gør den inden for børnekulturen... fordi det kræver så meget nærvær, ærlighed og redelighed... og der er et større perspektiv for, hvor langt man kan nå... Det er her, vi nogle gange næsten stiller os ind foran de voksne uden at være uforskammede. Vi prøver virkelig at give børnene det fokus, som vi synes er vigtigt for os og for dem for at komme skridtet videre.
- K. Fordi de reagerer ærligt og umiddelbart. De rykker tættere på sig selv, opnår dannelse, og den procesorienterede tilgang hjælper til med at ændre deres verden en smule.

2

Spørgsmål 2 til pædagogen: Hvad var din rolle som pædagog i forløbet?

- A. At levendegøre og forstørre oplevelsen, at skabe en 'eventyr'-tilstand. Vi støtter børnenes indlevelse undervejs, men starter allerede hjemmefra med at snakke om tingene, fortælle historier, Bagefter bearbejder vi oplevelsen både følelsesmæssigt (var du bange?) og indholdsmæssigt v. bl.a. at geninddrage elementer af oplevelsen i senere historiefortællinger.
- B. At formidle kunsten/aktiviteterne så den bliver "spiselig" for de 0-6 årige.
- C. At besvare børnenes spørgsmål og hindre uro. Sad med et barn på skødet, der havde andre forventninger og ikke forstod, hvad der skete i danseforestillingen, der var uden ord. Jeg involverer mig ikke i forestillingen, men har fokus på børnene.

Spørgsmål 2 til kulturformidleren: Hvad var pædagogens rolle i forløbet?

- D. Til tider betragtere, til tider aktivt deltagende.

- E. Det kommer jo an på, om det er noget, vi inviterer ind til, eller om det er et besøg på egen hånd. Vi kunne jo godt tænke os, at de går inspirerede herfra. Vi noterer os, når de siger hov, det der kunne vi da godt samle op og bruge derhjemme... og oplever, at en samtale om et kunstværk bare kan tage udgangspunkt i det, børnene ser, og kommer til at tænke på, at der ikke er nogen farlighed, eller at man skal være dannet på en særlig måde eller vide noget for at komme herind... at det er til at gå til. Og så har du jo det nære kendskab til børnene, de ved, hvem der er bange for mørke og lige kan snuppe den hen at sidde...
- F. Her er pædagogens rolle, at opleve sammen med børnene, fordi vi har jo hele vejen igennem guidning på... De skulle gerne få en oplevelse både af selve stykket og at der er nogle enkle måder at gå til kunsten på. At det ikke er svært at snakke om kunstværker...
- G. Meget forskellige – nogle "slapper af" andre deltager aktivt. Dog generelt det sidste.

Spørgsmål 2 til kunstneren: Hvad var pædagogens rolle i dit forløb?

- H. Have ansvar for det enkelte barn. Støtte børn m. særlige vanskeligheder.
- I. De er supergode til at finde ud af det, synes jeg, når man lige har været sammen en halv times tid. Så skal vi heller ikke til at være pædagoger, så kan vi være kunstnere. Det er faktisk lidt vigtigt. Det er svært at være begge dele. Og så kan de også redde børnene – altså, jeg er totalt upædagogisk... Det er fint vi er forskellige, nogle der er lidt vilde, og nogle der skal sørge for, at det ikke går galt.
- J. Først og fremmest skal de jo være pædagoger og skabe tryghed for børnene, derudover skal de jo gå med også. De skal jo ikke overtage børnenes projekt ved at være alt for entusiastiske. Nogle gange skal de bare kigge på, andre gange være med, men der er jo rigtig meget brug for dem, for der kan jo være et barn, der er ked af det eller har brug for at komme lidt ud – det er sådan meget lavpraktisk og det er rigtig dejligt at have dem med. De giver tryghed, det er dem, der kender børnenes dagligdag. Og så kan de nogle gange være med til at sætte ord på tingene bagefter, hvis der er brug for det. Jeg har stor respekt for deres arbejde, jeg kunne ikke undvære dem.
- K. At støtte barnet, men samtidigt respektere, at kunsten ikke er deres domæne. Undgå den kontraproduktive automatreaktion, der får dem til at tysse på børnene, når der opstår uro. Være til stede på kunstnerens præmisser, både børn og voksne.

3

Spørgsmål 3 til pædagogen:

1. Hvad kan kulturformidleren gøre for at optimere børnenes oplevelse og evt. deltagelse i forløbet?

2. Hvad kan kunstneren gøre for at optimere børnenes oplevelse og evt. deltagelse i forløbet?

- A. (Ad 1) Vi har ikke råd til at hyre en professionel formidler, men fordi vi kommer de samme steder hvert år, kan vi selv fortælle om det meste.
- B. (Ad 2) Følge børnenes initiativ. Være godt forberedt og fagligt dygtig, så børnenes initiativer kan gribes og vejledes inden for projektet.
- C. (Ad 2) Ved på forhånd at orientere pædagogen om forestillingen - også gerne børnene. Så kan vi bedre tage højde for, hvad der kommer til at foregå.

Spørgsmål 3 til kulturformidleren: Hvad kan pædagoger og børneinstitutionen gøre for at optimere børnenes oplevelse og evt. deltagelse i forløbet?

- D. Institutionerne kan bruge flere midler på ud af huset-besøg, men det kræver flere midler, hvilket de ikke har.
- E. Sætte tempoet ned og lukke øjnene op. Jeg kan lide, det er et rum for langsomhed, langsom billedkonsumering, lidt som et modbillede til så meget andet, der foregår i børnenes hverdag. [Det vigtige er,] at man er i kontakt med hinanden. Man må jo altid gerne ringe til os og spørge om noget. Der hvor det virkelig fungerer er, hvis de kommer med noget, de har nogle ideer om eller ønsker om, og taler med én af os, så sker der tit noget meget frugtbart i mødet. Vi kender museet og værkerne og den måde, kunstnerne arbejder på, og de har måske nogle ønsker om, hvad de skal beskæftige sig med. Og så snart man begynder at snakke om det, så opstår der nogle ideer til nogle afledte øvelser eller noget man sådan henter ud af kunstens betydningsoverskud. Så jeg tror egentlig, at det største udbytte kommer, når vi taler sammen. Og det behøver ikke være, at vi følger dem rundt på museet, men at vi bare har sådan en lille forberedende snak om, hvad der er af muligheder. Vi oplever ret tit, at noget, der er selvfølgelig for os, det er en stor gave til pædagogerne, for det ligger uden for, hvad de lige havde tænkt på tidligere... Hvis en kunstner arbejder på en bestemt måde, så kan man tage noget grundlæggende ud af det og lave nogle eksperimenter. Bare det, at man lige har plantet den idé eller talt sammen, det synes jeg giver et større udbytte.
- F. Jeg er faktisk i tvivl om, hvor meget det er godt at gøre inden [besøget]. Det er tit sådan noget med, at et kunstmuseum det er et sted, man ikke må løbe, man skal passe på, og det er ikke nogen god indgangsvinkel at komme med... Det er bedre at komme åben, og så... men det forudsætter så, at der er nogen her til at guide, så man indtager rummet ligesom i langsomt tempo. Det giver oftest større mening, når det er noget personale her, der fortæller, hvorfor det er man ikke må gøre det... Og bare det, at pædagogen ved, at man kan henvende sig og spørge, at man altid er velkommen... at det faktisk kan bruges på mange måder.
- G. Forudsætningen er, at pædagogerne er motiverede, så de kan følge op på evt. problemstillinger samt selvfølgelig også de gode oplevelser.

Spørgsmål 3 til kunstneren: Hvad kan pædagogen og institutionen gøre for at optimere børnenes oplevelse og evt. deltagelse i forløbet?

- H. De skal sige 'ja', lege med og slappe af og lade kunstneren tage styringen. Det er her kunstnerens rolle at afdramatisere mødet med kunsten/kunstneren, at få pædagogerne til at slappe af, måske allerede på forhånd.
- I. De kan da bare kaste sig ind i det, som de også gør... De skal også have et rum at være i, for ellers er det jo, man bare sætter sig hen i et hjørne og tænker, at nu har [kunstneren] overtaget børnene. Og det skal vi ikke.
- J. Altså de skal lægge deres kameraer væk, og deres mobiler væk og kaffen væk, og så skal de bare være der sammen med børnene... Der sker nogle gange, at hvis de bliver lidt for observerende og sådan 'armene over kors'-agtige, så kan det godt blive lidt svært nogle gange. Så bliver børnene faktisk i tvivl om de skal gå med os eller med pædagogerne. Jo mere de kan gå med ind uden at overtage det, jo bedre... Man kan godt mærke at nogle gange kommer der nogle pædagoger, der tænker nu får jeg lige en god pause, jeg tager lige nogle billeder undervejs – så begynder børnenes opmærksomhed at svigte.
- K. Forholde sig til oplevelsen undervejs. Ved på forhånd at gå i dialog med kunstneren for at forventningsafstemme.

4

Spørgsmål 4 til pædagogen: Kan du give eksempler på kulturarvsformidlerens deltagelse, indgriben eller adfærd, der har virket uhensigtsmæssig?

- A. På Naturhistorisk Museum mødte vi en formidler, der talte meget og længe, længere end det var muligt for de fleste børn at koncentrere sig og være stille. Nogle børn vil hellere se, hvad der gemmer sig bag næste hjørne, så her er det bedre at følge børnene og så måske gå udstillingen igennem flere gange.
- B. Projektet kan være for stort og omfattende, så det bliver for uoverskueligt at blive færdige. Mindre børn kan ikke koncentrere sig så lang tid ad gangen.
- C. Nej.

Spørgsmål 4 til kulturformidleren: Kan du give eksempler på pædagogers deltagelse, indgriben eller adfærd, der har virket uhensigtsmæssig?

- D. Nej.
- E. Det kan ikke forekomme, men jeg har oplevet, at der er et uudnyttet potentiale, når de går herfra. Grundlæggende vil jeg sige, at man kan jo dårligt gøre noget, der er forkert, men nogle gange tænker jeg, det kunne de have fået mere ud af, eller det kunne vi have klædt dem bedre på til... Og nogle gange går det også den anden vej, jeg synes også vi får meget ud af den kontakt, vi taler om.
- F. Jeg har kun en enkelt gang oplevet, at ... nogen taler hen over [hovedet på børnene], og her synes jeg det er vigtigt at få den lukket og gjort opmærksom på, at vi gør noget andet her.
- G. Ja, bl.a. en pædagog, der sad og spiste slik til forestillingen! Nogle pæagoger har bare ikke situationsfornemmelse. Andre er bare fantastiske.

Spørgsmål 4 til kunstneren: Kan du give eksempler på pædagogers deltagelse, indgriben eller adfærd, der har virket uhensigtsmæssig?

- H. Nogle har småsnakket indbyrdes undervejs, andre har været for usikre og tilbageholdende, hvilket begge dele påvirker børnene.
- I. (Intet svar).
- J. Ja, det synes jeg - især med iPhones og iPads. Det synes jeg er enormt uhensigtsmæssigt, når de kravler rundt og synes det er skide sjovt, det der foregår, og tager billeder af det og begynder at kommentere det med hinanden: Hvor sjovt det bliver, nu kan vi lige gå hjem og lægge det her på intra, eller det var godt, nu fik du noget bedre lys til at tage de næste billeder, altså hvor de træder fuldstændig ud af koncentrationen og regner med, at de ikke har noget ansvar – det er meget uhensigtsmæssigt.
- K. Hvis de skælder ud, når der opstår en konflikt mellem børnene. Det er uhensigtsmæssigt og skaber en negativ stemning i hele rummet. Pædagogen skal heller ikke overtage styringen eller forklare over for børnene, hvad der foregår.

5

Spørgsmål 5 til pædagogen:

Hvad er kunstnerens styrke i mødet med målgruppen i forhold til din styrke som pædagog?

- A. Vi har som sagt ikke meget erfaring med formidlere, men vi har haft gode oplevelser med skuespillere, der i kraft af deres virkemidler som ekspressivitet og spændingskabelse har formået at holde børnenes interesse og koncentration fast. Og også formå at tage styringen fra pædagoger, der nødvendig vil afgive den.
- B. Vi har hver vores faglighed. Kunstneren ved mere om arbejdet med materialerne – det håndværksmæssige, og kan derfor vejlede i måder at gøre tingene på.
- C. Kunstneren kan skabe disse anderledes oplevelser via rum, lys, rekvisitter osv. Som pædagog kan du efterbearbejde oplevelsen ved at gentage nogle af ting, der foregik. Jeg lod også en hånddukke spørge børnene og få hele forløbet fortalt af dem.

Spørgsmål 5 til kulturformidleren: Hvad er din styrke som kulturarvsformidler i mødet med børnene i forhold til pædagogens?

- D. Ekspertviden, - noget eksotisk i kraft af historiske klædedragter, sanselig formidling, historiske genstande, autenticitet og konkretisering af abstrakte begreber.
- E. Jeg synes i meget høj grad, det er vores grundlæggende tilgang, altså her arbejder vi ikke frem mod et facit eller et endemål, men at der er en åbenhed, at man kan stimuleres til en nysgerrighed og en åben tilgang til tingene, og at alle udsagn er lige gyldige eller ligeværdige – altså alle de input, der kommer bliver taget alvorligt og brugt i samtalen omkring værkerne. Det synes jeg er en meget stor styrke. Og når vi sådan tidligere har forsket i børns møde med kunsten, da har det være på mellemtrinnsniveau i skolen, men der sker noget anderledes ved den tilgang, man vokser på en anden måde. Man bliver mere sådan bevidst om sine egne holdninger og tør at stå ved dem. Man bliver bedre til at samarbejde, til at lytte og udvikler helt sikkert sit sprog. Så så har vi selvfølgelig den styrke, at vi har kunsten, der repræsenterer billeder af verden eller anderledes billeder af verden på alle mulige måder, så mulighedsrummet er også muligheden for at træde ind i et sådan helt anderledes sted, hvor du bare kan plukke frugterne. Vi oplever også, at børnene er ret forundrede, når de kommer herindfra. Der synes jeg, det er rigtig dejligt, at vi kan stimulere den undren, eller at man kan overstige deres forventninger eller give dem noget helt andet.
- F. Det er det samme med de små. Det, de kommer med, det er faktisk rigtig vigtigt, og det er rigtigt. Når man f.eks. står og taler om et værk... det har betydning, det jeg siger. Eller hvis de fortæller noget om et maleri, og man kan sige, at det var faktisk også noget af det, kunstneren tænkte på... så de også oplever, at det har værdi, det jeg siger, og det jeg mener og tænker. – Det er jo bare rent fysisk et helt anderledes rum, som du oplever. Altså her tænker jeg særligt på de helt små. Det i sig selv er jo vigtigt at opleve, at der helt praktisk også findes sådan nogle rum, at man er berettiget til at være der og kan indtage dem på forskellige måder, opleve dem på forskellige måder.
- G. Jeg er ikke kunstner, men formidler af kunsten. Men kunstneres møde med børn, kan give børn følelsesmæssige oplevelser, som de ellers ikke ville få med de voksne som de kender fra deres hverdag.

Spørgsmål 5 til kunstneren: Hvad er din styrke som kunstner i mødet med børnene i forhold til pædagogens?

- H. Kunstneren kan bryde eksisterende rammer og vise nye måder at se og gøre ting på, arbejde fra en anden vinkel.

- I. Kunst! Især i denne her ordning [ansættelse på et kunstmuseum] kan vi få lov at være kunstnere uden pædagogisk indtræden. Man kan også vise, hvordan fungerer kunstneriske processer – ikke, hvordan lader vi som om, vi laver kunst. Det er så også det, der er det svære, for hvordan er en kunstnerisk proces, for den indeholder jo en rigiditet, som man kan bruge i mange situationer senere hen i sit liv, selv om man ikke skal være kunstner. Så det er jo en anden tilgang, vi kan komme med, fordi vi så heller ikke – vi har så ikke det pædagogiske ansvar. Så det er jo rigtig godt, vi er der alle sammen.... Det her er vores fælles værk...
- J. Uden at tale op eller ned til dem, vi møder dem som ligeværdige – prøver vi i hvert fald – men tilbyder dem noget helt andet end de er vant til. Og vi går jo også, der er også ting vi kasserer igen. Vi er egentlig ret hårdhændede på én måde, fordi de [børnene i forarbejdet til forestillingen] har jo lavet bunkevis af materiale, som vi ikke har brugt i denne her proces. Der tager vi ikke hensyn til, at mor og far skal komme og se udstillingen bagefter. Så kan vi også lære dem noget om, at der findes kvalitet og der findes proces, vi kan bare ikke det hele. Det er måske dér, hvor jeg kan blive rigtig vred og smække med døren, når de tror, det er X-Factor, hvor der er nogle, der gør det hele for dem, og de bliver stjerner for en dag. Der synes jeg faktisk, vi viser dem, at ting tager tid, og at der også noget, der er kvalitet, men der er også noget, der bare er en proces.
- K. Anderledesheden og en stærk faglighed i det relationelle rum. Kunstneren kan befordre dannelse, slå på børnenes indre strenge i et forløb uden et fast facit.

6

Spørgsmål 6 til pædagogen: Hvordan kan pædagogen og kunstneren evt. supplere hinanden i projektet for at opnå den bedst mulige oplevelse for børnene?

- A. Kunstneren skaber oplevelsen, mens pædagogen på forhånd skaber forventning, ro og tryghed i situationen og bagefter bearbejder og fastholder oplevelsen.
- B. Pædagogerne kender børnene og ved, hvad de kan klare. Derfor er det fint at koordinere processen og forventningerne inden og undervejs.
- C. Kunstneren kan med fordel komme ud i institutionen og spørge børnene, hvad der optager dem, og opleve, hvordan børn tænker.

Spørgsmål 6 til kulturformidleren: Hvordan kan pædagogen og kulturformidleren evt. supplere hinanden i projektet for at opnå den bedst mulige oplevelse for børnene?

- D. Via ligeværdige partnerskaber som udvikler potentialerne i eksterne læringsrum.
- E. Det er en fortsat undersøgelse for os, vil jeg sige, at vi hele tiden... Jeg synes, at sætningen, at det er på børnenes og kunstens præmisser, den kan jeg godt lide, og så er vi bare fortsat nysgerrige på, hvordan det fungerer bedst, og hvordan vi kan lære af hinanden.... Pædagoguddannelsen, dem har vi også - især med nogle udvalgte undervisere – nogle rigtig gode samarbejder med. Vi kan mærke, at de allerede under uddannelsen flytter sig, hvor de måske starter med 'skal vi der ned, det tror jeg ikke er noget for mig' og sådan, men det ændrer sig undervejs til, vi kan slet ikke blive fri for dem hernede. Nogle skriver bachelorprojekt hernede, og man kan se, de begynder at komme her med de børn, de er ude i praktik hos. Hvis de allerede dér lærer os at kende som et mulighedsrum, så tror jeg på, det fortsætter. [Vi undersøger] hvordan vi kan arbejde os ind i alle de her forpligtelser og regler, de har [i institutionerne], uden at vi går på kompromis med den måde, vi gerne selv vil arbejde på

- F. Det er jo rigtig vigtigt, ikke at komme og sige, vi ved, hvordan det skal gøres, fordi det ved vi ikke altid... Og så skal man jo ikke glemme, at alle institutioner er jo forskellige. Så man kan ikke sådan komme og sige, at det her fungerer, for det fungerer måske ét sted, men ikke et andet.
- G. God kontakt til hinanden – oplysninger om forestillingen før børnene ser den, så pædagogen har mulighed for at snakke med børnene om forestillingen. Evt. snak efter forestillingen, både med pædagoger og børn. Evalueringer m.m.

Spørgsmål 6 til kunstneren: Hvordan kan pædagogen og kunstneren evt. supplere hinanden i projektet for at opnå den bedst mulige oplevelse for børnene?

- H. Pædagogen kan 'gå med' og skabe tryghed for børnene inden for den ramme, kunstneren udstikker.
- I. Vi skal bare være dem, vi er.... Og så hugge lidt fra hinanden... Man kan sige, at nogle ting er gode på den lange bane, man skal jo se tingene på en anden måde også. Man kan jo godt lave noget, der er farligt – øh, det skal jo ikke være fornuftigt det hele, men vi skal jo heller ikke komme til skade... Og det er faktisk det dejlige i at tage udgangspunkt i sådan et værk deroppe [værket "Arkiv for skrøbelighed" var udgangspunkt for den kunstperformance, der er tale om], det er hverken børne- eller voksen..., det kræver ikke en bestemt alder. Tekst-ting kræver ligesom man har nogle koder til at dissekere..., men det er faktisk tilgængelig for alle mulige aldre. Det gør så også, at man ikke behøver at tale børnesprog, eller man behøver i virkeligheden ikke engang tale for at gå ind i sådan nogle processer.
- J. Vi skal gøre det, vi er gode til. De [pædagogerne] skal lade være med at tro, de er kunstnere, De skal gøre det, de er gode til, og så skal vi vise respekt over for hinanden... Jeg synes meget det handler om at stå ved det, man er god til. Børnene er jo gode til at være børn, og det er derfor, vi holder så meget af at være sammen med dem. Og vi prøver jo ikke at være børn, når vi er sammen, der supplerer vi hinanden optimalt.
- K. Gennem dialog og forståelse for hinandens præmisser. Pædagogen mangler desværre ofte tilstrækkelige ressourcer i sit arbejde.

Professionernes skæringsflader

Som nævnt tidligere, leverer en undersøgelse af denne beskedne størrelse ingen evidens, men den kan indikere forskelle i kunstneres, pædagogers og de professionelle kulturformidlers selvopfattelse og syn på hinanden, dvs. skæringsflader der kan rumme problemer i samarbejdet omkring kulturformidlingen til børnene.

Dette har jo stor relevans for netop KULT-projektet, så vi vil i det følgende se nærmere på forskelle og kritik parterne imellem.

Forskellige mål

Svarene på forundersøgelsens første spørgsmål viser, at alle parter ser store potentialer i at bibringe små børn oplevelser inden for kunst, kultur og kulturarv, men begrundelserne varierer, som det illustreres i denne model:

Kulturformidleren	For at tilføje demokratisk dannelse, bevidsthed om dem [børnene] selv som historieskabte såvel som historieskabende individer.
Pædagogen	For at stimulere børnenes fantasi og give dem nye oplevelser. For at de selv kan inspireres til at udfolde sig kunstnerisk. (...) kunstneres møde med børn, kan give børn følelsesmæssige oplevelser, som de ellers ikke ville få med de voksne som de kender fra deres hverdag.
Kunstneren	Fordi de reagerer ærligt og umiddelbart. ... fordi man slipper lige for den der barriere mellem, hvad der er normalt, hvad der er mærkeligt...

Hvor kulturformidleren betoner de læringsmæssige aspekter, særligt det historiske, lægger pædagogen vægt på oplevelsernes udviklings- og følelsesmæssige potentiale, mens kunstneren fremhæver børnenes modstandsløse umiddelbarhed som kvalitet i kunstmødet, der er målet i sig selv.

Forskellene overrasker næppe nogen. De er afspejlinger af kendte sektortænkninger, og kan i mange tilfælde supplere hinanden fortrinligt med henblik på barnets udbytte. Men forskellene kan også skabe problemer.

Varierende syn på pædagogens rolle

Pædagogen er altid på udebane, når det f.eks. gælder museumsbesøg, og også tit, når børnene skal opleve kunst. Forundersøgelsens spørgsmål 2 beskæftiger sig her med, hvordan parterne generelt synes, pædagogen skal forholde sig. Udsagn fra en kunstner som "Jeg har stor respekt for deres arbejde, jeg kunne ikke undvære dem", udelukker ikke, at der er forskellige nuancer i synet på pædagogens rolle:

Kulturformidlerens syn på pædagogens rolle	Til tider betragtere, til tider aktivt deltagende. Også har du jo det nære kendskab til børnene, de ved, hvem der er bange for mørke og lige kan snuppe den hen at sidde... Jeg er faktisk i tvivl om, hvor meget det er godt at gøre inden [besøget].
Pædagogens eget syn på sin rolle	At besvare børnenes spørgsmål og hindre uro. (...) Jeg involverer mig ikke i forestillingen, men har fokus på børnene. At levendegøre og forstørre oplevelsen, at skabe en 'eventyr'-tilstand. Vi støtter børnenes indlevelse undervejs, men starter allerede hjemmefra med at snakke om tingene, fortælle historier, Bagefter bearbejder vi oplevelsen både følelsesmæssigt (var du bange?) og indholdsmæssigt v. bl.a. at geninddrage elementer af oplevelsen i senere historiefortællinger.
Kunstnerens syn på pædagogens rolle	At støtte barnet, men samtidigt respektere, at kunsten ikke er deres domæne. Undgå den kontraproduktive automatreaktion, der får dem til at tisse på børnene, når der opstår uro. Være til stede på kunstnerens præmisser.

Og så kan de også redde børnene – altså, jeg er totalt upædagogisk...

Og så kan de nogle gange være med til at sætte ord på tingene bagefter, hvis der er brug for det.

Ud over de nævnet variationer i synet på pædagogens rolle mødes hun også af et principielt modsætningsfuldt krav om, at hun i oplevelsesfasen både skal være aktivt deltagende og distanceret holde øje med børnenes reaktioner.

Pædagogen selv betoner omsorgsrollen: Hun er på arbejde, også når hun er med børnene i teatret eller på museet. Og så ser pædagogen det som sin force at kunne stemme børnenes sind på forhånd og at kunne efterbearbejde og videreføre oplevelsen bagefter, noget både kulturformidleren og kunstneren anerkender, i hvert fald hvad angår efterbehandling.

Gensidig kritik

Det er tydeligt og gennemgående i undersøgelsen, at både kunstnere, pædagoger og kulturformidlere udtrykker både respekt, forståelse og velvilje i forhold til hinanden og hinandens arbejdsfelt, men hvis vi et øjeblik nedtoner dette og i stedet fremhæver den gensidige negative kritik undervejs på tværs af svarkategorierne, fremstår dette billede:

Pædagogens kritik af kulturformidleren

Vi [børnehaven] har ikke råd til at hyre en professionel formidler, men fordi vi kommer de samme steder hvert år, kan vi selv fortælle om det meste.

(...) vi [mødte] en formidler, der talte meget og længe, længere end det var muligt for de fleste børn at koncentrere sig og være stille. Nogle børn vil hellere se, hvad der gemmer sig bag næste hjørne, så her er det bedre at følge børnene og så måske gå udstillingen igennem flere gange.

Kulturformidlerens kritik af pædagogen

Jeg har kun en enkelt gang oplevet, at ... nogen taler hen over hovedet på børnene, og her synes jeg det er vigtigt at få den lukket og gjort opmærksom på, at vi gør noget andet her.

Ja, bl.a. en pædagog, der sad og spiste slik til forestillingen! Nogle pædagoger har bare ikke situationsfornemmelse. Andre er bare fantastiske.

Det er tit sådan noget med, at et kunstmuseum er et sted, man ikke må løbe, man skal passe på, og det er ikke nogen god indgangsvinkel at komme med

Kunstnerens kritik af pædagogen

Altså de skal lægge deres kameraer væk, og deres mobiler væk og kaffen væk, og så skal de bare være der sammen med børnene... Der sker nogle gange, at hvis de bliver lidt for observerende og sådan 'armene over kors'-agtige, så kan det godt blive lidt svært nogle gange. Så bliver børnene faktisk i tvivl om de skal gå med os eller med pædagogerne.

De skal sige 'ja', lege med og slappe af og lade kunstneren tage styringen.

Pædagogen mangler desværre ofte tilstrækkelige ressourcer i sit arbejde.

Pædagogens kritik af kunstneren Sad med et barn på skødet, der havde andre forventninger og ikke forstod, hvad der skete i danseforestillingen, der var uden ord. Ved på forhånd at orientere pædagogen om forestillingen - også gerne børnene - (...) kan vi bedre tage højde for, hvad der kommer til at foregå.

Projektet kan være for stort og omfattende, så det bliver for uoverskueligt at blive færdige. Mindre børn kan ikke koncentrere sig så lang tid ad gangen.

Kunstneren kan med fordel komme ud i institutionen og spørge børnene, hvad der optager dem, og opleve, hvordan børn tænker.

Pædagogen kritiserer altså både kulturformidleren og kunstneren for i visse tilfælde ikke at vide nok om eller tage tilstrækkelig højde for børnenes sproglige, kognitive og motoriske udviklingsniveau. Og så kan professionel kulturformidling i øvrigt udgøre et økonomisk problem for institutionen, hvilket kan stå i vejen for samarbejde med den professionelle kulturformidler.

På den anden side set kritiserer både kulturformidlere og kunstnere visse pædagoger for af og til at mangle situationsfornemmelse og for at være uengagerede. Begge parter bekræfter endvidere, at pædagoger som profession savner tilstrækkelige arbejdsressourcer.

Kunstneren lægger vægt på, at han eller hun er eksperten og suverænt styrer oplevelsesfasen.

Det optimale samarbejde

Alle parter ønsker at optimere samarbejdet, men hvordan? Undersøgelsen giver disse bud:

Kulturformidlerens bud Ligeværdige partnerskaber, som udvikler potentialerne i eksterne læringsrum.

God kontakt til hinanden – oplysninger om forestillingen før børnene ser den, så pædagogen har mulighed for at snakke med børnene om den.

Evt. snak efter forestillingen, både med pædagoger og børn. Evalueringer.

Jeg synes, at sætningen, at det er på børnenes og kunstens præmisser, den kan jeg godt lide, og så er vi bare fortsat nysgerrige på, hvordan det fungerer bedst, og hvordan vi kan lære af hinanden...

[Vi undersøger] hvordan vi kan arbejde os ind i alle de her forpligtelser og regler, de har [i institutionerne], uden at vi går på kompromis med den måde, vi gerne selv vil arbejde på.

Pædagogens bud

Kunstneren kan med fordel komme ud i institutionen og spørge børnene, hvad der optager dem, og opleve, hvordan børn tænker.

Kunstneren skaber oplevelsen, mens pædagogen på forhånd skaber forventning, ro og tryghed i situationen og bagefter bearbejder og fastholder oplevelsen.

Pædagogerne kender børnene og ved hvad de kan klare. Derfor er det fint at koordinere processen og forventningerne inden og undervejs.

Kunstnerens bud

Gennem dialog og forståelse for hinandens præmisser.

Pædagogen kan 'gå med' og skabe tryghed for børnene inden for den ramme, kunstneren udstikker.

De [pædagogerne] skal lade være med at tro, de er kunstnere, De skal gøre det, de er gode til, og så skal vi vise respekt over for hinanden...

Vi skal bare være dem, vi er.... Og så hugge lidt fra hinanden...

Bilag 3: Evaluering af Undersøgelsesfasen

Dette bilag er en redigeret og forkortet version af Bilag 6: Evaluering af KULT-pilotfasen, som var en del af "Midtvejsrapporten" til SLKS, maj 2017.

KULT-projektet afvikles i principielt i fire faser: Undersøgelsesfasen (pilotfasen) i efteråret 2016, Udbredelsesfasen i foråret 2017, Forankringsfasen i efteråret 2017 og Formidlingsfasen i foråret 2018.

Denne evaluering drejer sig udelukkende om Undersøgelsesfasen, her kaldet Pilotfasen, hvor partnerne fra Kulturprinsen, UCN, UCL og UCSJ udviklede projektets grundkoncept, "sommerfuglemodellen" og efterfølgende fik sparring på det fra en række etablerede kunst- og kulturinstitutioner og kunstnere. På den baggrund udviklede projektet et mindre pilotprojekt bestående af et éndagskursus hos UCN i Jelling og et inspirationsmateriale til de deltagende institutioners efterfølgende praktiske arbejde med konceptet hjemme i børnehaverne.

Konklusion

KULT-projektets pilotfase var en ganske klar succes. Institutionernes evalueringer er alle meget positive både mht. projektets koncept og metodik. Ikke én deltager i pilotkurset i Jelling melder om dårlige oplevelser eller erfaringer, tværtimod. De eneste hjertesuk knytter sig til, 1) at man gerne ville have mere tid i kursets workshops, og 2) at der af tidslogistiske grunde (julen 2016) ikke var helt den ønskede tid til at udfolde projektet.

Formålet med evalueringen er primært at få feedback på grundkonceptet (sommerfuglemodellen) og tilgængeligheden og anvendeligheden af de metoder og teknikker, som vi anbefaler pædagogerne at afprøve under kurset og efterfølgende – mere udfoldet - i deres egen praksis. Resultatet af evalueringen anvendes med henblik på optimering af konceptet i projektets næste fase, realisationsfasen.

Spørgsmål 1 – 12 samt 15 belyser dette hovedformål, mens spørgsmål 13 – 14 knytter sig til målet om fremtidig regional netværksdannelse.

Deltagerne

Deltagende børnehaver:	Interviewer:
Frejas have, Roskilde	Merete Sørensen, UCSJ
Bispehøjen, Holbæk	
Raklev Børnehave, Kalundborg	
Eventyrhuset, Kalundborg	
Børnehaven Åge, Hjørring	Felicia Bech Lillelund, UCN
Børnehuset Fuglsang, Nørresundby	
Sjørring Børnehave, Thisted	Hanne Kusk, UCN
Grangaard Børnehave, Jelling	Lars Kjær Larsen, UCL
Tumlelunden, Viborg	Karoline Rasmussen, Kulturprinsen
Overlund Børnecenter, Viborg	
Smørhullet, Viborg	

Med deltagelse af undervisere fra alle 4 KULT-partnere afvikledes d. 27.10. 2017 i Jelling et kursus for pædagogisk personale i daginstitutioner fra hhv. Kalundborg, Holbæk, Roskilde, Hjørring, Thisted, Nørresundby og Jelling. De 25 deltagere fik her udleveret et skriftligt inspirationsmateriale med praktiske råd, teknikker og metoder til direkte brug med børnene hjemme i børnehaverne. Det opfølgende evalueringsinterview blev foretaget i institutionerne mellem én og tre måneder senere. Interviewerne var KULT-projektets kursusundervisere (se ovenfor).

Fire institutioner fra Viborg, der af tidslogistiske årsager ikke kunne deltage i kurset i Jelling, blev efterfølgende introduceret til konceptet og materialet af KULT-projektets partner i Viborg, Kulturprinsen. Én af disse institutioner faldt fra undervejs og deltog således ikke i evalueringen, der samlet set omfatter 11 børnehaver fra 8 kommuner.

Spørgsmål

Evalueringen baserede sig på en interviewguide med følgende 15 spørgsmål:

- 1 Hvordan vurderer I brugbarheden af kurset i Jelling?
- 2 Hvad var kunst- og kulturoplevelsen (tid, sted, indhold) i jeres aktuelle aktivitetsforløb?
- 3 Hvad har I selv lavet med børnene før, under og efter kunst- og kulturoplevelsen?
- 4 Hvilken sammenhæng var der mellem før-, under- og efteraktiviteterne?
- 5 Hvilke ideer, metoder eller teknikker fra kursusmaterialet har I benyttet?
- 6 Hvilke af dem var gode at bruge, og hvilke var ikke?
- 7 Hvilke ideer, metoder eller teknikker har I selv valgt at erstatte eller supplere materialet med?
- 8 Savnede I noget i materialet i forhold til det aktuelle forløb (teori, metoder, andet)?
- 9 Hvordan reagerede børnene på aktiviteter og oplevelser i de tre faser? (Evt. gode fortællinger)
- 10 Hvor viste børnene mest og mindst engagement og deltagelse?
- 11 Hvordan har forældre eller andre kommenteret aktivitetsforløbet?
- 12 Hvordan vurderer I den sparring, I fik i forløbet? – Har I forslag til forbedringer?
- 13 Har I nu fået ideer til kommende aktiviteter og kunst- og kulturoplevelser? Hvilke?
- 14 Hvilke lokale/regionale kunstnere og kunst- og kulturinstitutioner kunne I pege på som mulige samarbejdspartnere fremover?
- 15 Har I fremadrettede råd eller forslag til folkene bag KULT projektet?

Eksempler på svar

Evalueringerne er her illustreret ved hjælp af flg. citater fra nogle af de deltagende pædagoger:

1 Hvordan vurderer I brugbarheden af kurset i Jelling?

Svarene var helt éntydige: Det var et metodisk og indholdsmæssigt yderst vellykket og inspirerende kursus med et godt og brugbart idékatalog tilknyttet. Eneste kritikpunkt var, at der gerne måtte have været mere tid til workshops. Dette bestyrker bare indtrykket af et vellykket forløb. En typisk evaluering:

”Det var et meget brugbart kursus. Det tog udgangspunkt i vores hverdag og de muligheder vi i forvejen har. Der var mange gode input, og det var især godt at vi fik mulighed for at prøve det af på egen krop. Vi skulle selv arbejde med det, i samarbejde med andre pædagoger, der var lige så nysgerrige på emnet som

os. Derfor var der også en rigtig god energi og masser af sparring og inspiration at tage med sig hjem”, Grangaard Børnehus, Jelling.

2 Hvad var kunst- og kulturoplevelsen (tid, sted, indhold) i jeres aktuelle aktivitetsforløb?

At projektet har valgt at involvere mange former for kunstneriske formsprog og kulturoplevelse udmøntede sig i stor variation i de forskelligartede kunst- og kulturtilbud til børn og pædagoger:

Teatret My (2 inst.) og Randers Egnsteater, Vendsyssel Teater, Åben Dans, Trut & Lut-ensemblet (3 inst.), Holbæk Museum, Lindholm Høje, Give Egnens Museum, Vendsyssel Kunstmuseum og Kunsten i Aalborg.

3 Hvad har I selv lavet med børnene før, under og efter kunst- og kulturoplevelsen?

Særligt her var svarene virkelig grundige og detaljerede. De kan med fordel læses i deres helhed i afsnittet **Institutionernes svar** nedenfor.

Opsummerende var metoderne brugt både før, under og efter oplevelsen disse:

Æstetisering (stemningskabende indretning) af børnehavens rum, brug af hånddukke, en 'fin' æske/kasse/kuffert med invitation til oplevelsen, diverse forberedende legeaktiviteter, det se på billeder og gamle ting fra museet, lave rollespil, fortælling, tegneaktiviteter, sokkedyr, sanglege, maleri og skulptur, filosofere, lege med ord og spille musik.

Her er typiske eksempler på aktiviteter før, under og efter oplevelsen. De er fra tre forskellige forløb:

Før: *”Pædagogerne havde indrettet et rum, med dæmpet belysning og med stille musik og puder man kunne sidde på. Børnene blev ført herind af de voksne – og de satte sig stille og opmærksomt. En af pædagogerne havde en lille æske med en invitation til forestillingen med. Den anden havde en hånddukke. Der udspillede sig nu et lille spil, hvor den ene pædagog talte med børnene om deres forstående teatertur, mens den anden spillede med den frække dukke, der hele tiden afbrød, og ikke forstod noget som helst. Børnene var meget optagede af dette dukkespil, og grinede og deltog ivrigt i snakken”.* Frejas Have, Roskilde.

Under: *”Børnene fik deres aftryk tilbage i en kasse (låget fra kopipapir). De fik at vide, at de skulle forestille sig, at de sad i den båd (fra vikingetiden), de prøvede på Lindholm høje. De sad med deres kasse i hånden. De skulle vippe den, som om der var regnvejr og blæsevejr. Alle børnene fik en kugle ned i deres æske, som de kunne vippe rundt med. Kunstpædagogen gik rundt med regndråber til hver kasse. De skulle fordele vandet med kuglen for børnene var stadig i skibet. Pludselig blev der tornvejr. De fik en sort dråbe (blæk). Kuglen skulle stadig være i bevægelse for båden vippede. Til sidst kom der lyn. Det var en gul dråbe”.* (Se billedet på side 18) Børnehuset Fuglsang, Nørresundby.

Efter: *”Efter forløbet lavede pædagogerne en skattejagt, hvor børnene fandt en invitation til et sidste besøg på institutionens eget minimuseum. På dette besøg anvendte pædagogerne printede billeder af og artefakter for moderne ting eksempelvis et nutidigt strygejern og en pose klejner, som passede til de billeder af ”gamle ting” og artefakter, som pædagogerne havde brugt i optakten. Børnene skulle så prøve at koble disse billeder og artefakter med de ”gamle” genstande. Det var en aktivitet som børnene både var meget gode til og optagede af”.* Bispehøjen, Holbæk.

4 Hvilken sammenhæng var der mellem før-, under- og efteraktiviteterne?

Typisk var teknikker og metoder de samme, både før og efter oplevelsen:

”Sammenhængen mellem før og efter aktiviteter blev fastholdt ved at bruge den ene pædagog som pædagog i rolle med Guldlok. Herudover gentog spillet om Guldlok sig både før og efter kulturoplevelsen. Der indgik også tegneaktiviteter både før og efter. Og de deltagende børnegrupper var de samme i de små grupper. Sammenhængen mellem børnehavens eget Guldlok teater og Teater My var ikke så stærk. Men i begge tilfælde handlede det om teater som kunstart, og hvad det særlige ved denne kunstart er”.
Eventyrhuset, Kalundborg.

5 Hvilke ideer, metoder eller teknikker fra kursusmaterialet har I benyttet?

De hyppigst anvendte teknikker og metoder er

- Sommerfuglemodellen
- Stemning (æstetisering) af rummet, at skabe magiske, eventyragtige, sanselige rum i hverdagen.
- Æske (el.lign.) med en invitation
- Dukkespil
- Fortælling
- Dramatisering
- Skattejagt
- indretning af et mini-museum i institutionen
- Leg

Et eksempel: *”Vi har brugt det med at stemme rummet og brevet om indbydelse. Det er helt sikkert noget vi vil fortsætte med at gøre. Det med at bruge en dukke blev vi meget inspireret af. Om eftermiddagen viste Hanne Kusk [UCN, Thisted], hvordan hun lod børnene bruge iPad'en og lod dem lave deres egen portfolio. Vi skulle kigge efter runde genstande og jeg kan slet ikke holde op med at se efter runde genstande i naturen nu”.* Børnehaven Åge, Hjørring.

6 Hvilke af dem var gode at bruge, og hvilke var ikke?

Institutionerne har brugt de teknikker, de fandt gode og anvendelige, hvilket er stort set alle:

”Alle metoderne var gode. Pædagogen fremhæver, det at stemme rum og bruge dukken og dramaktiviteterne som direkte anvendelige”. Raklev Børnehave, Kalundborg.

Også projektets refleksionsskema, Registranten, fandt god anvendelse:

”Refleksionsskemaerne: hvordan dokumentere før, under og efter i fht. forældre, kommune etc. I fht. læreprocesser. Video, billeder, praksisfortællinger, refleksioner etc.” Tumlelunden, Viborg.

7 Hvilke ideer, metoder eller teknikker har I selv valgt at erstatte eller supplere materialet med?

Nogle institutioner har følt sig inspireret til at supplere kurset og inspirationsmaterialet med egne ideer og metoder:

- *”At lede børnene ind i rummet ved at holde i en lang snor – inspireret fra [danske-]forestillingen”.* Frejas Have, Roskilde
- *”Fortællinger med afsæt i et rum på et museum”.* Bispehøjen, Holbæk
- *”At (...) indrette hele stuen som kulisse for dette eventyr”.* Eventyrhuset, Kalundborg.
- *”Alt det vi plejer at arbejde med i værkstedet”.* Børnehaven Åge, Hjørring.
- *”Vi har haft to kulturmøder, hvor der i materialet kun er beskrevet, hvad man gør, hvis man har et møde. Vi synes det gav rigtig meget til projektet, at vi havde to forskellige kulturelle input. Måske kunne det også beskrives i materialet”.* Børnehuset Fuglsang, Nørresundby.

- *"Tegning, hvor penslerne følger hinanden. Fantasifortælling. At optræde for børnene".* Sjørring Børnehave, Thisted.
- *"Rummet vi har holdt samling i, har vi ladet stå med rekvisitter, så børnene havde mulighed for at forsætte deres leg på eget initiativ".* Grangaard Børnehus, Jelling.
- *"Cirkustema".* Tumlelunden, Viborg.

8 Savnede I noget i materialet i forhold til det aktuelle forløb (teori, metoder, andet)?

6 ud af de 11 institutioner savnede ikke noget. 3 institutioner savnede mere tid / et længere forløb. Én børnehave ville gerne have mere baggrundsviden om Sommerfuglemodellen, og én ville gerne have mulighed for at låne ting med hjem efter museumsbesøget:

"(...) som vi kunne tage med hjem til institutionen og lege med, samt skabe stemning i rummet hvor vi holdt samling, samt det rum hvor vi har dokumenteret forløbet, via fotos, tekst og video". Grangaard Børnehus, Jelling.

9 Hvordan reagerede børnene på aktiviteter og oplevelser i de tre faser? (Evt. gode fortællinger)

Børnene var i stort set alle forløb meget interesserede og engagerede, også fordi de voksne var det: *"Børn er som udgangspunkt nysgerrige og undersøgende, når vi voksne er det. Spørgende bagefter",* Tumlelunden, Viborg.

"Det stemte rum havde en næste magisk virkning på børnene. De begyndte helt af sig selv at tale stille, og satte sig uden yderligere opfordring ned på puderne på gulvet. Også æsken med invitationen var noget, der fangede børnene, og alle børn fik lov til at holde æsken på tur. Dukkespillet engagerede børnene og de syntes tydeligvis at det var sjovt. Drama aktiviteterne både før og efter fungerede også godt. Nogle børn var lidt generte men pædagogen fremhævede det som særligt positivt, at de skulle agere enten alle sammen samtidigt eller i grupper, så ingen skulle være på alene". Raklev Børnehave, Kalundborg.

Den eneste kritiske kommentar til børnenes oplevelse havde at gøre med det nye og uventede i kunsten:

"(...) Nogle af børnene var optagede af forestillingen, mens andre faldt fra og blev meget urolige undervejs [under ordløs danseforestilling på Åben Dans]. (...) I forhold til at tale om teateroplevelsen var det svært, for de fleste af børnene havde ikke så meget at sige. Enten havde forestillingen ikke rigtig gjort indtryk, eller også havde de svært ved at formulere det de havde oplevet". Frejas Have, Roskilde.

10 Hvor viste børnene mest og mindst engagement og deltagelse?

Igen peger evalueringerne på børnenes generelle store engagement, men også på, at det med måske ikke helt at forstå, hvad der foregår, kan hæmme deres deltagelse:

"Mindst [engagerede var de] inden de kom, fordi de ikke rigtig vidste, hvad det var for et koncept.

Mest: Under koncerten, hvor de selv kunne være med. De hoppede, klappede og dansede og viste tydelig begejstring. At de er med i processen og er deltagende, gør den store forskel. Det at de voksne var med sammen med børnene, var godt og trygt. Dejligt, at vi har haft en fælles oplevelse 'på gulvet' sammen med børnene og ikke var de styrende", Smørhullet, Viborg.

11 Hvordan har forældre eller andre kommenteret aktivitetsforløbet?

I 8 ud af de 11 tilfælde har forældrene givet positiv respons og i flere tilfælde aktivt støttet børnenes deltagelse:

"Meget positive og de fortæller om, hvad børnene fortæller hjemme. Nogle laver også det mad vi har lavet sammen og forklarer forældrene om vikingetiden". Børnehuset Fuglsang, Nørresundby

"Forældre fik mail ud på forhånd. Og en forældre kommenterede i forhold til sommerfuglen. Havde støttet børnene i de tegninger der blevet tegnet derhjemme. Kommenterede at det lød spændende. Mange positive kommentarer efterfølgende". Sjørring Børnehave, Thisted,

"De har været spændte på deres børns vegne og har snakket med børnene om oplevelserne hjemme. Enkelte har efterfølgende været på besøg på Give Egnens museum". Grangaard Børnehus, Jelling.

Der har ikke været negative reaktioner fra forældreside.

12 Hvordan vurderer I den sparring, I fik i forløbet? – Har I forslag til forbedringer?

8 ud af 11 børnehaver melder om god, brugbar sparring:

"Det har været meget fint. Godt også at høre, hvad man gør godt. Dejligt, at der ikke er krav om en masse skriftligt og at det ikke er en masse teori, men sparring på det helt konkrete vi arbejder med. Dejligt med et netværk, hvor man kunne give hinanden sparring institutionerne imellem", Børnehuset Fuglsang, Nørresundby.

Én institution fik af tidslogistiske grunde slet ingen sparring, og hos en anden var den pædagog, der havde været på kursus, syg, hvorved sammenhængen mellem kursus og sparring ikke rigtigt kunne udfoldes.

En institution var lidt skuffet over ikke at få nok sparring:

"Der var kun meget kort tid til denne sparring, da institutionen var meget tidspressede på grund af jul. De vil gerne have mere og mere konkret sparring på bestemte aktiviteter i næste omgang". Bispehøjen, Holbæk.

13 Har I nu fået ideer til kommende aktiviteter og kunst- og kulturoplevelser? Hvilke?

Alle havde ideer, som projekter inddrager i overvejelserne over kunst- og kulturindholdet i næste runde. Billedet er bredt: Musik, kulturarv, billedkunst, drama/teater, vikingeby-projekt og blanding af musik og fortælling.

Fleere forslag peger ud over KULT-projektet:

"Jeg kunne godt tænke mig at vi brugte nogle af de mange skulpturer der er i Hjørring. Før vi gik ind på kunstmuseet fandt vi på at se på nogle af de skulpturer vi mødte. Det var slet ikke planlagt, men som vi lærte på kurset, så er det godt at bruge sig selv, så jeg fortalte om, hvordan jeg oplevede en bestemt skulptur, da jeg var barn. Børnene var helt stille, da jeg fortalte det og de synes bare det var vildt spændende. Så sagde børnene noget, og så var vi i gang. Det tror jeg bare der kunne komme noget super fedt ud af". Børnehaven Åge, Hjørring.

"Er blevet bekræftet i, at vi skal have et musikrum i det nye hus. Som leder er jeg blevet bekræftet i, at det skal være et fællesrum for hele institutionen. Musikken skal fylde i hverdagen". Tumlelunden, Viborg.

"Vil gerne have mere musik i huset. Det kan jo være lidt svært som menig pædagog, der ikke kan spille på noget som helst (ingen voksne her i huset kan spille på noget), at "komme efter dem" [Trut & Lut], men vi

har små rytmeinstrumenter i børnehaven, som vi bruger engang imellem, og det kunne jeg sagtens forestille mig, at vi vil kunne gøre endnu mere, og også koble en historie på. Vil rigtig gerne have et længere forløb, så vi lærer endnu mere, så vi selv kan arbejde mere med musik. Har været på biblioteket og deltaget i aktivitet. Er blevet opmærksomme på, at det er godt at forberede sig inden en aktivitet". Smørhullet, Viborg.

14 Hvilke lokale/regionale kunstnere og kunst- og kulturinstitutioner kunne I pege på som mulige samarbejdspartnere fremover?

Svarene er alle helt konkrete, hvilket lover godt for den kommende netværksdannelse:

Musisk Skole i Kalundborg, Roskilde Museum, Museet for samtidskunst i Roskilde, kunstgalleriet Æglageret i Holbæk, Vendsyssel Kunstmuseum, Kunsten i Aalborg, Thisted Museum, Thy Teater, Biblioteket i Vejle, Vejle Kunstmuseum, Kongernes Jelling, Musikskolen og Billedskolen i Viborg, Kulturprinsen, Trut & Lut, Biblioteker og Naturskolen i Viborg.

15 Har I fremadrettede råd eller forslag til folkene bag KULT projektet?

- 5 institutioner har ingen fremadrettede råd forslag rettet mod projektet.
- 4 institutioner ønsker hhv. mere tid i workshops, deltagelse i flere lignende projekter og længere kursusforløb i institutionen med inddragelse af kunstnere og større personalegrupper.
- 1 institution ønsker mere vægt på arbejdet med sommerfuglemodellen, som man finder væsentlig.
- 1 institution advarer mod for meget skriftligt efterarbejde.

Bilag 4: Registrant

Hjælpekema til dagtilbuddets eget arbejde med 'før-under-efter'-konceptet

Det overordnede mål med KULT-projektet er at udvikle pædagogiske metoder til at optimere børnenes møde med kunst og kulturarv for herigennem for det første at stimulere børnenes forståelse for forskellige kulturelle udtryksformer og værdier, for det andet at skabe impulser til og rammer for, at børnene kan udvikle alsidige personlige og sociale kompetencer, herunder personlig og kulturel identitet og forståelse for den anden og det anderledes, samt kompetencer inden for kunstneriske/ æstetiske udtryksformer og verbalsprog.

Før kulturoplevelsen: Optakt og impuls
<p>Delmål: Målet i denne fase er, at børnene indledningsvist fatter interesse for og bliver nysgerrige på det kommende kulturmøde. At børnene erhverver sig en viden om den forestående aktivitet, der gør, at de kan forestille sig, hvad der skal ske.</p>
<p>Tegn: Tegn på dette kan være, at børnene indgår positivt og aktivt i de planlagte aktiviteter. At de husker aktiviteterne og det forestående kulturmøde fra dag til dag. At de i samtaler med pædagoger, forældre og andre børn fortæller om det forestående kulturmøde. At de i egen leg inddrager elementer fra de aktiviteter, som pædagogerne har sat i gang. At børnene på opfordring kan fortælle om, hvad det er, de skal opleve.</p>
Under kulturoplevelsen: Oplevelse - Indtryk
<p>Delmål: Målet i forhold til selve kulturmødet er, at børnene indgår trygt og aktivt i oplevelsen og de eventuelle interaktionsmuligheder, som oplevelsen rummer. At kulturmødet samlet set er en positiv oplevelse, som gør indtryk på børnene.</p>
<p>Tegn: Tegn på dette kan være, at børnene er fokuseret på selve oplevelsen, morer sig og indgår aktivt i de tilbudte interaktionsmuligheder, herunder evt. går i dialog med kunstneren / kulturformidleren. At oplevelsen gør indtryk på børnene, så de i samtaler med pædagoger og andre børn kommenterer og refererer til oplevelsen, så de kan huske den og inddrage deres indtryk i den efterfølgende efterbearbejdning</p>
Efter kulturoplevelse: Efterbearbejdning, hvor indtryk bearbejdes og omformes til egne udtryk
<p>Delmål: Målet i forhold til efterbearbejdningen af kulturmødet er, at børnene bruger de oplevelser, de har fået i kulturmødet, som inspiration til selv at arbejde videre med kunstbaserede og æstetiske aktiviteter som drama, musik, dans, billedkunst, fortælling o.l. At børnene får omsat deres indtryk fra kulturoplevelsen til forskellige æstetiske udtryk, og at de herigennem relaterer oplevelsen til sig selv og deres egen forståelse af sig selv og verden. At børnene udtrykker deres indtryk fra kulturoplevelsen med både verbalsprog og æstetiske udtryk.</p>
<p>Tegn: Tegn på dette kan være, at børnene indgår positivt og skabende i aktiviteter, der relaterer sig til kulturmødet. At børnene inddrager elementer fra kulturmøder i de planlagte aktiviteter. At børnene husker aktiviteten og kulturoplevelsen fra dag til dag, og kan inddrage inspiration fra oplevelsen i egne udtryk og lege såvel som i de aktiviteter, pædagogerne igangsætter. At børnene i samtaler med pædagoger, forældre og andre børn selv fortæller om kulturoplevelsen og de efterfølgende aktiviteter.</p>

Udfyldt af:	Institution:	Kulturoplevelsen: Hvad, hvor og hvornår?	Dato:
Før Kulturmødet / oplevelsen Hvilke aktiviteter iværksætter I?		Før Kulturmødet / oplevelsen Dokumentation (Billeder, tegninger el. lign.)	
Tegn Hvilke tegn har I observeret på, at aktiviteterne opfylder målet?		Refleksioner Hvilke overvejelser har I gjort jer i forbindelse med aktiviteterne?	
Under Kulturmødet / oplevelsen Hvad sker der i kulturmødet? - Kort beskrivelse		Under Kulturmødet / oplevelsen Dokumentation af oplevelse (foto, tegning eller andet)	
Tegn Hvilke tegn har I observeret på, at kulturmødet opfylder målet?		Refleksioner Hvilke overvejelser har I gjort jer i forbindelse med kulturmødet?	
Efter Kulturmødet/ oplevelsen Hvilke aktiviteter iværksætter I?		Efter Kulturmødet/ oplevelsen Dokumentation (Billeder, tegninger el. lign.)	
Tegn Hvilke tegn har I observeret på, at aktiviteterne opfylder målet?		Refleksioner Hvilke overvejelser har I gjort jer i forbindelse med aktiviteterne?	

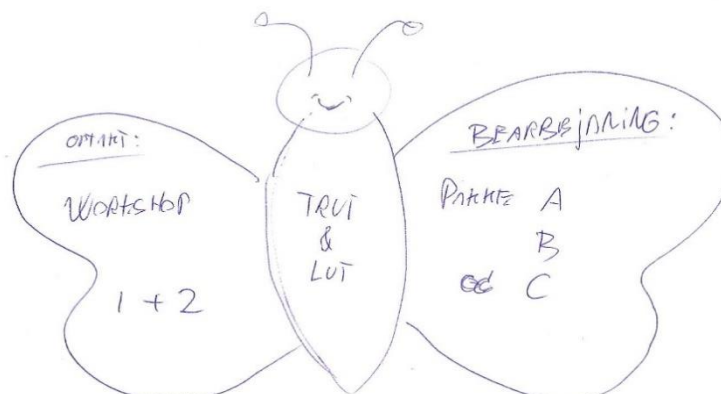
Bilag 5: Kursusprogrammer

- fra KULT-projektets 5 kompetenceudviklingsarrangementer

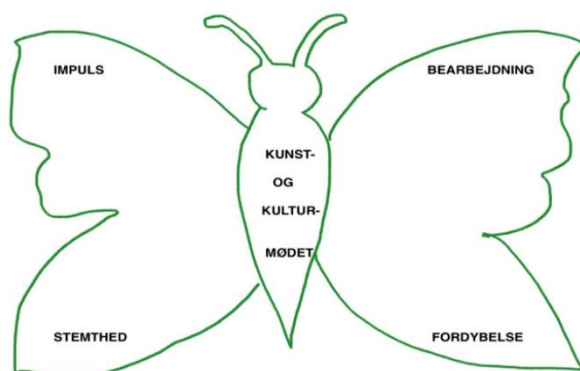
1. KULT-pilotkursus i Jelling 27.10.16

Program

- Fra 9.30 Ankomst, kaffe/te og bolle m. ost
- 10.00 Velkomst, kort om projektets udgangspunkter v. projektleder Bennyé D. Austring
- 10.30 Optakt: Parallelle workshops
- Workshop 1
- Billedfortælling, dramatisk fortælling, rumscenesættelse og pædagogisk brug af dukker
- v. Merete Sørensen, Felicia Bech Lillelund og Hanne Kusk
- Workshop 2
- Musik, kulturarv, artefakter og fortælling
- v. Ulla Voss Gjesing, Lars Kjær Larsen og Inge Duelund
- 11.30 Kunstoplevelse: "Trut & Lut", musik og historiefortælling
- 12.00 Frokost
- 12.45 Bearbejdning: Tre parallelle workshops
- Pakke A Drama, fortælling og Billedkunst (Merete og Felicia)
- Pakke B Musik og dans og fortælling (Ulla og Hanne)
- Pakke C Kulturarv og fortælling (Lars og Inge)
- 14.15 Kaffe/te og kage-pause
- 14.30 I regionale grupper: Planlægning af aktiviteter i inst. (i uge 44-46)
- 15.15 Afrunding + kort om evaluering (Bennyé)
- 15.30 Tak for i dag!

2. KULT-projektets kursus på UCN, Hjørring 6.3.2017

Program

- Fra 9.00 Ankomst, kaffe/te og bolle m. ost
- 9.30 Velkomst v/ Felicia Bech Lillelund (regional projektkoordinator)
- 9.45 Optakt: Parallelle workshops:
- Workshop 1 v/Felicia Bech Lillelund**
- Billedfortælling, dramatisk fortælling og pædagogisk brug af dukker
- Workshop 2 v/ Viggo Steincke og Hanne Kusk
- Musik og rumscenesættelse
- 10.45 Kort Præsentation arbejdet i workshop 1 og 2
- 11.00 Kunstoplevelse: Dukketeater v/Adrienne Agnew
- 11.30 Frokost
- 12.10 Bearbejdning: Parallelle workshops
- Pakke A** Dukker, billedkunst og dans (Adrienne, Felicia, Maria) v50 og v65
- Pakke C** Musikfortælling og drama (Viggo og Hanne) musik H90
- 13.30 Kort oplæg om projektets grundidé v. Bennyé Austring
- 14.00 Kaffe/te og kage-pause
- 14.15 Refleksioner over aktiviteter i egen institution
- 15.00 Ideudveksling institutionerne imellem
- 15.15 Afrunding + kort om evaluering (Felicia og Hanne)
- 15.30 Tak for i dag!

3.

KULT-kursusdag i Roskilde d. 23.03.2017

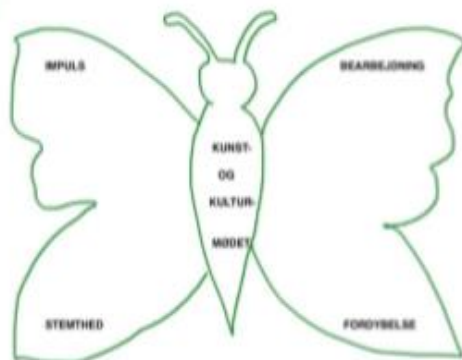
University College Sjælland. Center for Pædagogik: Trekroner Forskerpark 4, 4000 Roskilde Trekroner Forskerpark

8.15- 8.30	Kaffe – the og morgenbrød Lokale A0.42		
8.30 – 9.15	Fælles opstart – Projektets baggrund <i>Bennyé D. Austring</i> , projektleder <i>Merete Sørensen</i> , regional koordinator Lokale A0.42		
9.15 - 10.45	A: Fortælling og museumsbesøg Før og efter kulturoplevelsen <i>Inge Duelund</i> , forfatter A0.57	B: Dukkespil og dramaleg Før og efter kulturoplevelsen <i>Merete Sørensen</i> , ph.d. drama og æstetiske læreprocesser A0.65	C: Kreativt værksted for de 2-4 årige <i>Anna Zieler</i> , kulturformidler <i>Marie Abel Hesse</i> , pædagogisk antropolog Børnemuseet Muserum, Roskilde A0.42 / A0.47
10.45 - 11.00	Kaffepause		
11.00 - 12.30	D: Billedkunst for de 3-6 årige Før og efter kulturoplevelsen <i>Hanne Hauer</i> , billedkunstner, lektor <i>Mette Rold</i> , billedkunstner, lektor A0.47	E: Rytmik og teater med børn Før og efter kulturoplevelsen <i>Bodil Ørberg</i> , musiker, dramatiker, lektor v. <u>Høgskolan i Kristiansstad</u> A0.65	F: Musik Før og efter kulturoplevelse <i>Thomas Thorsen</i> , <u>musiker</u> , <u>adjunkt</u> A0.57
12.30 - 13.10	Frokost		
13.10 - 14.40	Kunstoplevelse og workshop med Børnekulissen, Aarhus, der opfører "En flyvende fortælling" og bagefter laver workshop <i>Marianne Siem</i> , skuespiller, dramaturg B0.09		
14.30 -14.45	Kaffepause		
14.45 - 15.10	Fælles opsamling <i>Merete Sørensen</i> A0.42		
15.10 -15.30	Planlægningsmøder <i>Merete Sørensen</i> , <i>Thomas Thorsen</i> og <i>Hanne Hauer</i> A0.42 og A0.53		

4. KULT-projektets kursus på UCL, Jelling d. 30.03.2017

Adresse: Stationsvej 14, 7300 Jelling. Mødested: Kantinen derefter lok. D 1.23

Program

- Fra 9.30 **Ankomst.**
Kaffe/te og bolle m. ost i Kantinen
- 10.00 **Velkomst** ved projektkoordinator Lars Kjær Larsen og projektleder Bennyé D. Austring
- 10:20 **"At vaske gulv som Pipi Langstrømpe"** -Om kreativitet og æstetiske læreprocesser
Oplæg ved dramaturg og lektor ved UCL, Martha Lagoni
- 10:50 **"Frikadellens flugt over plankeværket"**.
Oplæg ved Børnebogsforfatter og fortæller Jim Højberg, Vejlebibliotekerne
- 11:45 **Workshop om fortælling** ved Maya Sommer
- 12:00 **Frokost i kantinen**
- 12.40 **"Rend og hop på Jellingmonumenterne"** -Pædagoguddannelsen arbejder med før-under-efter i samarbejde med Kongernes Jelling.
Oplæg ved lektor ved UCL Mette Nørregaard Christensen
- 13:10 **"Asen og Masen"** - Kulturtilbud til dagtilbud.
Oplæg ved Lisbet Aagaard Lykke, Vejle Bys Museum og Mette Vibjerg Hansen, Give-Egnens museum
- 14:00 **Workshop Dagtilbud på museum** ved Lars K. Larsen
- 14.15 **Kaffe/te og kage-pause**
- 14.30 **Workshop. Hvordan bruger vi hinanden fremover?**
ved Lars K. Larsen og Mette N. Christensen
Refleksioner over aktiviteter i egen institution og ideudveksling institutionerne imellem
- 14:50 **"Det er spændende at følge pædagogers arbejde"** Digital undersøgelse
ved følgeforsker Sally Thorhauge
- 15.00 **Afrunding + kort om evaluering og -Tak for i dag!**

5.

KULT-kursusdag i Odense d. 06. april 2017

University College Lillebælt, Pædagoguddannelsen i Odense, Niels Bohrs Alle 1, 5230 Odense M

8.10 - 8.30	Kaffe, the og morgenbrød Lokale E. 142
8.30 – 8.40	Velkomst v. Lene Gutzon Münster, lektor v. Pædagoguddannelsen i Odense Lokale E. 142
8.40 – 9.15	Om projektet v. projektleder og forfatter Bennyé D. Austrung. Lokale E. 142
9.15 – 9.45	Oplæg om børns karnevaleske udtryk under æstetiske læreprocesser, om 'frihedens frame' og om projektets vinkel i Odense – før, under, efter. Oplæg v. lektor Lene Gutzon Münster. Lokale E. 142
9.45-10.05	Kaffe og the
10.05 -11.35	Workshop v. billedkunstner Ingrid Duch, Uddannet ved det Fynske Kunstakademi. Workshop 'Hele verden – små former' med skabelon og foamradering. Lokale E.111
11.35-12.10	Frokost
12.10- 13.35	Workshop v. museumsformidler Mette Kiilerich, Fyrtøjet. Om fortælling, improviseringsteater og den frie leg som æstetiske læreprocesser i Fyrtøjets teaterforløb. Om dialogen mellem Fyrtøjets kunstneriske rammer og børnenes legekultur som et kulturelt produkt. Om pædagogernes mulighed for at integrere forløbet i arbejdet med børn som aktive og ligeværdige kulturskabere. Lokale E.142
13.35-13.45	Lille kaffe og thepause
13.45 15.10	Workshop v. adjunkt Mathilde Ørts Ottosen, Pædagoguddannelsen i Odense. Drama. I workshoppen vil der gennem små øvelser sættes fokus på dramatisk improvisation med børn med udgangspunkt i kendte eventyr og kostumer. Vi vil arbejde med nøglebegreber som spontanitet, interaktion og fri fantasi. Lokale E.115
15.10-15.35	Refleksioner over aktiviteter i institutioner – forløbet fremadrettet.
15.35- 15.45	Afrunding med evaluering. Tak for i dag.

Bilag 6: Evaluering af Udbredelsesfasen

Denne evaluering er samlet ud fra interviews med pædagoger fra 33 af projektets 38 dagtilbud, der har deltaget i periodens 4 KULT-kurser i hhv. Hjørring, Jelling, Odense og Roskilde og efterfølgende afprøvet kursernes metoder, teknikker og inspirationsmateriale i egen praksis. Kun de 5 Viborg-institutioner er ikke inkluderet i materialet.

Interviewerne var Merete Sørensen, Thomas Thorsen og Hanne Hauer (Roskilde, Kalundborg, Holbæk), Lars Kjær Larsen, Mette Nørregaard Christensen og Lene Gutzon Münster (Jelling, Odense) og Felicia Bech Lillelund, Hanne Kusk og Sandy Elbæk (Hjørring, Thisted, Nørresundby).

Som spørgeguide blev det evalueringsskema benyttet, der var tilpasset Udbredelsesfasen (anvendt nedenfor). Dog blev 3 evalueringer fra Jelling og en enkelt fra Odense foretaget som åbne, ustrukturerede interviews, og kun 25 sjællandske, nordjyske og en enkelt syddansk institution har forholdt sig til aktiviteternes relevans i forhold til læreplanstemaerne.

Alle data er indsamlet i maj og juni 2017. Evalueringerne er i først omgang samlet og kondenseret af KULTs 3 regionale koordinatore, hvorefter projektlederen yderligere har sammenfattet og eksemplificeret resultaterne i nedenstående skema. Citaterne er udtalelser fra anonymiserede pædagoger og ledere.

1	<p>Hvordan vurderer I brugbarheden af kurset i Jelling/Odense/Hjørring/Roskilde?</p> <p>Alle mente at inspirationskurset i Roskilde var meget inspirerende med mange konkrete eksempler på aktiviteter, der var lige til at bruge i institutionerne. Kult materialet som blev udleveret på kurset rummede på samme måde meget inspirerende materiale som alle institutionerne har brugt i et eller andet omfang. Også den teoretiske ramme med sommerfuglemodellen havde alle pædagogerne været glade for.</p> <p>Sjælland: "Vi er blevet mere bevidst opmærksomhed omkring det med sommerfuglen. At bygge op til noget og så have Eventen i midten og på en eller anden måde få lavet noget opsamling. Og det er måske nok den højre vinge, det altid er sværest at få gjort noget ved." "Dejlig model at arbejde med, fordi den er så piv-enkel". "Det har været superspændende og også sådan rigtig seriøst at arbejde med sommerfuglens 3 faser – det har været en øjenåbner og et kanon godt redskab"</p> <p>Syddanmark: "Det er helt vildt, så meget man får med hjem fra kurset. Og hvor man sætter alle i sving bagefter. Og havde mine kollegaer været med på kurset, ville det have været fuldkommen vildt, tror jeg. For så ville vi været lidt mere sporet ind på det samme. Men alligevel var det jo lynhurtigt at spore dem ind på hvad det var de skulle. Der er blevet sat en rigtig god proces i gang, som vi i huset har arbejdet videre med. Nogle gange kan man sidde tre dage på kursus uden at få det halve med af det. Her er vi nede og være praktiske samtidig med. Det har stor betydning; at man får en opgave, som man så går ud og løser. Det giver så meget med i rygsækken Det var et brugbart kursus – helt sikkert!"</p>
---	--

	<p>Nordjylland: Yderst positivt: Generelt set giver pædagogerne udtryk for, at det var en lærerig dag. Introen til KULT gav mening, forståelse og inspiration til det kommende arbejde. Se også citater i rapporten side 13-16.</p>
2	<p>Hvad var kunst- og kulturoplevelsen (sted, indhold) i jeres aktuelle aktivitetsforløb?</p> <p>K&K-oplevelserne hang tæt sammen med, hvad der aktuelt var til rådighed af gratis arrangementer. Til alt held gav det en god bredde i tilbuddene.</p> <p>I Roskilde var der mulighed for at deltage i et kulturtilbud efter eget valg enten en danseforestilling på Teater Åben Dans eller et besøg på Museet for Samtidskunst Roskilde. I Kalundborg fik alle institutioner en koncertoplevelse med duoen Sille og Palle i Musisk Skoles koncertsal.</p> <p>I Holbæk fik institutionerne dels en huskunstner ud i institutionen, dels et besøg på en lokal kunstudstilling.</p> <p>I Odense besøgte institutionerne Fyrtøjet og fik fortalt og legede Den Standhaftige Tinsoldat.</p> <p>I Jelling har alle tre institutioner samarbejdet med Kulturmuseet i Vejle og to af dem også med Give-Egnens Museum.</p> <p>I Nordjylland var der mange tilbud til børnene, bl.a. teaterstykkerne Nattergalen og Karius og Baktus, opera, klassisk koncert, besøg på kunstmuseum og arkitektur-byvandring ("Min verden-min by").</p>
3	<p>Hvad har I lavet med børnene før, under og efter kunst- og kulturoplevelsen?</p> <p>Selv om en enkelt institution i Odense har nævnt, at det kan være svært at arbejde med sommerfuglemodellens højre vinge (efterbearbejdning), har alle institutioner i projektet lavet masser af interessante aktiviteter både før og efter kunst- og kulturoplevelsen i et spænd fra lange rytmik- /danseforløb over dukkespil og musiklege og fortælling til samlinger, hvor pædagogerne har talt med børnene om oplevelsen.</p> <p>Før K&K-oplevelsen: Pædagogerne i Nordjylland har i særlig grad brugt at arbejde med at stemme rum, have magiske æsker – eller et brev med som en invitation til børnene. Herudover har pædagogerne primært arbejdet med fortælling, dramatisering, dukkespil, dans, musikalske lege og mere traditionelle samtaler til samlinger. Pæd. Lyngbakken: Vi har særlig brugt det der med at gøre rummet hyggeligt og få et brev og alt det. Så har vi brugt det med fortælling og drama som den røde tråd Der var forskel i hvor meget tid de enkelte institutioner brugte på forberedelsen. Nogle brugte en enkelt samling mens andre lavede forløb over flere dage. Men alle var efterfølgende enige om, at det var vigtigt i fremtiden at prioritere denne indledende fase højt.</p> <p>Før et besøg på Museet for Samtidskunst i Roskilde havde personalet i en institution arbejdet med stemthed ved at samle børnegruppen på 12 i alt. De fortalte og viste børnene, at de havde fået en invitation til et museumsbesøg. Så snakkede de om hvad et museum mon var. De snakkede også om hvordan de skulle komme hen på museet og, at de skulle have madpakker</p>

med. Pædagogerne havde lavet en hemmelig kasse med ting i som børnene nu skiftevis tog op. De snakkede om tingen og viste i en lille mimeaktivitet, hvordan man kunne bruge genstanden til forskellige ting. Alle børn fik et forstørrelsesglas, og pædagogerne forberedte dem med afsæt i museets materiale på at de skulle på detektivjagt.

”Før besøget på Fyrtøjet i Odense fandt børnene en flaskepost nede i åen med spørgsmål om H. C. Andersen. Før det havde de snakket om H. C. Andersen; hvad var særligt ved ham? Hvorfor skulle vi alle sammen kende ham? Flakseposten var spørgsmål om det og om de kunne svare på det. Og en invitation til Fyrtøjet. Det var den der stemthed vi snakkede om til kurset. Og til sidst i brevet i flakseposten stod der, at de skulle sende flaskeposten tilbage med svar på hvordan det havde været på Fyrtøjet. Det var de meget optaget af, at de skulle sende en flaskepost. Der har de gjort (sendt den tilbage) men der er ikke nogen, der har fundet den.”

Under:

Pædagogerne havde overodnet været meget glade for deres kulturoplevelser og beskrev efterfølgende at både de selv og børnene havde været meget optagede af det. I alle kulturoplevelser var pædagogerne ”tilskuere” sammen med børnene mens de professionelle formidlere og kunstnere varetog selve kunstoplevelsen. Pædagogerne og børnene blev i alle projekter inspireret og oplivet af mødet med kunsten.

Kalundborg: ”Det var et fantastisk stykke. Det var så man fik helt gåsehud. (...). Sille og Palle var utrolig gode til at fange ungerne – bare det med af de greb den med, at én havde fødselsdag og sang for vedkommende. Og så lavede de en kort seance med lidt sang, og så lukkede de den og gik videre.”

Roskilde: ”Ja selv om jeg bor i Roskilde, så har jeg aldrig været der før... og jeg havde helt ærligt heller ikke haft lyst til det, for jeg tænkte at det var sådan lidt.. men nu er jeg bare helt omvendt jeg syntes det var så godt”.

Der var dog også enkelte kritiske røster blandt andet om museumsformidleren på Museet for Samtidskunst: ”hun [museumsformidleren] talte så meget og med svære ord, som børnene ikke forstod og det var rigtig svært for børnene at sidde stille og vente. For de havde jo fået det der forstørrelses glas og det ville de jo bare lege med – og hvad skulle det bruges til”.

Under: Et eksempel fra Åben Dans: ”Så tog vi bussen ned til teateret og turen gik rigtig fint, de virkede så trygge og glade ved det hele. Så så vi forestillingen og den var helt fantastisk, og børnene var så optagede af det. Og de virkede trygge, også ved skuespillerne, og jeg tror at de syntes det var sjovt. Så var det jo et danseteater så de kommunikerede jo gennem kroppen, og det der med at man skulle støtte hinanden. Og det var jo også derfor jeg havde valgt det tema. Det med at det skulle have fokus på empati og sociale kompetencer. Og det var jo lige det stykket handlede om. Så der var sådan en rød tråd igennem alt hvad vi har lavet. Det var et fantastisk stykke. Det var så man fik helt gåsehud.”

Efter:

Alle institutioner lavede et efterforløb over flere dage. I alle forløb indgik dels samtaler om kulturoplevelsen, omsætning af indtryk til æstetiske udtryk gennem billedkunst, drama, dans og musik og visninger af forestillinger, koncerter eller udstillinger til enten andre af institutionens børn eller til børn og forældre. Alle efterforløb havde således karakter af æstetiske læreprocesser hvor æstetiske indtryk blev bearbejdet og kommunikeret til eksterne publikumsgrupper. I efterbearbejdnings forløbene anvendte pædagogerne en række af de metoder de var blevet

	<p>præsenteret for på KULT inspirationskurserne. Eksempelvis stemning af rum brug af artefakter, dukkespil, dramatisering, fortælling og forskellige værkstedsaktiviteter. Det var forskelligt hvor meget tid institutionerne brugte på denne fase. Det spændte fra 2 dage til 2 uger.</p> <p>I Jelling havde børnene været på besøg i Kulturmuseet Spinderihallerne i Vejle: "Efter besøget dramatiserede vi historien i børnehaven, udklædning og spille historien og oplevelserne med rekvisitter. Børnene var meget optagede af gebisset, og det at flytte kul, mærke det på egen krop. Det er vigtigt at få det i hænderne, genstande fra kufferten". I forhold til at have de mindste knap 3-årige med, fik vi også meget ud af at lege i aktivitetsrummet. Åbne og lukke døre, lege med kranen. 3-årig spørger efterfølgende: "Gitte hvor gammel var du, da du blev født"? – fint udtryk for, at der er kommet noget ud af det, historiebevidsthed i børnehøjde."</p> <p>Odense: "I tiden efter besøget på Egeskov får børnene lov til at blive ansigtsmalet, tegne og klippe masker af Dracula og klippe flagermus. De leger uhyggelige lege og dramatiserer deres oplevelser igennem den frie leg. Børnenes fælles indtryk viser sig i mange forskellige udtryk. Børnenes oplevelser forplanter sig i huset til de andre stuer, som ofte kommer ind på besøg og også bliver malet eller klipper masker. På legepladsen ser vi igen mange fortolkninger af Dracula".</p>
4	<p>Hvilken sammenhæng var der mellem før-, under- og efteraktiviteterne?</p> <p>Stort set alle institutionerne i Nordjylland har forsøgt at skabe en rød tråd. Mange har arbejdet med et fælles tema, så der blev skabt en rød tråd. F.eks. rødhætte, sommerfugle, eventyr, "Min verden min by" osv. Den røde tråd er også skabt flere steder gennem det at have dokumentation hængende på væggen omkring hele processen fra start til slut. De har hele tiden haft fokus på temaet og får idéer, på den måde udtaler flere, at der kommer til at være en sammenhæng mellem både før, under og efter.</p> <p>Pædagog udtaler: "Det har betydet meget for projektet, at der er dokumentation på væggene. Det får børnene til at fastholde fokus og sammenhængen".</p>
5	<p>Hvilke ideer, metoder eller teknikker fra kursusmaterialet har I benyttet?</p> <p>Pædagogerne har brugt kurserne som et stort tag selv-bord, og ideer og metoder har yderligere reaktiveret den kunnen på feltet, som især de lidt ældre pædagoger har, men måske ikke brugt længe.</p> <p>Odense: "Flakseposten blev grebet. Teater fra Mathildes [Mathilde Ørts Ottosens] workshop – der blev brugt meget af det. Vi vil også tænke EFTER – og efterbearbejdningen med og noget kreativt en anden gang. Det kreative med værksteder vil de gøre en anden gang. Børnene var meget glade for deres figurer. Det var godt for børnene at udfolde sig på den måde. Også vores to-sprogede børn som ikke har så meget sprog til det. De havde lige muligheder, fordi det handlede om noget andet."</p>
6	<p>Hvilke af dem var gode at bruge, og hvilke var ikke?</p> <p>Generelt var der ikke meget, pædagogerne selv ønskede at supplere med, men der var dog en enkelt i Nordjylland, der foretrak en lidt mere kompleks model, "Sneglemodellen" frem for Sommerfuglemodellen. Men langt de fleste pædagoger nævnte, at det netop var enkeltheden i Sommerfuglemodellen, som var en fordel, fordi de kunne huske den. Den ses som en enkel måde at strukturere et forløb på, der betoner vigtigheden af både for- og efterbearbejdning, hvilket institutionerne ikke er vant til i samme grad. Herudover blev der i KULT projekterne arbejdet med</p>

	<p>kunst og æstetiske udtryksformer, der dels fangede børnene, dels gav mulighed for at "gøre" og ikke bare at "snakke" og have fantasien og kroppen med i det hele. Særligt det at arbejde med stemninger, forventninger og dukkespil blev fremhævet som gode redskaber.</p> <p>Roskilde: "Pædagogerne fra begge børnegrupper var enige om, at det havde været superspændende og seriøst at arbejde med sommerfuglens 3 faser. Både at forberede, deltage i og efterbehandle en kunstoplevelse. Efterfølgende var de enige om, at de kunne have brugt meget mere tid både før og efter, og at børnene meget gerne ville have brugt meget mere tid på temaet. Det var ikke umiddelbart muligt på grund af institutionens andre aktiviteter, hvor de hver 3 måned skifter lærerplans tema. Men pædagogerne vil arbejde på at der fremover kan blive mere tid til den slags projekter. Pædagogerne mente nemlig at der er så meget læring om motivation i arbejdet med de æstetiske og dramatiske processer som de her havde valgt. Samtidig med at det var deres erfaring at børnene elsker gentagelser og rigtig godt kan lide at arbejde med det samme tema i længere tid."</p> <p>Thisted: "Vi har brugt det med at tone rummet, og fortælling og fantasi, desuden det med æsken og brevet." "Æsken, brevet, musikken, at tone rummet, lyset, skabe stemning, snakke stille, fortælle, hviske og alligevel kunne høres. Det magiske, eventyragtige. Det sanselige".</p> <p>Odense: "Idekatalog – det var dejligt praktisk. Artiklerne havde vi ikke tid at læse. Jo mere praktisk jo bedre. Med drama, musik, flaskepost".</p>
7	<p>Hvilke ideer, metoder eller teknikker har I valgt selv at erstatte eller supplere materialet med?</p> <p>Odense: "Vi valgte vores egne værdier – billeder, ord, historier + så den som dukketeater på film. Vi har også læst andre HC. Andersen eventyr – den grimme ælling, prinsessen på ærten. Vi fulgte ikke Mettes" [Mette Vedel Kiilerich, kulturformidler på Fyrtøjet].</p>
8	<p>Savnede I noget i materialet i forhold til det aktuelle forløb (teori, metoder, andet)?</p> <p>Pædagogerne følte sig klædt godt på til opgaven, men sparringen førte ikke altid til, at man gjorde tingene på nye måder:</p> <p>Odense: "Nej, vi har ikke savnet metoder, men vi har været rundt på gulvet med at vi ikke har måttet læse eventyret fra starten. Og det vil vi nok gøre næste gang også selvom vi binder det op på at vi vil besøge Fyrtøjet. Om det er en komfortzone, som vi kan flyttes ud af fordi det giver mere mening, så det blev en helhed fra starten – det kunne være interessant at kigge på. Det kunne også bare være os."</p> <p>Hjørring: "Ville gerne have mere baggrundviden om sommerfuglekonceptet. Hvor kommer det fra. Er god at forklare ud fra. Synes syvkanten er et rigtigt godt redskab som vi gerne vil have mere baggrundsviden om. Fint at den gik igen i på kurset. Vil gerne bruge den. Måske også til forældre og børn og forklare med sommerfuglen. Godt med visualiseringen. Nem at huske og kunne være flot at have hængende. Dejlig kreativ at have hængende kunne også bruges sammen med børnene og god til at fortælle ud fra til et forældremøde. En mor fik en aha-oplevelse ved at høre om sommerfugletankegangen".</p>

9	<p>Hvordan reagerede børnene på aktiviteter og oplevelser i de tre faser (evt. gode fortællinger)?</p> <p>I alle projekter har børnene været meget glade for og optaget af forløbene. De var alle optaget af kulturoplevelserne, men det bedste var ifølge pædagogerne og børnene selv deres egne æstetiske aktiviteter. Ved børneinterview udtrykte børnene begejstring: ”Det var alt sammen sjovt. Det var så sjovt med dukkerne. Det bedste det var teateret. Det var der ned i kælderen hvor vi viste teateret det var sjovt. Og de små de så det også. Vi var gode til at lave det der teater – hvornår skal vi lave det igen”.</p> <p>Roskilde: Børnene var meget optagede af alle 3 faser. Men ” det bedste det var den sidste del hvor de skulle lave deres eget teater. Det var de helt vilde med”. ”Børnene var super optagede af det. Og de har selv leget videre med teateret. Både her på stuen, og faktisk også ude på gangen, hvor de har stillet en bænk op og leget Bukke bruse og trolden. Og så har nogen af de andre børn skulle lege publikum, der ser på. Og det har været alle børnene der var med og ikke kun dem der havde været med i stykket”. ”Ja de kunne godt lide alle aktiviteterne – det kunne vi mærke. Men det allerbedste det var deres egen udstilling – den var de rigtig rigtig glad for. De tog selv deres forældre og de andre børn med ind og se den. Ikke bare en gang. Men mange gange. Og de var så stolte.”</p>
10	<p>Hvor viste børnene mest og mindst engagement og deltagelse?</p> <p>Pædagogerne giver generelt udtryk for, at det er svært at svare på, fordi de har oplevet at børnene har været engageret hele vejen igennem, men der er dog flere, der har kommentarer:</p> <p>Hjørring-pædagog udtaler: ”Vigtigt der er en indpisker. Vi skal være oplagte. De har oplevet alle tre faser som interessante. Der er en helt anden forventning til at komme i teateret nu. De er så meget mere optagede end de var før.”</p> <p>Nogle svar illustrerer, hvor sultne børnene er efter æstetiske og kulturelle oplevelser:</p> <p>Hjørring: ”Engagerede hele vejen igennem. Nysgerrige, undersøgende i alle tre faser. Der var tre byggeprocesser. Kirke, runde hus og deres eget hus til sidst. De var meget med. Hvorfor hedder det våbenhus? De satte ord på. De kunne huske det de havde hørt. Og de synes også fortællingen om kirkens historie på Vendsyssel historiske museum var meget spændende. Det hus (kirken) var ikke bare blevet bygget, men var blevet skabt hen ad vejen. Her oplevede de historiens vingesus”.</p> <p>Odense: ”Der hvor de havde mest indflydelse, var de mest engagerede. Der hvor de selv måtte bestemme tøj og udklædning på Fyrtøjet, syntes de var mega sjovt; også hvor de måtte lege selv.”</p>
11	<p>Hvordan har forældre eller andre kommenteret aktivitetsforløbet?</p> <p>Der var flere pædagoger der nævnte, at de ingen feedback havde fået fra forældrene på forløbene. De, der havde fået feedback, berettede til gengæld udelukkende om meget positive tilbagemeldinger:</p> <p>Roskilde: Forældrene har været meget glade for forløbet, både teaterbesøg og deres egen teaterforestilling. Særligt den sidste del med børnenes eget spil var forældrene meget positive</p>

	<p>over. Flere fortalte, at børnene havde gået meget op i det og havde fortalt hele handlingen og også sunget nogle af sangene derhjemme.</p> <p>”En af forældrene havde også spurgt ind til, hvad vi havde lavet i børnehaven, da hele familien derhjemme var blevet bænket på sofaen, og så havde børnehavebarnet inviteret til koncert og kaffebord”.</p> <p>Nordjylland: Alle forældre har bakket op om det. Dog har vi ved få etniske børn hjulpet til med processen, så de også har fået en historie at arbejde med. Det er vores indtryk, at forældrene gik vildt meget op i det. Hos [institutionsnavn] er forældrene også meget positive, og fortæller, hvordan børnene danser på tæerne og synger opera. Nogle af forældrene går med på den og leger videre derhjemme. En moren har fortalt om, at hendes dreng er helt besat af klassisk musik. De hører det aldrig hjemme, men det gør de nu.</p>
12	<p>Hvordan vurderer I den sparring, I fik i forløbet?</p> <p>En enkelt institution var utilfreds pga. en upræcis aftale med den kunstner, der var sparringspartner, men alle andre var endog meget tilfredse:</p> <p>Odense: ”Jeg synes jo, vi har fået rigtig meget! Det var godt at have konferencen først. Ligesom blive klædt på, uanset om man genkender noget, eller får noget nyt med sig eller man skal hjem og finde ud af hvad det er for noget. Vi er blevet klædt på. Både før, under og efter. For os har forløbet givet mening lige fra start af! (...). Også for os voksne er det givende...”</p> <p>”Vi har en rigtig god sparring med Mathilde, hvor vi får gode råd til at arbejde med dramalege med børnene. Vi drøfter hvordan vi kan blive endnu bedre til at kigge fortællingerne igennem for bevægelsesmønstre, så vi kan få en masse pædagogisk idræt ind i historiefortællingen. Mathilde viser os nu i praksis hvordan det kan se ud. Hun fortæller historien om ”Fyrtøjet” i salen for /sammen med børnene. Børnene er meget optagede af det og er helt med på at lave bevægelserne”.</p>
13	<p>Hvilke ideer har I til kommende aktiviteter med kunst- og kulturoplevelser?</p> <p>KULT har tydeligvis sat sig spor, også fremadrettet:</p> <p>Odense: ”Næste gang meget mere stemthed – bygge historisk, blive inviteret og måske lave en flaksepost. Se flere film. Arbejde med temaet op til besøget. Meget fokus på FØR. Passer meget fint med vores øvrige udfordringer. Også med de to-sprogede.”</p> <p>Thisted: ”Vil på museet (Thisted Museum-et lokalhistorisk museum) og bruge det med ting de har vist på forhånd. Find en gammel ting og lade den gå på omgang og fortælle ud fra den”.</p> <p>Jelling: ”Hvordan får vi andre institutioner med? Det er svært at nå dem med ”det glade budskab”, selvom vi sender foldere, e-mails osv. ud. Hvordan rammer vi pædagogerne, så de kommer på besøg? Hvad er det for en værdi, dette bliver tillagt også længere op i hierarkierne? PR-delen har vi ikke løst endnu!</p> <p>Ide: en kort film! Ligesom det materiale der er på HistorieLab ”sammen om historien”</p>

	<p>”Kulturrysækken” er et sted at forankre erfaringerne fra KULT. Jim [Jim Højberg, deltagende forfatter] opfordrer til, at dagtilbud henvender sig fx med en ide. (...). Årlige møder i netværket til gensidig inspiration Måske invitere til årlige spots for partnerskabet kan fx være når e-publikationen udkommer Kulturinstitutionerne kan komme og byde sig til med tilbud om hvad de gerne vil have. Gensidig inspirationsdag”.</p>
14	<p>Hvilke lærerplanstemaer vil I mene, at I har inddraget i dette projekt?</p> <p>Pædagogerne mente i alle forløb at de i de anvendte metoder med børnene med afsæt i kulturelle udtryksformer og værdier havde været rundt om alle læreplanstemaerne, dog kun i mindre grad ’Naturen og naturfænomener’.</p> <p>De har arbejdet med krop, motorik, alsidig udvikling, social udvikling og sprog, hvor de har sat ord og begreber på handlinger, bevægelser, fortællinger, tegninger, musik, dans med mere.</p> <p>Roskilde: ”Vi har faktisk arbejdet med alle læreplanstemaer. Jeg har jo lagt meget vægt på det med de sociale kompetencer, fordi de er sådan lidt mig mig. Og så er det også aldersgruppen, hvor de skal lære at vente på tur og give plads til hinanden. Og så har vi helt sikkert arbejdet med den personlige og alsidige udvikling, når de skal til at vise det for sine venner, og man skal stille sig frem og gøre noget og folk kigger på en. Og også det med at have tillid til mig. for jeg er jo ikke deres primære voks.</p> <p>Og så er der kulturelle udtryksformer. Om teateret der var så meget læring i det. Både det med hvad et teater egentlig er. Og det med at være roller, og det med følelserne og det med at vente på tur. Og også eventyret som vi så arbejde med selv bagefter.</p> <p>Og man kommer også ind over det motoriske. I drama og i det med at balancere og alt muligt, men det er ikke det jeg har fokuseret på. Sproget, det er der rigtig meget med også, fordi man sætter ord på følelser og handlinger, og det der med at lytte til hvad jeg siger som fortæller, når de skal spille det.</p> <p>Lige det med naturen, det havde vi nok ikke lige med. Selvfølgelig var der lidt med geder [De tre Bukke Bruse]. Men der var ikke fokus på det.”</p> <p>Odense: ”Pædagogerne holder midtvejsevaluering med Lars [Lars Kjær Larsen, regional KULT-koordinator]. Vi har i institutionen stor fokus på pædagogisk idræt, natur og sprog. Vi oplever at der er rigtig meget sprogstimulering i vores arbejde med KULT projektet, og på mødet taler vi meget om, hvordan vi kan forene KULT projektet endnu mere med natur og pædagogisk idræt, da vi er en Idrætsinstitution og arbejder ud fra de fire fokuspunkter i pædagogisk idræt – Fysisk, Psykisk, Socialt og Kognitivt. Vi vil medtænke børnenes kropslige læring i Kultprojektet. Pædagogisk idræt bruger elementer fra idræt, leg og bevægelse og vi vil fremadrettet have særligt fokus på leg (særligt rolleleg) og bevægelse (grundmotorik, sanser, motorik).</p>
14	<p>Hvilke lokale/regionale kunstnere og kunst- og kulturinstitutioner kan I pege på som mulige samarbejdspartnere fremover?</p> <p>Der var mange forslag, men også behov for ny inspiration:</p> <p>Odense: ”Kender ikke nogle. Ville gerne bruge nogle kunstnere. Måske Møntergården? Sauseudstilling på Brandts. Det ville vær skønt med en liste over samarbejdspartnere fra Seminariets side. En kunstner der kan fortælle, ville vi gerne have samarbejde med”.</p> <p>”Ikke andet end de tilbud, der ligger og som institutionerne kan benytte. Vi kan jo komme gratis ind på alle byens museer og det er lidt forskelligt fra hold til hold (...). Det er rigtigt fint at vi har adgang til alle de her museer inde i byen og specialpriser til steder som Den Fynske landsby. Vi er</p>

	også ude hvert år og se cirkus Flipflap. Det er jo billige billetter, så vi har råd til at komme ud til sådan nogle ting. Det kan også være, at vi har 14 dage, hvor vi laver cirkus og så ser vi forestillingen cirkus Flipflap. Det er jo også kunst og kultur at formidle cirkusverdenen ud.
15	<p>Har I andre kommentarer?</p> <p>Nordjylland: "Vi er blevet mere opmærksomme på de små ting, der kan gøre en stor forskel. F:eks. Det at skrive et brev til børnene. – Det at give dem en sanselig oplevelse før en kulturel (spaghetti). Det kræver så lidt af os, men det betyder alverden for børnene".</p> <p>"Vi har bestemt at fortsætte et eller andet samarbejde, hvor vi giver hinanden sparring, når KULT afsluttes. Det er bare så vigtigt. Vitamintilskud på personaleplan. Vi ved bare ikke hvordan".</p> <p>"På en pædagogisk dag for hele kommunen talte vi om, at det er vigtigt, at vi som pædagoger får flere oplevelser som på dette kursus, hvor vi også selv får lov til at lege og opleve. Det er svært at sige, hvad det gør, men det gør et eller andet, når man selv har fingrene i det. Vi bliver bare så inspireret. (...) Vi skal på en eller andet pædagogisk weekend på den måde. Vi skal selv sanse!</p>

Bilag 7: Samlet arrangementsoversigt

Arrangementer i KULT-projektet 2016-18. Læs den fulde beskrivelse af de enkelte arrangementer på projektets nyhedssite: <https://phabsalon.dk/forskning-og-udvikling/paedagogik/bevaegelse-kreativitet-og-aestetik-i-paedagogisk-arbejde/kult-projektet/nyheder>.

2016:	
Kick Off-seminar på Den Danske Scenekunsthøjskole i Odsherred med deltagelse af Kulturprinsen, UCL, UCN og UCSJ	20. og 21.9.16 Afviklet
Projektsparingsmøde i Slots- og Kulturstyrelsen med deltagelse af UCL, UCN, UCC, UCSJ, Næstved Kommune, Statens Museum for Kunst, Åben Dans, Åben Dagtilbud, Børns Møde med Kunsten (BMMK) og en række kunstnere	4.10. Afviklet
Pilotprojektkursus hos UCL i Jelling med deltagelse af 12 daginstitutioner fra Hjørring, Nørresundby, Thisted, Jelling, Kalundborg, Holbæk og Roskilde og med orkestret Trut & Lut	27.10. Afviklet
2017:	
KULT-kursus hos UCN i Hjørring med deltagelse af 14 daginstitutioner fra Hjørring, Thisted og Nørresundby samt af Vendsyssel Teater og andre inviterede kunstnere	6.3.17 Afviklet
KULT-kursus hos UCSJ i Roskilde med deltagelse af 14 daginstitutioner fra Kalundborg, Holbæk og Roskilde, børnemuseet Muserum, Børnekulissen og andre inviterede kunstnere	23.3.2017 Afviklet
KULT-kursus hos UCL i Jelling med deltagelse af 4 daginstitutioner fra Jelling og Vejle, en historiefortæller fra Vejle Bibliotek og inviterede museumsformidlere fra Give Egnens Museum og Vejle Bys Museum	30.3. Afviklet
KULT-kursus hos UCL i Odense med deltagelse af 8 lokale daginstitutioner, inviterede kunstnere og en kulturformidler fra Fyrtøjet i Odense	6.4. Afviklet
KULT sparrings- og videndelingsmøde hos UCN i Hjørring med deltagelse af 12 institutioner fra Hjørring og Nørresundby	26.4. Afviklet
KULT-uddannelsesforløb hos UCL i Jelling: "Verdensarv i børnehøjde". 60 pædagogstuderende udvikler et KULT-inspireret kulturformidlingsforløb for 3-8 årige i tæt samarbejde med Nationalmuseet Kongernes Jelling, Økolariet, Give Egnens Museum og Vejle Bys Museum Spinderihallerne	8.5.-2.6. Afviklet

KULT sparrings-og videndelingsmøde hos UCN i Thisted med deltagelse af 2 institutioner fra Thisted	15.5. Afviklet
PLS-debatmøde om æstetiske læreprocesser og KULT-projektet med ca. 80 studerende og undervisere hos UCC København	7.9. Afviklet
KULT Netværks- og videndelingsseminar hos PH Absalon (tidl. UCSJ) i Roskilde for o. 25 pædagoger fra Kalundborg, Holbæk og Roskilde	4.10. Afviklet
KULT Netværks- og videndelingsseminar hos UCN i Hjørring	24.10. Afviklet
KULT Netværks- og videndelingsmøde hos UCL i Odense med deltagelse af repræsentanter fra 3 dagtilbud samt 2 billedkunstnere	24.10. Afviklet
KULT Netværks- og videndelingsseminar hos UCN i Thisted	25.10. Afviklet
BUPL-temadag i Hillerød for pædagoger: "KULT-projektet - Pædagogen som hverdagens kulturformidler"	31.10. Afviklet
Møde i Pædagoguddannelsens Ledernetværk i Aarhus med deltagelse af KULT-repræsentanter til introduktion af og debat om valgmodulet "Kunst-, kultur- og kulturarvsformidling"	1.11. Afviklet
Konferencen "Children, Art and Culture + Sustainability" i Silkeborg med deltagelse af KULT-projektlederen i paneldebatten "Art and Culture for 0-8 year olds in the Nordic countries"	16.11. Afviklet
KULT Netværks- og videndelingsmøde hos UCL i Jelling med deltagelse af Vejlebibliotekerne, to museer, tre daginstitutioner og studerende.	20.11. Afviklet
2018:	
KULT Temadag hos PH Absalon i Tre Kroner med ledere og pædagoger fra dagtilbud i Roskilde, Greve, Solrød og Guldborgsund samt pædagogstuderende og repræsentanter fra Roskilde Museum, Museet for Samtidskunst og Åben Dans. Teatret Børnekulissen i Aarhus optræder.	15.2. Afviklet
KULT-konferencen "Små børns møde med kunst og kultur" hos PH Absalon i Tre Kroner med deltagelse af kulturministeren, 4 keynote speakers, kunstneriske indslag og 6 tematiske sessions for 210 pædagoger, kulturformidlere, kunstnere, beslutningstagere, forskere, undervisere og studerende.	17.5. Afviklet
KULT-arrangement for studerende hos UCL i Jelling: "Børn, kunst, kultur og kulturarv" med deltagelse af Historielab, Kulturprinsen, Vejlebibliotekerne, Kulturmuseet Spinderihallerne og "Årets dagtilbud 2017", Bh. Grangård i Jelling.	27.6. Afviklet
KULT bidrager med et oplæg + paneldebat på Kulturmødet på Mors 2018 under titlen "Små børns møde med kunst og kultur" med deltagelse af kulturminister Mette Bock, professor Lene Tangaard og professor Anne Bamford, UK.	24.8. Afviklet

Bilag 8: Forslag til nyt modul til Pædagoguddannelsen

KULT-projektet har produceret to forslag, begge til placering blandt Pædagoguddannelsens Valgfrie Kompetenceområder.

Plan A: Et nyt, nationalt område 8, der skal være obligatorisk for alle landets professionshøjskoler og derfor vil kræve en ændring af Uddannelsesbekendtgørelse nr. 211 af 6.3.2014.

Plan B: Et nyt modul tilpasset det eksisterende område 5, som professionshøjskoler frit kan anvende uden en bekendtgørelsesændring.

Plan A: Nyt selvstændigt modul 8 under Valgfrie områder: *Kunst-, kultur- og kulturarvsformidling*

Vidensmål: Den studerende har viden om	Færdighedsmål: Den studerende kan
pædagogens rolle og positioner i arbejdet med kunst og kultur for, med og af børn og unge,	identificere udfordringer og muligheder i pædagogens arbejde med kulturelle udtryksformer og værdier,
pædagogiske og kunstneriske tilgange og metoder knyttet til museer, biblioteker, kunstinstitutioner o.l.,	analysere og vurdere forskellige former for kunst- og kulturformidling inden for museer, biblioteker, kunstinstitutioner m.fl.,
skabelse af læringsrum, socialisering, inklusion og børns og unges forskellige muligheder for aktiv deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter,	rammesætte, understøtte og udvikle børns og unges aktive deltagelse i kunst- og kulturaktiviteter på tværs af social arv og kulturbaggrunde,
æstetiske læreprocessers dannelsesmæssige, demokratiske og pædagogiske potentialer i kunst-, kultur- og kulturarvsformidling og	fagligt begrunde, initiere, planlægge, udføre og evaluere kunst- og kunst- og kulturoplevelser, målrettet børn og unge og
samarbejdsmuligheder, skabelse af lærende partnerskaber og netværksdannelse mellem dagtilbud, fritidsinstitutioner, skoler og ungdomsklubber i kommunalt regi.	bidrage til at skabe forandring og nye læringsrum gennem ideer og forslag til tværprofessionelt samarbejde mellem pædagogiske, kunstneriske og kulturelle institutioner i lokalsamfundet.

Plan B: Nyt modul under område 5: *Kulturprojekter og kulturelt iværksætter* under Valgfrie områder: *Kunst-, kultur- og kulturarvsformidling*. Modulet er tænkt som et alternativ til det eksisterende modul

Vidensmål: Den studerende har viden om	Færdighedsmål: Den studerende kan
kulturliv, kulturprojekter og kulturelle udtryksformer,	udvikle koncepter for målgruppespecifikke og/eller brugerdrevne kulturprojekter,
Kulturelle udtryksformer samt kulturprojekters didaktiske og æstetiske potentialer,	fagligt begrunde og lede pædagogiske kulturprojekter for, med og af børn, unge og voksne, som sigter mod disses aktive deltagelse i kulturliv,
kulturbegreber og disses relation til demokratiforståelse og dannelsessyn og	analysere og vurdere kulturprojekters demokratiske og dannelsesmæssige potentialer og
relevant kulturpolitik, kunstinstitutioner og kulturelle aktører.	indgå i og videreudvikle kulturelle samarbejder.

Bilag 9: Skitse til nyt videnscenter

Baggrunden for forslaget om etablering af Videnscenter for Pædagogisk brug af Kunst og Kultur er dels den aktuelle sociale og geografiske ulighed i børns adgang til kunst og kulturulighed på landsbasis, dels de kunstneriske og æstetiske fags stadig svagere placering i dagtilbud, skoler og ungdomsuddannelser. En stor reformpædagogisk viden opbygget gennem 100 år er ved at gå tabt, samtidigt med at ny forskning og udvikling på området har svært ved at finde fodfæste. Derved risikerer vi som samfund at gå glip af et meget stort dannelses- og udviklingspotentiale, der kan vise sig uerstatteligt i en fremtid, hvor arbejdsmarkedet ændrer sig radikalt, hvor der i stigende omfang vil blive brug for kreative medborgere og medarbejdere, og hvor opgaver inden for de såkaldt 'hårde' fagligheder som naturvidenskab, medicin, jura m.v. spås i voksende omfang at blive overtaget af computere og robotter.

Der findes ny og valid viden om kunstens pædagogiske potentialer og transfereffekter og om de æstetiske læreprocessers betydning og anvendelse, men denne viden, der primært er genereret internationalt, behøver national forankring, hvor den bliver synlig, tilgængelig og grundig afprøvet.

KULT-projektet har blandt sine leveranceforpligtelser over for SLKS påtaget sig kort at skitsere et muligt nyt videnscenter for kulturformidling og æstetiske læreprocesser. Projektet har hen ad vejen mundtligt, primært fra UC-uddannelsesledere, modtaget positive tilbagemeldinger vedr. ideen og behovet for centeret, men det har i løbet af det 2-årige projektforsøg ikke vist sig muligt at engagere hverken ministerier, UC-sektoren eller andre i at realisere ideen, sandsynligvis pga. den økonomiske udfordring. Denne prioritering er ikke overraskende, men afspejler prioriteringen af hele det kunstneriske og æstetiske felt i disse år.

Mens vi venter på et vende i retning af et nyt, tidsvarende syn på synergi mellem kunst og pædagogik, skitserer vi her et muligt indledende skridt:

Videnscenter for pædagogisk brug af kunst og kultur (PKK)

Centerets vision

Videnscentret arbejder for et samfund, hvor kunst- og kulturoplevelser indgår som en naturlig del af alle børns og unges udvikling, dannelse og læring.

Centerets mission

Videnscentret samler, udvikler og formidler i samarbejde med pædagoger, lærere, kunstnere, kulturarvsformidlere og forskere viden og metoder inden for æstetiske læreprocesser og pædagogisk anvendelse af kunst og kultur til gavn for både det enkelte barn og samfundet.

Mål

Hovedmålsætningen er at skabe mere opmærksomhed og interesse omkring de kunstneriske og æstetiske dannelses- og læringspotentialer og deres realisering i praksis. Det sker gennem udvikling af eksisterende og nye formidlings- og undervisningsformer, etablering af faglærernetværk og kapacitetsopbygning på tværs af kunstneriske og pædagogiske miljøer og uddannelser.

Organisering

Centeret tænkes enten initieret med støtte fra Kulturministeriet, Ministeriet for Forskning og Uddannelse og Børne- og Undervisningsministeriet eller som del af Nationalt Videnscenter for Historie og Kulturarvsformidling, alternativt af Danske Professionshøjskoler som del af Nationalt Videnscenter for Læsning.

En del af centerets drift tænkes finansieret gennem årlige basistilskud fra ministerierne eller professionshøjskolerne. Videnscentret skaffer selv ekstern projektf finansiering.

Indsatsområder

Centeret arbejder med tre indsatsområder: Indsatser for børn i dagtilbud og indskoling, indsatser for skolebørn og indsatser for unge. De enkelte indsatser omfatter både normal-, social- og specialområdet. Indsatsområderne skal sikre, at centeret udvikler viden på fagligt aktuelle områder og adresserer en bred målgruppe.

Strategiske mål

Centerets arbejde retter sig i særlig grad mod børn og unges direkte møde med kunst- og kultur og mod deres aktive deltagelse i kulturmødet, idet de ses som både modtagere og skabere af kulturen. Arbejdet kendetegnes også af et syn på pædagoger og lærere som hverdagens kulturformidlere, en rolle som centret vil understøtte og kvalificere gennem FoU-aktiviteter, kurser, konferencer, publicering og anden videndeling med særlig opmærksomhed på deltagelsesaspektet, pædagogisk ledelse og praksisforankring.

Kommunikationsstrategi

Ekstern kommunikation er en central del af alle centerets aktiviteter. Det vil således sikre synlighed og videndeling via sin egen portal, nyhedsbreve, podcasts mv.

Bilag 10: E-bogens indhold og forfattere

E-bogen "Det blev en sommerfugl!", SLKS maj 2018: Indholdsfortegnelse med forfatterangivelse.

Redaktion og forord Bennyé D. Austring

Afsnit 1 - Teoretisk og metodisk afsæt

Det blev en sommerfugl! Bennyé D. Austring

Æstetik, leg og læring Bennyé D. Austring og Merete C. Sørensen

Afsnit 2 - Praksisfortællinger

"Carmen" med lakridspibe Felicia B. Lillelund

Maleriet i madpakkerummet Lars K. Larsen og Mette N. Christensen

Kanaljerne i kufferten Karoline B. Rasmussen

Flaskepost fra H. C. Andersen Lene G. Münster

Musik og skrald Thomas Thorsen

Bagage af beton Hanne Kusk

På tre ben Merete C. Sørensen

Afsnit 3 – Idékatalog

Musikoplevelser Thomas Thorsen

Skabelontryk Lene G. Münster

På det lokalhistoriske museum Felicia B. Lillelund

Digitale medier Flemming Bæk

At få et brev Felicia B. Lillelund

Når børn selv skal fortælle Hanne Kusk

At stemme og tone rummet Hanne Kusk

Dukkespil og dramaleg Merete C. Sørensen

Børns møde med kulturarv Inge D. Nielsen

Inspiration fra kultur- til daginstitution Felicia B. Lillelund

Dans	Hanne Kusk
Mundtlig fortælling og børnelitteratur	Bennyé D. Austring
Lav teater med Stationsmodellen	Merete C. Sørensen
At stemme rummet til musik	Ulla V. Gjesing
Film	Hanne Kusk

Afsnit 4 – Samarbejde på tværs

Netværksdannelse	Felicia B. Lillelund, Merete C. Sørensen og Lars K. Larsen
------------------	--

Afsnit 5 – Oversigter

Oversigt over deltagere i KULT-projektet	Redaktøren
Forfatteroplysninger	Do.
Sommerfuglemodellen i planlægningsformat	Do.
Litteratur og links	Do.

Bilag 11: Program for konferencen ”Små børns møde med kunst og kultur” i Roskilde 17. maj 2018

- 10.30-11.00 Ankomst og registrering (te/kaffe)
- 11.00-11.30 **Velkomst** v. uddannelseschef for Pædagoguddannelsen Margit Nygaard Mikkelsen og KULT-projektleder Bennyé D. Austrung, PH Absalon
- Åbningsstale v. kulturminister Mette Bock (LA) og frigivelse af KULT-projektets gratis e-bog**
- 11.30-12.00 **KULT-projektets resultater** v. Cand. Mag. Bennyé D. Austrung
- 12.00-12.40 Frokost
- 12.40-14.10 Keynote-oplæg:
- 12.40-13.10 **Æstetik som lyst og læring i børnehaven** v. Ph.d. Merete Sørensen, PHA
- 13.10-13.25 **Kulturarvsformidling - fra børnehave til verdensarv** v. MA Lars Kjær Larsen, HistorieLab/UCL
- 13.25-13.55 **Dannelse i dagtilbud** v. Forsknings- og Udviklingschef, Ph.d. Andreas Rasch-Christensen, VIAUC
- 13.55-14.10 **Kreativitet - en væsentlig fremtidskompetence** v. Cand. Scient. Soc. Carolina Magdalene Maier, medlem af Folketingets Kulturudvalg (ALT)
- 14.15-14.45 Duoen **Sille & Palle** leverer **børnejazz for voksne!**
- 14.50-15.35 **Parallele sessions** (te/kaffe mm.). Ved konferencetilmelding vælges én af disse sessions:
- 1. Teater, musik og dans som pædagogisk redskab** v. lektorerne Merete Sørensen og Thomas Thorsen, PHA, og pædagog Gry Bach Kristoffersen, Børnehuset Lyngbakken, Roskilde
 - 2. Børn med pensler – det autentiske møde med billedkunst** v. lektor og billedkunstner Felicia Bech Lillelund og lektor Sandy Elbæk, UCN
 - 3. Animation og digitale medier i daginstitutionen** v. Ulla Voss Gjesing, leder af Kulturprinsen i Viborg, og børnehusleder Rikke Møller, Børnehuset Søndergaard
 - 4. Bøger har brug for børn - har børn brug for bøger?** v. forfatterne Inge Duelund Nielsen og Mette Hegnhøj samt lektor Hanne Kusk, UCN
 - 5. Er de æstetiske læreprocesser lidt i vejen i Pædagoguddannelsen?** v. uddannelseslederne Trine Ankerstjerne, PHA og Henning Holt Christensen, UCN, og lektor Bennyé D. Austrung, PHA
 - 6. Tidsrejsen – kulturhistorie for de små** v. lektorerne Lars Kjær Larsen og Mette Nørregaard Christensen, UCL/HistorieLab, museumsinspektør Lisbeth Aagaard Lykke, VejleMuseerne, og en repræsentant fra daginstitutionen Grangård, Jelling, ”Årets Dagtilbud 2017”
- 15.40-16.00: **Opsamling på dagen** v. Michael Hansen, Værkstedsleder v. Statens Museum for Kunst, og Pernille Welent Sørensen, konsulent v. TeaterCentrum.
- Fra 16.00: **Oplæg om et følgeforskningsprojekt knyttet til KULT** v. Mette Nørregaard Christensen og Sally Thorhauge, HistorieLab
- Netværkscafé** for interesserede (forfriskning)

Bilag 12: Vurdering af interviewbaserede evalueringsformer

I forbindelse med evalueringen af læringsudbytte, potentialer og udfordringer i KULT projektet har vi primært arbejdet med kvalitative interview som evalueringsform.

Interviewmetodens formål er at indhente oplysninger om hvordan en given problemstilling /teamtik opleves og beskrives af de centrale aktører i feltet. Interview som metode er i udgangspunktet kvalitativ, da den retter sig mod at indhente en subjektivt oplevet og formuleret oplevelse af den valgte tematik. Overordnet set kan interview i FoU-sammenhænge opdeles i tre typer:

- **Strukturerede interviews**, hvor spørgsmålene ligger fast og er bestemt af interviewer og anvendes på identisk vis i forhold til interview med alle informanter. Det er en interviewform ledet af en interviewer, som primært rummer mulighed for, at informanterne svarer på de opstillede spørgsmål. Formålet med de strukturerede interviews er at indsamle sammenlignelige data fra en større mængde informanter.
- **Semistrukturerede interviews**. Denne interviewform rammesættes af en række udvalgte spørgsmål udvalgt ud fra undersøgelsens tematikker. Imidlertid rummer interviewformen mulighed for at inddrage åbne spørgsmål og kommentarer, der kan perspektivere de udvalgte spørgsmål og åbne op for forståelser, der griber ud over de på forhånd udviklede spørgsmål. Denne interviewform er ledet af intervieweren, men har en dialogisk karakter, hvor interviewer veksler mellem at tage sit afsæt i de fastlagte tematikker ud fra spørgeguiden og at spørge åbent ind til informantens kommentarer og forståelser.
- **Ustrukturerede interviews**. Her arbejder man ikke ud fra forhåndsudviklede tematiserede spørgsmål, men arbejder med åbne spørgsmål, hvor der er rig mulighed for informanterne til at udtale sig ud fra egen motivation og interesse. Det er her interviewers opgave at følge informantens tankerække og spørge uddybende ind for at udfolde dennes perspektiv og erhverve sig en dybdegående forståelse for dette.

KULT-evalueringerne

I forbindelse med evalueringen af KULT-projektet har de regionale koordinatorene interviewet pædagogisk personale fra alle deltagende institutioner (undtagen 5 dagtilbud i Viborg, der ikke var del af hovedprojektet fra Udbredelsesfasen). Formålet med disse interviews har været at indhente viden om deltagernes oplevelse af, hvordan KULT-projektet har udspillet sig i netop deres institution, samt hvilke lærings- og oplevelsesmæssige potentialer og udfordringer arbejdet med børnenes møde med kunst og kulturarv ifølge personalets egen oplevelse har rummet.

Til brug i Undersøgellesfasen udarbejdede vi et interviewskema, som skulle danne afsæt for strukturerede interviews med alle de deltagende institutioner i denne fase. Disse interviewskemaer rummede dels summative evalueringsspørgsmål rettet mod deltagernes oplevelse af projektet, dels formative spørgsmål der rettede sig frem imod næste fase af projektet. Interviewskemaet kan ses neden for. De regionale koordinatorene anvendte dette skema i forhold til deres regionale institutioner. Resultatet af denne undersøgelse fremgår dels af KULT-rapporten (side 10-11), dels af **Bilag 3: Evaluering af Undersøgellesfasen**.

I forbindelse med evaluering af Udbredelsesfasen arbejde vi med flere forskellige interviewformer: Det strukturerede interview med et foruddefineret interviewskema, det semistrukturerede interview, hvor det

reviderede fælles skema blev anvendt som interviewguide for en mere åben samtale om projektets potentialer og udfordringer. Endelig arbejdede vi med helt åbne og ustrukturerede interview, hvor informanterne fortalte frit om deres oplevelser af deltagelsen i projektet. Hovedparten af de afviklede interviews foregik imidlertid som strukturerede eller semistrukturerede interviews.

Opsummering: Alle interviewformer viste sig anvendelige i forhold til at indhente viden om det pædagogiske personales vurdering af KULT-projektets effekt. Af hensyn til sammenskrivning og sammenligning viste den ustrukturerede interviewform sig imidlertid mindre anvendelig grundet interviewformens stedsspecifikke karakter. Omvendt viste den semistrukturerede interviewform med mulighed for at interviewer spørger uddybende sig at have særlige kvaliteter i forhold til at indhente uddybende viden om de enkelte deltageres oplevelser. Det semistrukturerede interview viste sig således i denne kontekst at være det mest anvendelige i forhold til ambitionen om både at kunne indhente struktureret, sammenlignelig viden og have mulighed for at gå i dybden med mere stedsspecifikke oplevelser.

Børneinterview

For at indhente viden om børnenes oplevelse af deltagelsen i projektet har vi yderligere arbejdet med børneinterview i udvalgte institutioner i Odense og Roskilde.

I arbejdet med børneinterviews brugte vi to supplerende metoder, der begge tog afsæt i en semistruktureret / ustruktureret fokusgruppeinterviewform, hvor interviewer på forhånd har udvalgt enkelte interviewspørgsmål eller -temaer, men derudover var helt frit stillet til at følge børnenes input i samtalen.

For at skabe en ligeværdig og æstetisk tilgang til børnene arbejdede vi dels med en interviewform, hvor samtalen tog sit udgangspunkt i tegninger, som børnene havde produceret som en del af KULT-forløbene, dels en, hvor vi anvendte en hånddukke som 'medinterviewer'.

Fordelen ved den tegningsstøttede interviewform viste sig at være, at såvel interviewer som børn havde et fælles visuelt udtryk, som de kunne tage afsæt i og referere til. Ulempen ved den tegnestøttede interviewform var imidlertid at den fungerede bedst i mindre grupper, i og med at det altid var det enkelte barns tegning, der var i centrum for samtalen, mens de andre børn primært lyttede på. Det skabte problemer med børnenes koncentration, når gruppen var på mere end 2-3 børn.

Fordelen ved den dukkestøttede samtale viste sig at være, at selve interviewsituationen fik en legende karakter, der bevirkede, at disse samtaler blev mere uformelle, frie og umiddelbart spændende for børnene at deltage i. Samtidig udviste børnene stor iver efter at fortælle om deres oplevelser og refleksioner, når de skulle fortælle dem til dukken. Denne interviewform fungerede godt i grupper på op til 5-6 børn. Ulempen var imidlertid, at det krævede visse dukkeførbings- og improvisationsteknikker af interviewer at arbejde med dukken som medinterviewer.

Opsummering: Der var fordele og ulemper ved begge metoder. Tegnemetoden kræver ingen æstetiske kompetencer fra interviewerens side, men fungerer til gengæld bedst i små børnegrupper. Dukkemetoden virkede stærkt engagerende på børnene samtidig med, at den kan fungere i større grupper, hvor børnene kan supplere hinandens udtalelser, men den kræver samtidig visse specialkompetencer af interviewer.

De to spørgeguides

Evalueringssspørgsmål vedr. Undersøgelsesfasen (pilotprojektet):

1. Hvordan vurderer I brugbarheden af kurset i Jelling?
2. Hvad var kunst- og kulturoplevelsen (tid, sted, indhold) i jeres aktuelle aktivitetsforløb?
3. Hvad har I selv lavet med børnene før, under og efter kunst- og kulturoplevelsen?
4. Hvilken sammenhæng var der mellem før-, under- og efteraktiviteterne?
5. Hvilke ideer, metoder eller teknikker fra kursusmaterialet har I benyttet?
6. Hvilke af dem var gode at bruge, og hvilke var ikke?
7. Hvilke ideer, metoder eller teknikker har I selv valgt at erstatte eller supplere materialet med?
8. Savnede I noget i materialet i forhold til det aktuelle forløb (teori, metoder, andet)?
9. Hvordan reagerede børnene på aktiviteter og oplevelser i de tre faser? (Evt. gode fortællinger)
10. Hvor viste børnene mest og mindst engagement og deltagelse?
11. Hvordan har forældre eller andre kommenteret aktivitetsforløbet?
12. Hvordan vurderer I den sparring, I fik i forløbet? – Har I forslag til forbedringer?
13. Har I nu fået ideer til kommende aktiviteter og kunst- og kulturoplevelser? Hvilke?
14. Hvilke lokale/regionale kunstnere og kunst- og kulturinstitutioner kunne I pege på som mulige samarbejdspartnere fremover?
15. Har I fremadrettede råd eller forslag til folkene bag KULT projektet?

Evalueringssspørgsmål vedr. Udbredelsesfasen:

1. Hvordan vurderer I brugbarheden af kurset?
2. Hvad var kunst- og kulturoplevelsen (sted, indhold) i jeres aktuelle aktivitetsforløb?
3. Hvad har I lavet med børnene før, under og efter kunst- og kulturoplevelsen?
4. Hvilken sammenhæng var der mellem før-, under- og efteraktiviteterne?
5. Hvilke ideer, metoder eller teknikker fra kursusmaterialet har I benyttet?
6. Hvilke af dem var gode at bruge, og hvilke var ikke?
7. Hvilke ideer, metoder eller teknikker har I valgt selv at erstatte eller supplere materialet med?
8. Savnede I noget i materialet i forhold til det aktuelle forløb (teori, metoder, andet)?
9. Hvordan reagerede børnene på aktiviteter og oplevelser i de tre faser (evt. gode fortællinger)?
10. Hvor viste børnene mest og mindst engagement og deltagelse?
11. Hvordan har forældre eller andre kommenteret aktivitetsforløbet?
12. Hvordan vurderer I den sparring, I fik i forløbet?
13. Hvilke ideer har I til kommende aktiviteter med kunst- og kulturoplevelser?
14. Hvilke lærerplanstemaer vil I mene, at I har inddraget i dette projekt?
15. Hvilke lokale/regionale kunstnere og kunst- og kulturinstitutioner kan I pege på som mulige samarbejdspartnere fremover?
16. Evt. andre kommentarer?

Bilag 13: KULT-baserede EVU-kurser

3-dages kurser for pædagogisk personale

Små børns møde med kunst og kulturarv

Vi afholder 2 forskellige kurser:

Kursus 1: Små børns møde med kunst og kulturarv i dagtilbud med fokus på fortælling, musik og drama

Kurset er en indføring i hvordan man kan inddrage besøg i lokale kunst og kulturarvsinstitutioner som en integreret del af arbejdet med den styrkede læreplan. Der vil med afsæt i KULTs sommerfuglemodel blive arbejdet med sjove, æstetiske og kreative metoder inden for fortælling, drama og musik, og med hvordan man som pædagogisk personale kan forlænge og forstørre kulturoplevelsen.

Kurset afholdes i Roskilde:

- **Varighed:** Kurset løber over 3 dage
- **Datoer:** 26. -28. september 2018
- **Tid:** Kl. 09.00 -15:00
- **Undervisere:** Thomas Thorsen, Bennyé Austring og Merete Sørensen
- **Sted:** Campus Roskilde, Trekroner Forskerpark 4

Kurset afholdes i Vordingborg:

- **Varighed:** Kurset løber over 3 dage
- **Datoer:** 28. -30. januar 2019
- **Tid:** Kl. 09.00 -15:00
- **Undervisere:** Thomas Thorsen, Bennyé Austring og Merete Sørensen
- **Sted:** Campus Vordingborg, Kuskevej 1 B

Kursus 2: Små børns møde med kunst og kulturarv med fokus på fortælling og billedkunst

Kurset er en indføring i hvordan man kan inddrage besøg i lokale kunst og kulturarvsinstitutioner som en integreret del af arbejdet med den styrkede læreplan. Der vil med afsæt i KULTs sommerfuglemodel blive arbejdet med sjove, æstetiske og kreative metoder inden for fortælling, drama og musik og til hvordan man som pædagogisk personale kan forlænge og forstørre kulturoplevelsen.

Kurset afholdes i Slagelse:

- **Varighed:** Kurset løber over 3 dage
- **Datoer:** 19. -21. november 2018
- **Tid:** Kl. 09.00 -15:00
- **Undervisere:** Bennyé Austring, Inge Duelund og Hanne Hauer
- **Sted:** Campus Slagelse, Ingemannsvej 17

Kursuspris: 3.000 kr. inkl. forplejning. Kurserne oprettes ved minimum 20 deltagere.

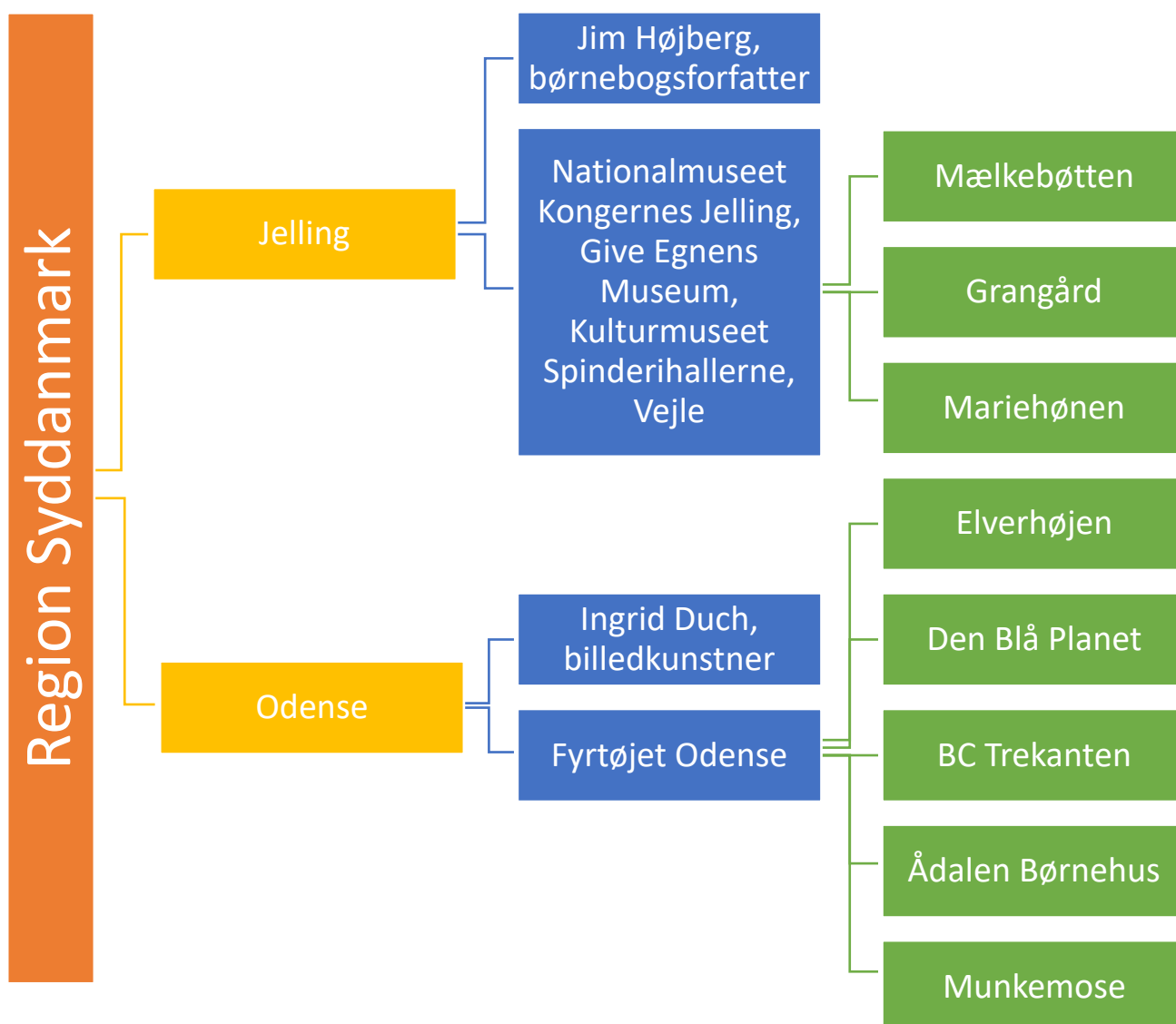
Kontaktinfo:

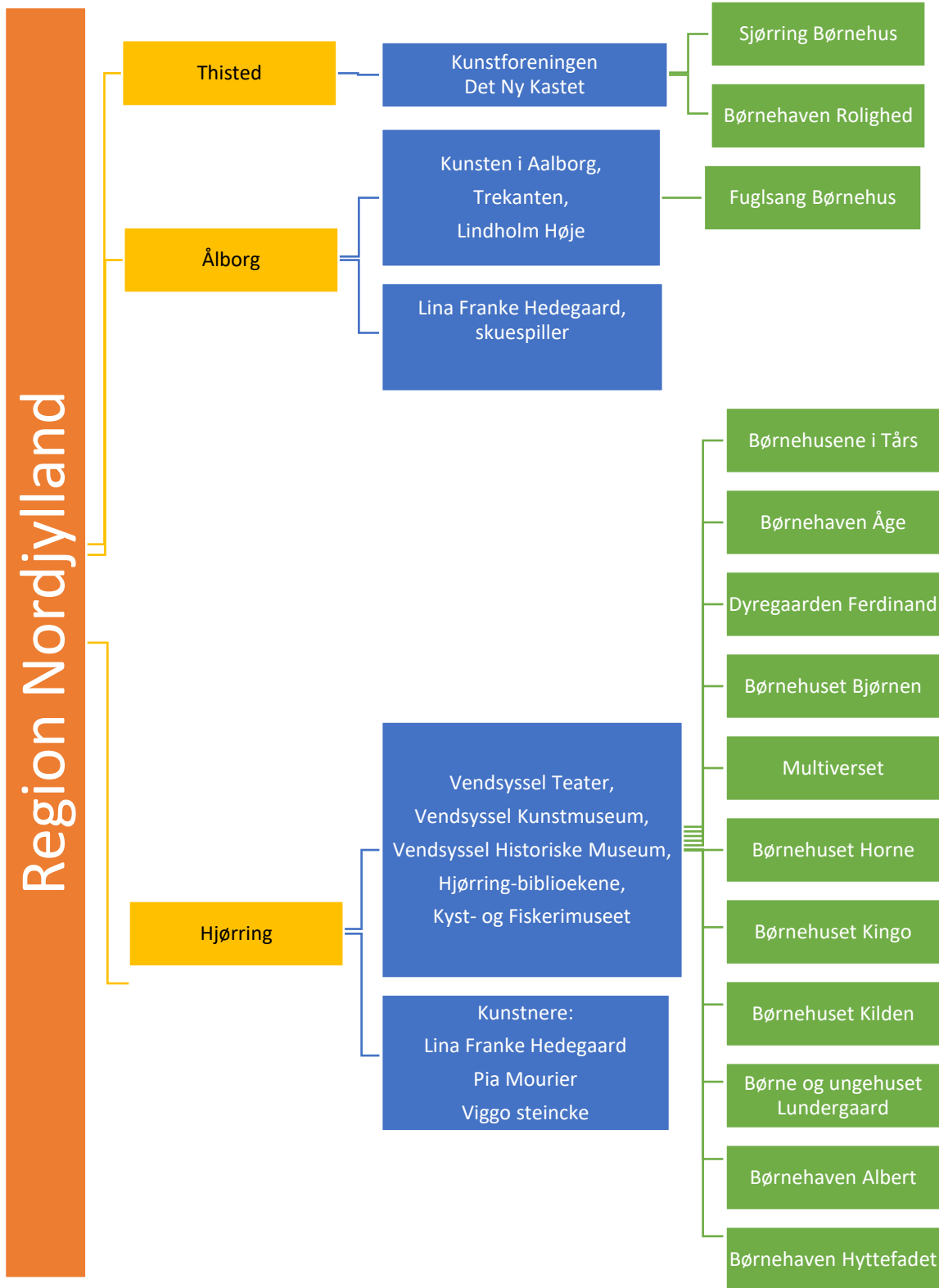
For spørgsmål vedrørende:

- **Kursusindhold:** Merete Sørensen, Lektor: mso@pha.dk/ 4572481635
- **Tilmelding:** Jette Drejer Hansen, Uddannelsessekretær: jedh@pha.dk/ 4572481568

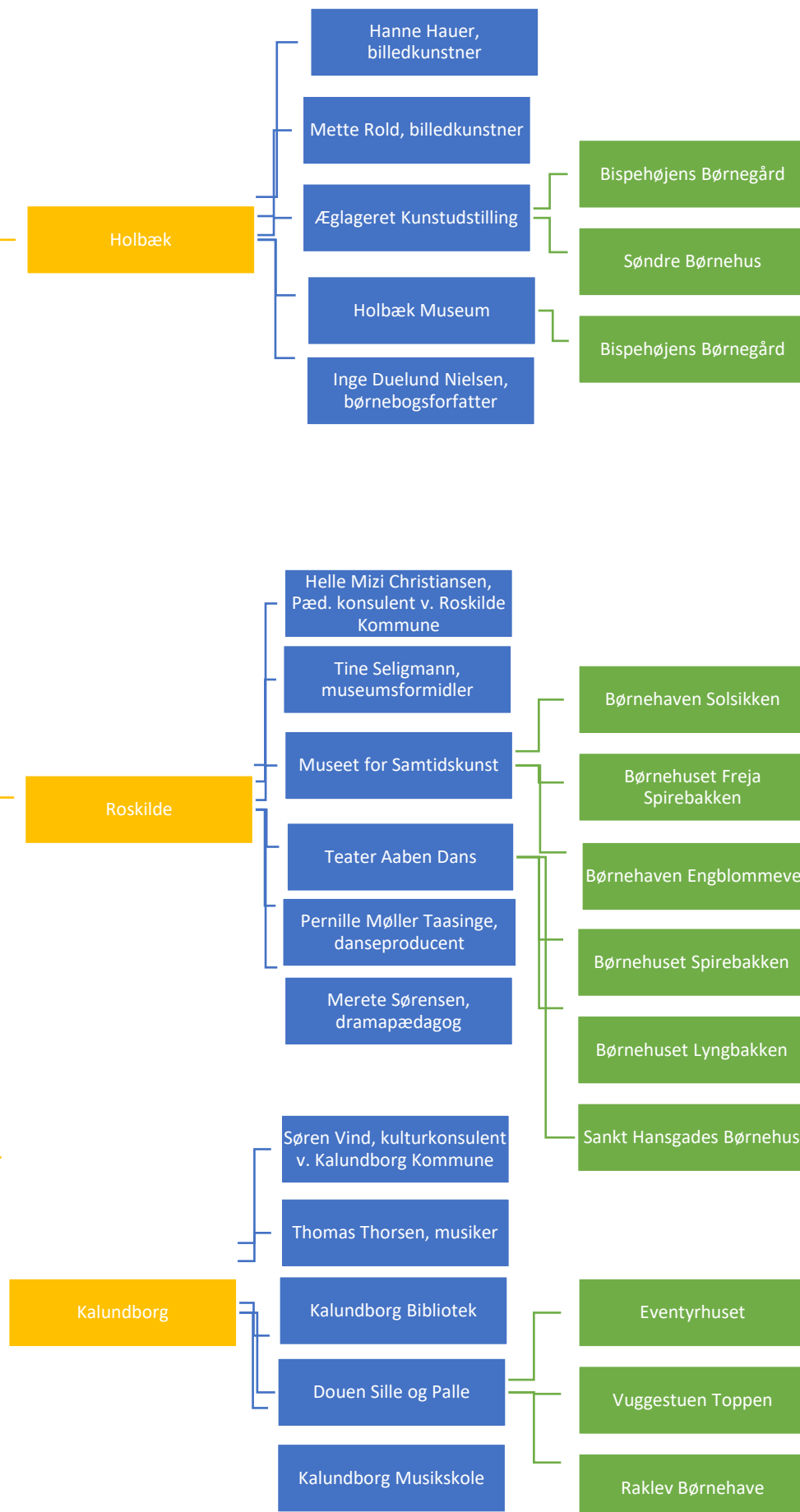
Bilag 14: Regionale netværk

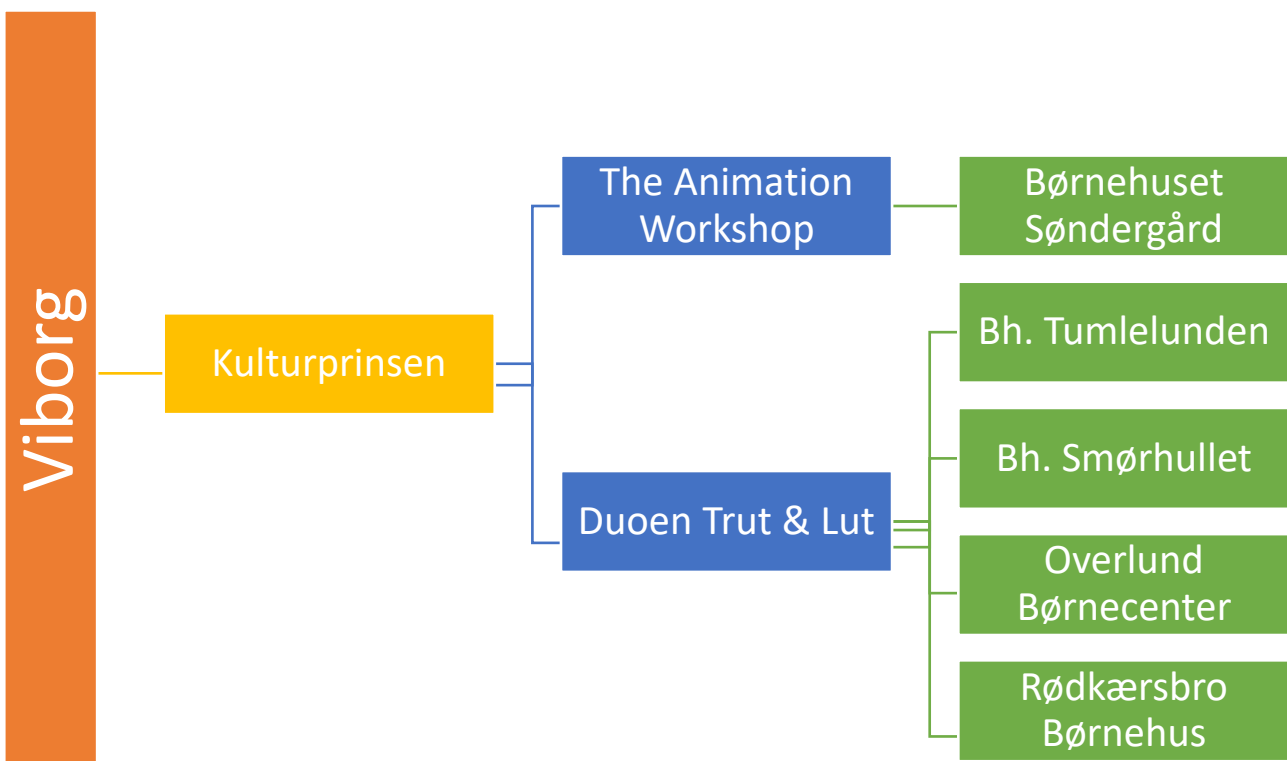
Her følger en oversigt over KULT-projektets regionale netværk pr. 30. juni 2018:

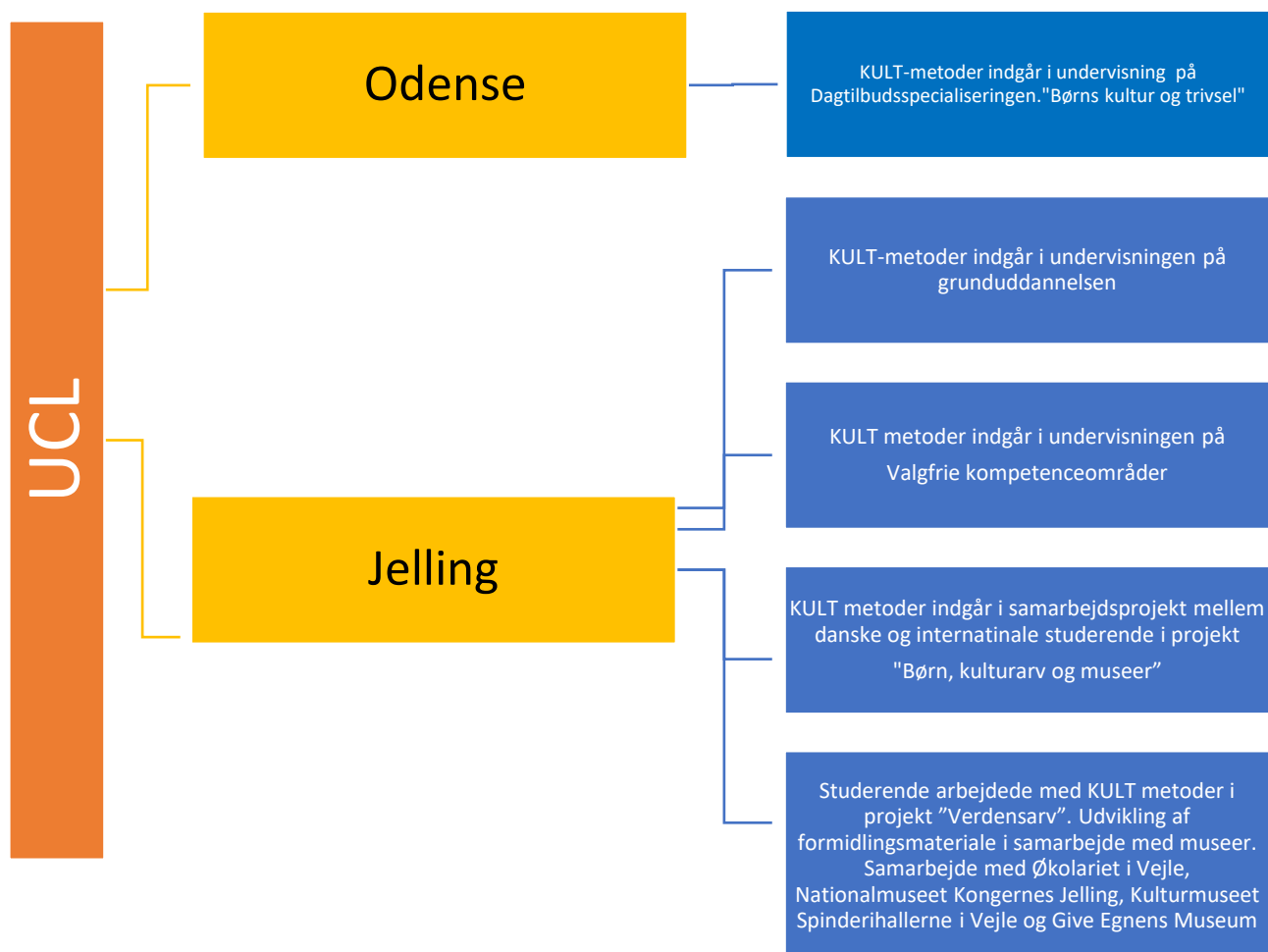
Region Sjælland

Bilag 15: KULT i Pædagoguddannelsen

KULT-projektets metoder og erfaringer indgik under realiseringen løbende i Pædagoguddannelsen hos UCL, UCN og PH Absalon. Her er en oversigt over projektets implementering i uddannelsen i foråret 2018:

Hjørring

Studerende deltager i "Syrisk Kulturkaravane" på Vendsyssel Teater

Studerende deltager sammen med KULT-institutioner, UCN-medarbejdere og kommunalt ansatte i netværksmøde, hvor der laves oplæg om kult

KULT-metoder indgår i undervisning på grunduddannelse

KULT-metoder indgår i Dagtilbudsspecialiseringen

KULT-metoder indgår i valgfrit kompetenceområde "Kreative udtryksformer"

Ålborg

KULT-metoder indgår i valgfrit kompetenceområde "Kreative udtryksformer"

Thisted

KULT-projektet beskrives, og der arbejdes med kulturevent på grunduddannelsen "

KULT-metoder anvendes på grunduddannelsen i modul 3, hvor de studerende bl.a. deltager i "Thy til ord" i samspil med flere kunstnere og kunstarter.

KULT-metoder indgår i Dagtilbudsspecialiseringen

KULT metoder indgår i valgfrit kompetenceområde "Kreative udtryksformer"

Absalon

Roskilde

KULT-metoder indgår i undervisning på grunduddannelsen

KULT-metoder indgår i Dagtilbudsspecialisering

KULT-metoder indgår i Valgfrie kompetenceområder

KULT-metoder indgår i Tværprofessionelle moduler

KULT-metoder indgår i det internationale ALECE-modul

Studerende deltager sammen med KULT- institutioner i netværksmøde

Studerende deltager sammen med KULT- institutioner i regionalt kursus

Studerende deltager i KULT-vidensdelingsarrangement

KULT metoder indgår i fælles medarbejderdag på Pæd.udd.

KULT-erfaringer og metoder udbydes som EVU kurser

KULT-metoder inddrages på grunduddannelsen

KULT-metoder indgår i specialiseringen Skole-Fritid

KULT-metoder indgår i Valgfrie kompetenceområder

KULT-metoder indgår i Tværprofessionelt modul

KULT-erfaringer og metoder indgår i EVU-kurser

Vordingborg

Bilag 16: KULT PÅ KM18

KULT-projektet
inviterer til samtale om
**'Små børns møde
med kunst og kultur'**
på Værket, Sal 2,
fredag d. 24. 8. fra 13-14.

Mød kulturminister **Mette Bock**,
professorerne **Lene Tanggaard** og
Anne Bamford og repræsentanter
for KULT-projektet i samtale om
tidlig kulturel indsats og
**formidling af kunst, kultur og
kulturarv til børn i dagtilbud.**

KULT-projektet er støttet af

-PROJEKTET (2016-18)

KULT er et stort, landsdækkende kulturprojekt udbudt og finansieret af **Kulturministeriet** med det formål at optimere dagtilbudsbørns møde med kunst, kultur og kulturarv via målrettet opkvalificering af deres pædagoger, set som 'hverdagens kulturformidlere'. Dette har nu stået på i 9 kommuner i 4 regioner gennem 2 år m. deltagelse af over 1.000 børn, pædagoger, kunstnere, museumsfolk m.fl.

Samtalen vil bl.a. fokusere på disse problematikker:

- Hvad definerer vi som kvalitet, når vi ser på små børns møde med kulturen?
- Hvordan sætter vi de hårdt trængte pædagoger i spil som 'hverdagens kulturformidler'?
- Hvordan stimulerer vi bedst børns kreativitet og aktive, legende deltagelse i æstetiske aktiviteter?
- Hvordan reducerer vi afstanden mellem kunst og pædagogik uden at udvande deres unikke kvaliteter?
- Hvordan sikrer vi fokus på kunst, æstetiske formsprog og kulturarv i Pædagoguddannelsen af 2014?

Download KULT-projektets gratis e-bog:

<https://slks.dk/boern/smaa-boern/kompetenceudvikling>.

Projektleder **Bennyé D. Austring**, Absalon, er til rådighed med yderligere info: bau@pha.dk / 7248 1262.

*KULT-projektet er realiseret af **professionshøjskolerne Absalon, Lillebælt** og **Nordjylland** med deltagelse af **Kulturprinsen** i Viborg og **HistorieLab** i Jelling.*

Kulturmødet på Mors: Kulturminister med ros til KULT-projektet

Nyhedsbrev, PH Absalon 28. august 2018

Absalon var i sidste uge på Kulturmødet på Mors, der med sine godt 24.000 deltagere er landets største forum for kunst og kultur. Projektleder Bennyé Austring fra Center for Pædagogik, Roskilde, fremlagde erfaringerne fra det landsdækkende KULT-projekt om dagtilbudsbørns møde med kunst og kultur på Kulturmødet. KULT er støttet af

Kulturministeriet og realiseret sammen med University College Lillebælt og Professionshøjskolen UCN. I panelet sad lektor Lars Kjær Larsen, UCL, lektor Felicia Bech Lillelund, UCN, professorerne Lene Tanggaard, Aalborg Universitet, og Anne Bamford, University of London, samt Kulturminister Mette Bock (LA).

Ministerros

Kulturministeren, der var forhindret i at deltage i KULT-konferencen ”Små børns møde med kunst og kultur” i maj på Campus Roskilde, benyttede lejligheden til at fremhæve KULT-projektets resultater. Særligt fremhævede hun projektets nye didaktiske model for pædagogens arbejde før og efter børns museums- eller kunstoplevelser, ”Sommerfuglemodellen”. Kulturministeren understregede kunstens betydning for børns dannelse og læring og refererede i den forbindelse den ph.d.-afhandling, som den regionale KULT-koordinator for Sjælland, Merete Sørensen, Center for Pædagogik Roskilde, har udarbejdet. Afhandlingen dokumenterer blandt andet, at kunststøttede aktiviteter i daginstitutioner styrker social inklusion, samarbejdskompetencer, fantasi og kreativitet samt formsproglige kompetencer hos børn.

Ny pulje penge

Under overskriften ”Tidlig Kulturstart” lancerede ministeren under selve Kulturmødet KULT-projektets afløser, en pulje på 6.25 mil. kr. til initiativer, der kan understøtte samarbejdet mellem pædagoguddannelser og kulturinstitutioner, kommuner, dagtilbud og civilsamfund.

- [>Læs om Kult-projektet](#)
- [>Om KULT-konferencen 17.5.2018](#)
- [>Læs om Sommerfuglemodellen](#)
- [>Læs om de nye puljer](#)
- [>Læs Merete C. Sørensens ph.d.-afhandling](#)